

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ปัญหาด้านสวัสดิการผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางคลองเปรม” ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร หนังสือ รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ส่วน ๆ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ
 - แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ
2. การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังสูงอายุ
 - การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังสูงอายุในต่างประเทศ
 - การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม
 - มาตรการพิเศษสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ
3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ

1.1 ความหมายของสวัสดิการ

ในการปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถานปัจจุบันนั้น จำเป็นที่จะต้องหาแรงจูงใจหรือสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อพวกเขาเหล่านั้นจะอยู่ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยไม่กระทำการแหกหัก ก่อความไม่สงบและความเสียหายแก่เรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งหนึ่งในนั้นก็ คือ การจัดสวัสดิการให้เหมาะสม ซึ่งในที่นี้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับสวัสดิการ ดังนี้

เพ็ญศรี วายวานนท์ (2530, น. 185, อ้างถึงใน กฤษฎา เดชนะ, 2543, น. 11) ได้ให้ความหมายของ สวัสดิการ ว่าหมายถึง เงินหรือผลประโยชน์ที่คนงานได้รับเพิ่มจาก

ค่าตอบแทนหลัก และค่าตอบแทนเพิ่ม ซึ่งจำแนกอย่างกว้างเป็นประเภท ได้แก่ ค่าตอบแทนสำหรับเวลาที่ไม่ได้ทำงาน เงินช่วยเหลือคุ้มครองภัยพิบัติของคนงาน และบริการที่จัดให้คนทำงานเพื่อความสะดวกในการครองชีพ

สมพงษ์ เกษมสิน (2519 , น. 241, อ้างถึงใน กฤษฎา เดชนะ, 2543, น. 11) ได้ให้ความหมายของสวัสดิการ ว่าเป็นการตอบแทนในการปฏิบัติงานอันเป็นส่วนนอกเหนือจากเงินเดือน ได้แก่ การอนุญาตให้ลาเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การลาหยุดเนื่องด้วยเจ็บป่วยโดยได้รับเงินเดือนเต็ม การได้รับโบนัส บำเหน็จบำนาญ เงินสงเคราะห์อื่น ๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียน ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะเดินทาง และค่าล่วงเวลา เป็นต้น อาจเรียกรวม ๆ ว่า รายได้พิเศษ (Extra Income) ที่องค์การจ่ายให้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพิ่มเติมจากเงินเดือนและค่าจ้างประจำ ที่ได้รับซึ่งช่วยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีกำลังกาย กำลังใจปฏิบัติงานให้เป็นผลดีแก่องค์การยิ่งขึ้น

Arther W. Sherman & George W. Bohlander (1992, pp. 380-381) ได้กล่าวว่าสวัสดิการ หมายถึง รูปแบบในการจ่ายผลตอบแทนในการทำงานทางอ้อมให้แก่พนักงาน โดยผู้จ่ายผลตอบแทนมีความคาดหวังที่จะเพิ่มผลผลิต และได้รับความจงรักภักดีต่อองค์กร

Chruden Sherman (1968, p. 651) ได้กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง สิ่งตอบแทนที่ลูกจ้างได้รับเป็นรายได้พิเศษ รวมไปถึงความมั่นคงในการทำงาน ซึ่งสวัสดิการอาจเป็นสิ่งที่ลูกจ้างไม่สามารถมองเห็นได้ชัด แต่เป็นส่วนหนึ่งที่ลูกจ้างจะได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งสิ่งที่ต้องการไม่สามารถจัดอยู่ในรูปแบบของเงินเดือนและค่าจ้างได้ โดยสวัสดิการนั้นถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะสามารถสร้างขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งในการจัดสวัสดิการที่ดีให้เหมาะสมนั้นจำเป็นที่จะต้องอยู่ที่นโยบายของหน่วยงานนั้น ๆ

Dale S. Beach (1971, p. 780) ได้กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง ผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ ที่หน่วยงานจัดให้แก่ลูกจ้างของตน ซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าวอาจหมายถึง เงินที่นอกเหนือจากค่าจ้างและเงินเดือนที่หน่วยงานจัดให้ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองช่วยเหลือสวัสดิภาพให้แก่พนักงานในเรื่องการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ การออกจางานไม่ว่าจะเป็นการลาออกหรือไล่ออก การพ้นจางานเนื่องจากเกษียณอายุ หรืออาจรวมไปถึงการให้ความสะดวกสบายต่าง ๆ เช่น การลาพักผ่อนตามความเหมาะสมโดยยังคงได้รับค่าจ้าง และการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงานให้มีความเหมาะสม

Dale Yoder (1952, p. 490) ได้กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง การให้บริการหรือสิทธิประโยชน์พิเศษต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากค่าจ้างและเงินเดือน ซึ่งโดยปกติแล้วหน่วยงานได้จัดให้ตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งระบบการให้บริการและสิทธิประโยชน์พิเศษต่างกัน บ้างมีลักษณะร่วมกันระหว่างหน่วยงานและลูกค้าเพื่อสนองตอบความต้องการของลูกค้าบ้าง มีลักษณะเป็นการช่วยเหลือโดยหน่วยงานเป็นผู้จัดให้โดยตลอด อย่างไรก็ตามการให้บริการหรือสิทธิประโยชน์พิเศษเหล่านั้นต้องมีคุณค่าโดยตรงต่อลูกค้า มากกว่าหน่วยงานเพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

Arther W. Sherman & George W. Bohlander (1992, pp. 380-381) กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง รูปแบบการจ่ายผลตอบแทนในการทำงานทางอ้อมแก่พนักงาน โดยที่นายจ้างมีความคาดหวังถึงการเพิ่มผลผลิต และการจงรักภักดีของพนักงานต่อองค์กร รูปแบบสวัสดิการที่ดีจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน

Perfecto S.Simon (1965, p. 286) กล่าวว่า สวัสดิการคือสิ่งตอบแทนที่ลูกค้าหรือผู้ปฏิบัติงานจะได้รับนอกเหนือไปจากเงินเดือน ค่าจ้าง สวัสดิการนั้นผู้ปฏิบัติงานจะได้ในเวลาที่ทำงานเพื่อการยังชีพ เพื่อที่จะเป็นการช่วยเหลือให้ความสะดวกสบายแก่ผู้ปฏิบัติงาน สวัสดิการที่ให้นี้อาจจะไม่ใช่ ข้อผูกมัดที่องค์กรหรือหน่วยงานจะต้องให้ แต่เป็นด้วยความสมัครใจของหน่วยงาน หรือบางครั้งสวัสดิการอาจจะกลายเป็นข้อต่อรองระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

จากความหมายสวัสดิการข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า สวัสดิการ หมายถึง รูปแบบ ประโยชน์และบริการต่าง ๆ ที่องค์กร นายจ้าง หรือหน่วยงานจัดให้ลูกค้าหรือผู้ปฏิบัติงาน นอกเหนือจากเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำ อาจออกมาในรูปของเงินพิเศษ หรือบริการต่าง เพื่อความสะดวกสบาย เพื่อความพอใจในการทำงาน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในการเพิ่มขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงาน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานตั้งใจปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

1.2 หลักในการจัดสวัสดิการ

หลักที่สำคัญในการจัดบริการสวัสดิการให้แก่คนงานนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาด้วยว่าค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการให้สวัสดิการนั้น จะคุ้มกับงานที่องค์กรจะได้รับจากผู้ปฏิบัติงานหรือไม่ ดังนั้นการให้สวัสดิการจึงควรมีหลักเกณฑ์ที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

- 1) การให้บริการสวัสดิการใด ๆ แก่ผู้ปฏิบัติงานควรจะคำนึงว่าตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ปฏิบัติงานหรือไม่

2) ความต้องการในสวัสดิการนั้น ควรจะเป็นความต้องการที่แท้จริงของคนส่วนใหญ่ในหน่วยงาน มิใช่เป็นความต้องการของคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว

3) บริการสวัสดิการนั้นต้องเป็นบริการที่สามารถสนองตอบความต้องการของคนงานทุกคนในองค์กร โดยที่สามารถเลือกใช้บริการใดก็ได้ตามความต้องการในขอบเขตแห่งสิทธิของตน

4) บริการสวัสดิการที่จัดให้แก่ผู้ปฏิบัติงานนั้น จะต้องมีความเหมาะสม กว้างขวางให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพราะทุกคนจะได้มีส่วนร่วมในการใช้บริการได้มากที่สุด

5) การให้บริการสวัสดิการควรมีแบบอย่างเดียวกัน และเสมอภาคกันทุกคน ไม่เลือกกว่าผู้รับบริการจะอยู่ในฐานะตำแหน่งใด

6) การจัดบริการสวัสดิการควรมีได้มีการคำนวณต้นทุนของบริการสวัสดิการแต่ละอย่าง เพื่อจะได้มีการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณต่าง ๆ อย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในภายหลังได้

ดังนั้น จึงสามารถมองเห็นได้ว่า การจัดบริการสวัสดิการนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่หน่วยงานที่จะได้รับด้วย ถ้าผู้ปฏิบัติงานได้รับสวัสดิการไปแล้ว ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนแก่หน่วยงานแล้ว สวัสดิการที่จัดขึ้นก็ไร้ความหมายในการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ผู้บริหารจึงควรจะยึดหลักต่อไปนี้ด้วย

1. การจัดสวัสดิการใด ๆ ควรให้ทุกคนได้รับโดยเสมอภาคกันมากที่สุด

2. การจัดสวัสดิการ ควรได้พิจารณาถึงประโยชน์ที่หน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานจะได้รับว่าตรงความมุ่งหมายหรือไม่

3. การจัดสวัสดิการที่ดีนั้น ต้องเป็นการจัดที่มีแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติเกิดกำลังใจ มีความคิดที่จะทำงานให้เกิดผลแก่ตนเองและความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงาน

4. การจัดสวัสดิการนั้นจะต้องคำนึงว่าจะตรงกับความต้องการของผู้ปฏิบัติงานมากเพียงใด

5. การจัดสวัสดิการจะต้องคำนึงถึงหลักประสิทธิภาพ คือลงทุนน้อยที่สุด สิ้นเปลืองเวลาน้อยที่สุด แต่ได้ผลประโยชน์มากที่สุดทั้งคุณภาพและปริมาณ (ประทีน ไกรสรโกวิท, 2540, น. 30-31)

1.3 การจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำและทัณฑสถานด้วยวิธีควบคุม เพื่อลงโทษและควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี เป็นภารกิจประการแรก การแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้ภายหลังพ้นโทษ เป็นภารกิจหลักประการที่ 2 ในภารกิจหลักทั้งสองประการนี้ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อการควบคุม หรือเพื่อการแก้ไขให้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี สวัสดิการผู้ต้องขังเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้ต้องขังคือมนุษย์เช่นเดียวกัน มีความต้องการเหมือนบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงมนุษย์ทั่วไป และได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

คำว่า “สวัสดิการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายไว้ว่า “สิ่งที่เอื้ออำนวยให้คนมีชีวิตและสภาพการทำงานที่ดีและสะดวกสบาย”

ความหมายโดยทั่วไป สวัสดิการหมายถึง ประโยชน์และบริการต่าง ๆ ที่หน่วยงานหรือองค์กร จัดให้ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ เพื่อความสะดวกสบายเพื่อความพอใจ มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงาน มีสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีประสิทธิภาพในการทำงานยิ่งขึ้น

คำว่า “ผู้ต้องขัง” หมายความว่า นักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก

ดังนั้น “สวัสดิการผู้ต้องขัง” จึงหมายถึง ประโยชน์หรือบริการต่าง ๆ ที่เรือนจำและทัณฑสถาน จัดให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพและการได้รับการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามสมควร

ในแผนทิศทางการราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2546-2550) ได้กำหนดเป้าหมายหลัก (OVER ALL GOAL) ไว้ 2 ประการ คือ

1. ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติในระหว่างถูกควบคุมอย่างถูกต้อง ตามหลักอาชญา หลักทัณฑวิทยา และมีสภาพความเป็นอยู่ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ
2. ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤตินิสัย ให้เป็นบุคคลที่สังคมพึงปรารถนาและสามารถเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ

2. วัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้นตามสมควร
2. เพื่อปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทัณฑวิทยา หลักเมตตาธรรมและมนุษยธรรม

3. เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและมาตรฐานขั้นต่ำของ องค์การสหประชาชาติ

4. เพื่อประโยชน์ในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยไม่ก่อเหตุวุ่นวาย

5. เพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะรับการอบรม แก้ไขตามโปรแกรมที่เหมาะสม ให้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี

ดังนั้น เพื่อให้การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังเป็นไปตามหลักทฤษฎีทฤษฎี กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และนโยบายของกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการผู้ต้องขัง สำหรับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเพื่อให้การปฏิบัติงานด้านสวัสดิการผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3. ประเภทของงานสวัสดิการผู้ต้องขัง

1. สวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ปัจจัย 4) ได้แก่ อาหารในปริมาณเพียงพอและคุณภาพเหมาะสมแก่ร่างกาย ที่อยู่อาศัยที่ถูกหลักอนามัยไม่แออัดยัดเยียด เครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ ยารักษาโรค

2. สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

3. สวัสดิการด้านการศึกษา

4. สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง

5. สวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ (สุมาลี ประเสริฐประสาทศร, 2542, น. 23-24)

สวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ปัจจัย 4)

1. อาหาร

การจัดสวัสดิการด้านอาหาร ถือเป็นสวัสดิการที่สำคัญที่สุดเพราะผู้ต้องขังไม่สามารถหาซื้อกินเองได้เช่นบุคคลภายนอก หลายครั้งที่ผู้ต้องขังก่อจลาจลภายในเรือนจำทั้งในประเทศและต่างประเทศ มักเกิดจากอาหารไม่มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอ อาหารจำเจซ้ำซาก ฉะนั้น การกำหนดปริมาณอาหารสำหรับผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ได้กำชับเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ให้จัดอาหารในแต่วันให้ครบ 5 หมู่ คือ โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน เกลือแร่ และวิตามิน โดยคำนึงถึงหลักสุขภาพอนามัยและมนุษยธรรม ภายใต้เงินงบประมาณที่ได้รับ โดยเฉพาะข้าวได้กำหนดไว้ว่าปริมาณข้าวต่อผู้ต้องขัง 1 คน ถัวเฉลี่ยวันละ 850-950 กรัมแต่ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้ปรับลดปริมาณข้าวสารกล้องขาว ข้าวสารกล้องเหนียวที่ใช้เลี้ยงผู้ต้องขังวันละไม่เกิน 500 กรัม ต่อคนต่อวัน (หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0703/1876 ลงวันที่ 8 กันยายน

2548 เนื้อสัตว์และถั่ว 120 กรัม ไขมันจากพืชและสัตว์ 80 กรัม ผักสีเขียว 200 กรัม ผักไม่มีใบ 150 กรัม ส่วนเครื่องปรุงต่าง ๆ ให้กำหนดปริมาณตามสมควรสำหรับจัดเลี้ยงผู้ต้องขัง วันละ 3 มื้อ คือ เช้า กลางวัน และเย็น และในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ก็ให้จัดอาหารหวานคาวเพิ่มเป็นกรณีพิเศษอีกด้วย ในกรณีผู้ต้องขังป่วยให้จัดอาหารสำหรับคนป่วย โดยให้มีอาหารเสริมบำรุงร่างกาย สำหรับผู้ต้องขังที่มีเชื้อชาติหรือเป็นชาวต่างประเทศ ให้จัดเลี้ยงเช่นผู้ต้องขังชาวไทย และจะต้องไม่ขัดต่อสิทธิศาสนาของผู้ต้องขัง)

ทั้งนี้ กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำรายการอาหารประจำวันแยกเป็นแต่ละภาค โดยพิจารณาจากวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของแต่ละท้องถิ่น วัตถุดิบ คุณภาพ และเหมาะสมถึงงบประมาณค่าอาหารผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ได้รับ

2. ที่อยู่อาศัย

หมายถึง ที่อยู่อาศัยภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่ผู้ต้องขังจะต้องใช้ชีวิตประจำวันในการทำงาน พักผ่อน ออกกำลังกาย กินอยู่หลับนอน กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดเป็นมาตรฐานว่าผู้ต้องขัง 1 คน จะใช้พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนนอน 2.25 ตารางเมตร หากปฏิบัติได้ตามมาตรฐานนี้ผู้ต้องขังก็จะได้ไม่อยู่อย่างแออัดยัดเยียด หากผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดเมื่อใดก็จะก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ขาดการพักผ่อนที่เพียงพอ เป็นสาเหตุแห่งการแหกหักหลบหนีหรือก่อจลาจลภายในเรือนจำ

3. เครื่องนุ่งห่ม

หมายถึง เครื่องนุ่งห่มที่พอเพียงและป้องกันความร้อนหนาว สวัสดิการที่กรมราชทัณฑ์จัดให้ผู้ต้องขัง ได้แก่

(ก) ถ้าเป็นชายให้จ่าย

- (1) เสื้อผ้าและกางเกง 2 สำหรับ
- (2) ผ้าอาบน้ำ 1 ผืน
- (3) ผ้าห่มนอน 1 ผืน
- (4) เสื้อปูนอน 1 ผืน

(ข) ถ้าเป็นหญิงให้จ่าย

- (1) เสื้อและเครื่องนุ่งห่ม 2 สำหรับ
- (2) ผ้าห่มนอน 1 ผืน
- (3) เสื้อปูนอน 1 ผืน
- (4) สิ่งให้เฉพาะหญิงตามที่อธิบดีเห็นว่าจำเป็น

จะเห็นได้ว่านอกจากเครื่องนุ่งห่มที่เป็นเครื่องแบบผู้ต้องขังแล้ว ยังหมายถึงสิ่งจำเป็นอื่น ๆ เช่น ผ้าอาบน้ำ ผ้าห่มและเสื้อปูนอน อีกด้วย

4. ยารักษาโรค

ปัจจุบันนี้ยารักษาโรคที่ให้แก่ผู้ต้องขังป่วยเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลซึ่งรวมถึงบริการทางการแพทย์ การกำหนดให้มีสถานพยาบาลในเรือนจำและทัณฑสถาน

สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

คือสวัสดิการที่ให้แก่ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยทั้งกายและจิต ซึ่งรวมถึงผู้ต้องขังที่ติดฝิ่นกับยาเสพติดอย่างอื่นอาการร้ายแรง หรือหญิงมีครรภ์หรือมีลูกอ่อนให้จัดเป็นผู้ป่วยโดยอนุโลม

การรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสิ่งที่จำเป็นทั้งในด้านการปกครอง เหตุผลทางการแพทย์และหลักมนุษยธรรม ทั้งยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการอนามัย และสุขภาพ สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล จะต้องยึดหลักคุณธรรมและมนุษยธรรมอย่างสูง เพราะผู้ต้องขังเป็นผู้ที่หมดโอกาสที่จะออกไปรับการรักษาภายนอกเรือนจำด้วยตนเองได้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ยากไร้ ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับครอบครัว บรรพบุรุษและสิ่งแวดล้อมในเรือนจำ ความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังเจ็บป่วยมากกว่าบุคคลภายนอก หากป่วยหนักและไม่ได้รับการรักษาพยาบาล การวิเคราะห์โรค ที่ผู้ต้องขังก็จะหมดหวังและเสียขวัญและกำลังใจ เพราะฉะนั้นความเมตตาเอาใจใส่ที่ได้รับ จึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้ต้องขังป่วยและเป็นสิ่งช่วยลดความกังวลใจของครอบครัวผู้ต้องขัง

สวัสดิการด้านการให้การศึกษา

กรมราชทัณฑ์ มีนโยบายในการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อปรับเปลี่ยนสภาพร่างกายและจิตใจให้มีความพร้อมก่อนที่จะกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับสังคมภายนอกอย่างปกติสุข โดยนำกระบวนการศึกษามาใช้เป็นแนวทางสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน 135 แห่ง ได้รับการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้ผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประกอบอาชีพ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ

การจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่สำนักบริหารงานการศึกษาของโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนงบประมาณด้านครูผู้สอนให้กับเจ้าหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถาน อุปกรณ์การเรียนการสอน

การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาสายอาชีพ ตลอดจนการติดตั้งชุดอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียม เพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมด้านวิชาชีพพระยาสันจากสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียวกันระดับอุดมศึกษาได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ โดยส่วนส่งเสริมการศึกษา สำนักพัฒนาพฤตินิสัย ได้กำหนดนโยบายด้านการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยนำกระบวนการทางการศึกษามาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ดังนี้

1. **การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน** โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ต้องขังที่จะเข้ารับบริการต้องผ่านกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อให้ทราบข้อมูลรายละเอียดของผู้ต้องขังแต่ละรายในพื้นฐานด้านการศึกษาอาชีพเดิมเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายทุกคน การจัดการศึกษาดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เรือนจำและทัณฑสถานต้องดำเนินการสนองนโยบายรัฐบาลในการพัฒนาคนในประเทศ

2. **การศึกษาวិชาชีพ** ส่งเสริมการจัดการศึกษาวิชาชีพ ดำเนินการจัดสาขาวิชาชีพพระยาสัน ตั้งแต่ 30-300 ชั่วโมง ที่ เป็นความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ โดยติดต่อประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้ามาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขัง ปีละประมาณ 10-12 สาขา และมีการขยายโอกาสให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นในระดับ ปวช. และ ปวส.

3. **การศึกษาระดับอุดมศึกษา** เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาต่อที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษา (มสธ.) สมัครเรียนได้ 2 หลักสูตร คือ ระดับปริญญาตรี ผู้ต้องขังจะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนต่อภาคเรียน 1,500 บาท/คน และโครงการศึกษาต่อเนื่องเพื่อศึกษาค้นคว้าตนเอง โดยใช้ระบบ การเรียนการสอนทางไกลจากสื่อการสอนในการจัดกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ จากการจัดมุม มสธ. ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาหาความรู้จากตำราแบบเรียน และจาก สื่อต่าง ๆ

4. **การจัดการศึกษาอัยยาศัย** เป็นการจัดการศึกษาที่หลากหลายรูปแบบในการเลือกเข้ารับบริการต่าง ๆ ให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาด้วยตนเอง ได้มีความรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงวิทยาการต่าง ๆ โดยจัดให้มีห้องสมุดเป็นแหล่งรวมความรู้ สารต่าง ๆ จัดบริการข่าวสารข้อมูลโดยจัดบอร์ดประจำและเคลื่อนที่ เสียงตามสาย ห้องสมุดกลาง ห้องสมุดเคลื่อนที่ การให้ข้อมูล

ความรู้ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และใช้ตำราเอกสารให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ โดยการนำ กิจกรรมการฝึกอบรมลูกเสือวิสามัญ ลูกเสือชาวบ้าน ยุวกาชาดนอกโรงเรียน เพื่อให้ทุกคนมีความ ยึดมั่นต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนส่วนรวม สร้าง ค่านิยม และเจตคติที่ดี

สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจนและมักจะเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อมาต้องโทษปัญหาต่าง ๆ ก็จะทวีมากขึ้น ผู้ต้องขังจะอยู่ในฐานะที่ช่วยตัวเองไม่ได้ทุกด้าน ถ้าครอบครัวพอมีฐานะ ก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านต่าง ๆ ได้แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวอาจจะเนื่องจากครอบครัวอยู่ห่างไกล ฐานะ ยากจนและผู้ต้องขังบางประเภท เช่น ผู้ต้องขังคดียาเสพติดหรือผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำเป็นนิสัย ครอบครัวมักจะเหินมวระอา ผู้ต้องขังจึงขาดการติดต่อกับครอบครัว บางครั้งครอบครัวไม่ทราบว่า ต้องโทษ ผู้ต้องขังเหล่านี้จะเป็นภาระของกรมราชทัณฑ์ สวัสดิการที่เป็นปัจจัย 4 ที่ กรมราชทัณฑ์ ให้ไม่สามารถทำให้มีชีวิตอยู่อย่างเช่นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มนุษย์ไม่สามารถ มีชีวิตอยู่ได้ในสภาพ ร่างกายและสิ่งแวดล้อมที่สกปรกเป็นบ่อเกิดแห่งโรคภัยไข้เจ็บ สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขังจึง เป็นสิ่งเสริมสร้างให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ความหมายของสวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง

หมายถึง การจัดสวัสดิการให้ผู้ต้องขังในด้านสิ่งของเครื่องใช้เพื่อการส่งเสริม สุขภาพอนามัย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการให้สวัสดิการ โดยการยอมรับในด้าน สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง

สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง ครอบคลุมไปถึงการสุขภาพาลเรือนจำ สิ่งของ เครื่องใช้ที่เป็นสวัสดิการผู้ต้องขังในด้านนี้ จึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เครื่องใช้อนามัยส่วนรวม คือ วัสดุที่ใช้ในการทำความสะอาดสถานที่ ภายในเรือนจำและทัณฑสถานหรือใช้ในการสุขภาพาลเรือนจำ ได้แก่ น้ำยากำจัดแมลง น้ำยาดับ กลิ่นและฆ่าเชื้อโรค น้ำยาล้างภาชนะ

2. เครื่องใช้อนามัยส่วนตัว คือ วัสดุที่ใช้ในการทำความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้าและเครื่องหลับนอนของผู้ต้องขัง ได้แก่ สบู่ฟอกตัว ผงซักฟอก แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ชันอาบน้ำ รองเท้าฟองน้ำ ผ้าอนามัย

สวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ

ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขัง เป็นชีวิตที่อยู่ในกำแพงสี่เหลี่ยม เป็นชีวิตที่ขาดอิสรภาพ จำเจ ซ้ำซาก ต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของเรือนจำรวมทั้งต้องทำงานให้เรือนจำ ทำให้เกิดความเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บ อาการทางจิตและประสาท และอาจเป็นสาเหตุให้เกิดความวุ่นวายในเรือนจำ ผู้ต้องขังก่อการทะเลาะวิวาทกันด้วยความเครียด การจัดกิจกรรมให้ผู้ต้องขังได้ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ จึงเป็นการผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน และทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง

ความหมายของสวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ

หมายถึง สวัสดิการที่จัดให้ผู้ต้องขังได้ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ นันทนาการต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจและร่างกาย

วัสดุอุปกรณ์ที่จัดเป็นสวัสดิการในด้านนี้ ประกอบด้วย เครื่องกีฬาต่าง ๆ ทั้งในร่มและกลางแจ้ง เช่น ตะกร้อ ฟุตบอล ปิงปอง แบดมินตัน หมากรูก หมากฮอส เป็นต้น

เรือนจำอาจจะจัดกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ เป็นครั้งคราว ส่วนกายบริหารกรมราชทัณฑ์ได้สั่งการให้เรือนจำและทัณฑสถาน จัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ออกกำลังกายทุกวันในตอนเช้า เมื่อนำผู้ต้องขังลงจาก เรือนนอนและได้กำชับให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดให้มีลานกีฬาสำหรับผู้ต้องขังได้ออกกำลังกายทุกแห่ง นอกจากนั้นยังจัดให้มีนันทนาการ เช่น โทรทัศน์ วีดีโอ วิทยุ ดนตรี ตลอดจนกิจกรรมด้านนันทนาการต่าง ๆ ที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดขึ้น

นอกเหนือจากสวัสดิการผู้ต้องขังที่กล่าวมาแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังจัดสวัสดิการเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้พบปะญาติเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจได้ปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ ให้คลายความกังวลใจและยังมีสวัสดิการร้านส่งเคราะห์ผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ใน ราคาที่ไม่แพงกว่าภายนอก เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ซื้อหาสิ่งของที่จำเป็น

การจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง รัฐเป็นผู้จัดหาให้ เป็นการจ้ดสวัสดิการด้านการกินอยู่ที่พักผ่อน ไม่ดีหรือเลวกว่าความเป็นอยู่ของคนธรรมดาภายนอกเรือนจำมากนัก นอกเหนือจากสวัสดิการขั้นพื้นฐานแล้ว ยังมีสวัสดิการด้านอื่น ๆ ที่จัดให้เพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขัง สวัสดิการต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้คนที่กระทำผิดไปแล้วได้คิดกลับตัวเป็นคนดี และเป็นประโยชน์ต่อสังคมเมื่อพ้นโทษออกไป

แนวทางการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการผู้ต้องขัง

1. การพิจารณาจ่ายเงินรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังที่ประสบอันตรายจากการทำงาน

กรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันนอกจากมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและคำสั่งตามกฎหมายแล้ว การให้การศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการให้สวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมเสียของผู้ต้องขัง ให้พร้อมที่จะกลับสู่สังคมและสามารถประกอบอาชีพสุจริตต่อไป

การให้ผู้ต้องขังได้รับการอบรมและฝึกวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ หรือการทำงานอื่น ๆ อันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขังตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 26 ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 64 นั้น เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องควบคุมดูแลเอาใจใส่ไม่ให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้ต้องขังได้ แต่หากผู้ต้องขังได้รับอันตรายจากการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จนได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือตาย ก็ต้องได้รับการดูแลรักษาพยาบาลและให้การสงเคราะห์ตามสมควร การให้ความช่วยเหลือนั้นต้องกระทำอย่างทันทีและรวดเร็ว เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจต่อผู้ต้องขังที่ได้ตั้งใจรับการศึกษาอบรมและเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้ต้องขังคนอื่น ๆ ด้วย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนด ระเบียบ การจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่ซึ่งต้องประสบอันตรายลงวันที่ 16 เมษายน 2500 แก้ไขเพิ่มเติมลงวันที่ 25 มกราคม 2522

2. การรับบริจาคทรัพย์สินหรือสิ่งของที่มีผู้มอบให้เรือนจำและทัณฑสถาน

กรมราชทัณฑ์ มีภารกิจหลักสำคัญประการหนึ่ง คือ การให้สวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการด้านสวัสดิการผู้ต้องขัง ตามภารกิจหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ กรมราชทัณฑ์ จึงได้มีนโยบายขอความร่วมมือกับสังคมภายนอกทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ประชาชน ตลอดจนชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยการขอรับบริจาคทรัพย์สิน สิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ผู้ต้องขังและเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับรู้ถึงสังคมภายนอกยังไม่ทอดทิ้ง จะได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมภายหลังพ้นโทษ

3. ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับเงินฝากของผู้ต้องขัง

เงินฝากของผู้ต้องขัง คือ เงินที่ผู้ต้องขังมีติดตัวมาหรือได้รับฝากจากญาติมิตร รวมตลอดทั้งเงินรางวัลที่ได้รับจากการฝึกวิชาชีพขณะต้องโทษ เงินเหล่านี้ทั้งหมดต้องฝากเรือนจำไว้ ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 129 เรียกว่าเงินฝากของผู้ต้องขัง เงินนี้จัดอยู่ในประเภทเงิน เบ็ดเตล็ด และปัจจุบันเงินนี้นับวันจะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้น กรมราชทัณฑ์ จึงได้วางระเบียบ ว่าด้วยการรับจ่ายเงินฝากของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน พ.ศ. 2529 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2529

4. การดำเนินงานร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง จัดตั้งร้าน สงเคราะห์ผู้ต้องขังเพื่อเป็นการให้สวัสดิการแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ หรือทัณฑสถาน ที่จะซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพ ได้โดยสะดวก สถานที่ที่จะเปิดร้าน สงเคราะห์ผู้ต้องขัง ให้ใช้ส่วนใดส่วนหนึ่งในเรือนจำหรือทัณฑสถานโดยคำนึงถึง รูปแบบให้ เหมาะสมและสะดวกแก่การดำเนินการและได้กำหนดระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง พ.ศ. 2513 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2513 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547

5. การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ ได้มีนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถาน พิจารณาหาแนวทาง จัดตั้งกองทุนสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขังขึ้นตามความเหมาะสมของเรือนจำและ ทัณฑสถานแต่ละแห่ง เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ เช่น พนุการศึกษานูตรผู้ต้องขัง การสงเคราะห์ผู้ต้องขังไม่มีญาติเยี่ยม สนับสนุนการดำเนินงานบ้านกึ่ง วิถี และเพื่อให้การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ฯลฯ

การสงเคราะห์ผู้ต้องขังและครอบครัวในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

การสงเคราะห์ผู้ต้องขังและครอบครัว ในเรือนจำ/ทัณฑสถานแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสงเคราะห์เมื่อเข้ารับตัวเข้าในเรือนจำหรือทัณฑสถาน

ขั้นตอนที่ 2 การสงเคราะห์เมื่อต้องโทษมาแล้วระยะเวลาหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 3 การสงเคราะห์ก่อนปล่อย 3-6 เดือน

ขั้นตอนที่ 1 การสงเคราะห์เมื่อเข้ารับตัวเข้าในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ผู้ต้องขังเมื่อเข้ามาในเรือนจำหรือทัณฑสถานในระยะแรก ๆ จะเต็มไปด้วยความวิตกกังวล มีความหวาดกลัวเจ้าพนักงาน หวาดกลัวผู้ต้องขังด้วยกัน ไม่ทราบระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของ

เรือนจำ ต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อให้เข้ากับสถานที่และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังมีความกังวล ห่วงใยบุคคลในครอบครัว ความทุกข์ยากต่าง ๆ ที่ครอบครัวจะได้รับ ในเมื่อไม่มีผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นผู้นำของครอบครัว ภารกิจต่าง ๆ ที่ยังคงค้างอยู่ เรื่องเหล่านี้ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความเครียด หากปล่อยทิ้งไว้ให้แก้ปัญหาด้วยตนเอง จะต้องใช้เวลา และเป็นเรื่องยุ่งยากมากสำหรับคนที่ขาดอิสรภาพ หากผู้ต้องขังแก้ปัญหาด้วยตนเองไม่ได้ จะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปผู้ต้องขังอาจจะกลายเป็นคนซึมเศร้า ก้าวร้าว อาจเป็นโรคประสาทหรืออาจจะเป็นโรคจิตไปในที่สุด อันจะทำให้ก่อความวุ่นวายในเรือนจำ รวมทั้งคิดแหกหักหลบหนีเรือนจำ

ในขั้นตอนนี้ นักสังคมสงเคราะห์จะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะบิดเป่าความวิตกกังวลปัญหาและความเดือดร้อนต่าง ๆ นักสังคมสงเคราะห์ถือเป็นตัวแทนของเรือนจำ จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ ของผู้ต้องขังบรรเทาลงโดยการแนะนำวิธีการขอความช่วยเหลือ แบบฟอร์มคำร้อง การยื่นคำร้องขอความช่วยเหลือจะต้องยื่นที่ใด สำหรับผู้ต้องขังบางรายนักสังคมสงเคราะห์อาจจะต้องไปเยี่ยมบ้าน (home Visit) เพื่อเป็นสื่อกลาง ระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัว เช่นผู้ต้องขังที่ไม่มีใครช่วยดูแลบุตรหรือบิดา มารดาที่เจ็บป่วยและนักสังคมสงเคราะห์จะต้องเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ต้องขังกับองค์กรสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ในขั้นตอนนี้นักสังคมสงเคราะห์ควรดำเนินการ ดังนี้

1. ปฐมนิเทศ (Orientation) นักสังคมสงเคราะห์ ควรปฐมนิเทศให้ผู้ต้องขังได้ทราบ เกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้ต้องขังและครอบครัว สัปดาห์ละ 1 ครั้ง สถานที่ที่เหมาะสมที่สุดคือแดนที่เป็นสถานที่แรกกับผู้ต้องขังเข้าใหม่ ผู้ต้องขังที่เข้าใหม่จะต้องอยู่ในสถานแรกรับอย่างน้อย 7 วัน เพื่อทำความเข้าใจในกฎระเบียบของเรือนจำ ประโยชน์ที่จะได้รับถ้าประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย โทษที่จะได้รับถ้าผิดวินัยเรือนจำ การตรวจสุขภาพอนามัยอื่น ๆ หากนักสังคมสงเคราะห์ปฐมนิเทศสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เช่น ทุกวันอังคารผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคน ที่อยู่สถานแรกรับ จะได้รับการปฐมนิเทศ การปฐมนิเทศถือเป็นขั้นตอนที่นักสังคมสงเคราะห์จะทำความเข้าใจกับผู้ต้องขังทุกคน ถ้านักสังคมสงเคราะห์ สามารถทำให้ผู้ต้องขังทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อนักสังคมสงเคราะห์ เชื่อถือและศรัทธา ถือว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี ทำให้งานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง (Well Begun is Half Done)

2. การรับสมัครขอความช่วยเหลือ (Intake) นักสังคมสงเคราะห์ จะต้องถามถึงผู้ต้องขังที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยให้กรอกแบบฟอร์ม และยื่นคำร้อง ณ จุดที่ปฐมนิเทศ เพื่อผู้ต้องขังที่ต้องการความช่วยเหลือเฉพาะหน้า จะได้รับความช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

ส่วนผู้ต้องขังที่ยังไม่มีปัญหาความเดือดร้อนในขณะนี้ให้คำแนะนำด้วยว่าจะยื่นคำร้องอย่างไร ยื่นได้ที่ใด หากต้องการคำปรึกษาหารือ จะพบนักสังคมสงเคราะห์ได้ที่ใดในเรือนจำ

ขั้นตอนที่ 2 การสงเคราะห์เมื่อผู้ต้องขังต้องโทษมาแล้วระยะเวลาหนึ่ง ปัญหาไม่ได้เกิดควบคู่กับการต้องโทษระยะแรก ๆ ผู้ต้องขังที่ต้องการความช่วยเหลือระยะนี้ไม่มากนัก เพราะเวลาเหตุการณ์และความเคยชิน เปรียบเสมือนยาที่บำบัดความเดือดร้อนของผู้ต้องขัง บางปัญหาอาจจะถูกส่งมาจากพนักงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งได้จำแนกซ้ำ การสงเคราะห์ผู้ต้องขังในขั้นตอนนี้ ผู้ต้องขังจะมีความเข้าใจอันดีต่อนักสังคมสงเคราะห์เพราะได้สร้างความสัมพันธ์ไว้ในระยะแรกที่เข้าเรือนจำ และมีความเชื่อถือว่า นักสังคมสงเคราะห์ จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาให้เขาได้

ขั้นตอนที่ 3 การสงเคราะห์ผู้ต้องขังก่อนปล่อย 3-6 เดือน ผู้ต้องขังก่อนปล่อยระยะนี้จะมีความวิตกกังวล ในการที่จะออกไปใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำ ยิ่งผู้ต้องขังต้องโทษนานเท่าใดยิ่งมีความวิตกกังวลมากเท่านั้น ความวิตกกังวลจะมีมาก ในเรื่องการประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัย ภายหลังพ้นโทษ สำหรับ บางรายที่ขาดการติดต่อกับครอบครัว หรือครอบครัวล่มสลาย การปรับตัวเข้ากับสามี ภรรยา บุตร ญาติ พี่น้องและสังคม ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์จะต้องดำเนินการ ดังนี้

3.1 สอบถามถึงความต้องการ ความช่วยเหลือ และประสบกับองค์กรสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อเตรียมการช่วยเหลือให้พร้อม ก่อนที่ผู้ต้องขัง จะได้รับการปล่อยตัว เช่น การจัดหางาน ที่อยู่อาศัย สถานสงเคราะห์ที่จะรับคนพิการ หรือคนป่วยที่ขาดการติดต่อกับครอบครัว การจัดส่งคนป่วย คนพิการกลับภูมิลำเนา ในกรณีที่ยาติมารับไม่ได้ เป็นต้น

3.2 นักสังคมสงเคราะห์ จะต้องเป็นสื่อกลาง ระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัว ในกรณีที่ผู้ต้องขังขาดการติดต่อกับครอบครัวเป็นเวลานาน หรือผิดพ้องหมองใจกับครอบครัว นักสังคมสงเคราะห์จะต้องพยายามทุกวิถีทาง ให้ครอบครัวยอมรับผู้ต้องขัง ให้ผู้ต้องขังกลับไปอยู่กับครอบครัวได้มากที่สุด เพราะครอบครัวเป็นสถานที่สำคัญและมีค่าอย่างยิ่งของมนุษย์ ผู้ต้องขังจะได้ไม่รู้สึกลูกทอดทิ้ง และยังคงคิดว่าตนยังมีค่าสำหรับครอบครัวและสังคม

3.3 การแนะแนว (Guidance) และการให้คำปรึกษา (Counseling)

การแนะแนว แนะนำให้ผู้ต้องขังเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาตัวเอง เพื่อสามารถตัดสินใจ วางแผนการดำเนินชีวิต ภายหลังพ้นโทษได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

การให้คำปรึกษา ให้ผู้ต้องขังพบนักสังคมสงเคราะห์ (ผู้ให้คำปรึกษา) เพื่อซักถามรายละเอียดที่ต้องการทราบ และแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมทั้งขอคำปรึกษา เรื่องปัญหาต่าง ๆ ซึ่งทั้งผู้ต้องขังและนักสังคมสงเคราะห์ จะต้องมองปัญหาและหาทางออกแห่ง ปัญหาาร่วมกัน เป็นการช่วยให้ผู้ต้องขังแก้ปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาด้วย ตนเอง โดยแก้ปัญหาอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างงานสังคมสงเคราะห์ การแนะ แนวและการให้คำปรึกษา พอสรุปดังนี้

1. การแนะแนว ผู้ที่มารับบริการแนะแนว ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีปัญหา เสมอไป ตัวอย่าง เช่น นักเรียน นักศึกษา มาใช้บริการแนะแนว เพื่อทราบแนวทางไปประกอบการ ตัดสินใจที่จะเลือกเรียนสาขาวิชาใดต่อไป

ส่วนการให้คำปรึกษานั้นปกติแล้ว ผู้มาขอรับบริการมักจะเป็นผู้ที่มี ปัญหาเดือดร้อนต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองได้ จึงต้องมาขอรับคำปรึกษาจาก นักสังคมสงเคราะห์หรือนักแนะแนว

2. การแนะแนว เป็นการสื่อสารทางเดียวก็ได้ (One Way Communication) หรือ เป็นการสื่อสาร 2 ทาง ได้ ก็ได้ (Two Way Communication) ตัวอย่างเช่น นักแนะแนวอาจจะจัดบริการแนะแนวทางวิทยุ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ก็ได้

ส่วนการให้คำปรึกษานั้นเป็นการสื่อสาร 2 ทางเท่านั้น เช่นเดียวกับการ สังคมสงเคราะห์ผู้มารับการสงเคราะห์กับผู้ให้การสงเคราะห์ต้องใช้การสื่อสาร 2 ทาง มีการ พบปะเพื่อให้ทั้ง 2 ฝ่าย ได้ ซักถามรายละเอียด และข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะทั้ง 2 ฝ่ายต้องทำงานร่วมกัน (Work with each other) ในการมองปัญหาและหาทางออกแห่งปัญหา ด้วยเหตุนี้ทั้งการให้คำปรึกษาและการสังคมสงเคราะห์ จึงต้องมีการนัดหมาย พบปะกันเป็นการ ส่วนตัวกับผู้ขอรับบริการ

3. การให้คำปรึกษา เป็นรูปแบบหนึ่งของการช่วยเหลือ ทั้งด้านการแนะ แนวและการสังคมสงเคราะห์ รูปแบบการช่วยเหลือในการสังคมสงเคราะห์ เช่น ช่วยในรูปของ สิ่งของ (Material Help) ให้บริการ (Services) ช่วยด้านจิตวิทยา (psychological Help) และด้าน การให้การปรึกษาแนะนำ (Counseling)

การแนะแนวและการให้คำปรึกษา เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขัง มี ความเชื่อมั่นในตนเองมีความพร้อมที่จะเผชิญปัญหา และหาทางออกแห่งปัญหา โดยมีนักสังคม สงเคราะห์เป็นผู้กระตุ้น (Drive) ให้เกิดความสามารถและความพยายาม ที่จะบรรลุความสำเร็จ

กรมราชทัณฑ์ได้จัดสวัสดิการให้แก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ให้ได้รับความ สะดวกสบายทั้งกายและใจ เพื่อจะได้ตั้งตนอยู่ในความสงบ มีความสำนึกในความผิด และจะได้ กลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไป โดยได้ดำเนินการให้สวัสดิการหลายอย่างดังนี้

1. จัดอาคารสถานที่ เช่น เรือนนอน เรือนขัง โรงงาน โรงพยาบาล โรงครัว และ บริการน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดให้มีเพียงพอและถูกหลักอนามัย
2. จัดเครื่องนุ่งห่ม เสื้อ กางเกง อย่างน้อยปีละ 2 ชุด ผ้าห่มปีละ 1 ผืน
3. จัดอาหารให้ผู้ต้องราชทัณฑ์บริโภควันละ 3 มื้อ ได้พยายาม จัดหาอาหารให้มีปริมาณเพียงพอแก่การบริโภค ทั้งมีคุณภาพและมีประโยชน์ต่อร่างกาย พอสมควร
4. ให้การบำบัดรักษาแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ที่เจ็บป่วย จัดให้มีแพทย์ พยาบาลเพื่อบำบัดรักษาผู้เจ็บป่วย หากผู้ป่วยรายใดไม่สามารถจะรักษาให้หายภายในสถาน ควบคุมก็อนุญาตให้ไปรักษาภายนอกได้
5. จัดให้เล่นกีฬาและการบันเทิงต่าง ๆ จัดให้มีบริการดนตรีไทย ดนตรีสากล และบริการวิทยุและโทรทัศน์ด้วย
6. จัดห้องสมุดให้ผู้ต้องราชทัณฑ์ได้ศึกษาหาความรู้ด้านต่าง ๆ
7. จัดให้มีร้านสงเคราะห์ภายในเพื่อจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค ในราคาที่ไม่แพงกว่าภายนอก
8. แบ่งเงินรางวัลปันผลจากการฝึกวิชาชีพ
9. จัดให้ผู้ต้องราชทัณฑ์ได้รับการเยี่ยมเยียนจากบุคคลภายนอก ตามสิทธิที่กำหนดไว้ (กรมราชทัณฑ์, 2519, น. 99-100)

หน่วยงานของกรมราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานอยู่ในความรับผิดชอบของ ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง ประกอบด้วยงาน ดังต่อไปนี้

1. งานสุภาพกรรม รับผิดชอบเกี่ยวกับการประกอบอาหารและจัด เลี้ยงอาหารด้วยเงินงบประมาณที่ได้รับจากทางราชการ สำหรับค่าอาหารผู้ต้องขังปัจจุบันได้รับ ในอัตราคนละ 43 บาทต่อคนต่อวัน
2. งานเยี่ยมญาติ รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการจัดให้ผู้ต้องขัง ได้รับการเยี่ยมเยียนจากครอบครัวและญาติมิตร

3. งานเงินฝากผู้ต้องขัง รับฝากเงินที่บุคคลภายนอกหรือญาติฝากไว้ให้ผู้ต้องขัง

4. งานร้านค้าสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ดำเนินงานด้านการจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ต้องขังในราคาที่ไม่สูงกว่าร้านค้าภายนอก

5. งานสังคมสงเคราะห์ รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขังด้านต่าง ๆ เช่น บริการให้คำปรึกษาแนะนำ ดำเนินการเกี่ยวกับเด็กติดผู้ต้องขัง ประสานงานขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ประสานงานขอรับทุนการศึกษามูลนิธิผู้ต้องขัง ทุนประกอบอาชีพ ค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา และดำเนินการสงเคราะห์ผู้ต้องขังหลังปล่อย

6. งานนันทนาการ รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริการด้านความบันเทิง เช่น จัดให้ชมโทรทัศน์ วีดีโอ การแข่งขันกีฬาและการละเล่นต่าง ๆ จัดให้มีการแสดงดนตรีเพื่อผ่อนคลายความเครียด

7. งานสุขภาพิบาล รับผิดชอบเกี่ยวกับการอนามัยของผู้ต้องขัง และการสุขภาพิบาลของเรือนจำ เช่น การดูแลรักษาอาคารสถานที่ต่าง ๆ ของเรือนจำให้ถูกสุขลักษณะ มีความสะอาด มีแสงสว่างเพียงพอ มีการระบายอากาศ จัดให้มีส้วมและที่อาบน้ำให้เพียงพอ และการกำจัดขยะมูลฝอย (สมบุญ ธรรม, 2539, น. 30-35)

การช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังมีกำลังใจ ที่จะกลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี ด้วยการจัดบริการสงเคราะห์และสวัสดิการเกี่ยวกับความเป็นอยู่ และสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันนับตั้งแต่การจัดเรือนนอน ห้องขัง การอนามัย การสุขภาพิบาล การเลี้ยงดูตลอดจนการสวัสดิการและสงเคราะห์อื่น ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประกอบด้วยหลักปฏิบัติดังนี้ คือ

การบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เรือนจำและทัณฑสถานเปรียบเสมือนหนึ่งบ้านที่อยู่อาศัยหรือแหล่งพักพิงของผู้ต้องขัง ฉะนั้น การจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยแก่ผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นจำนวนมาก ให้ถูกสุขลักษณะ และหลักการราชทัณฑ์ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง สมาคมการราชทัณฑ์แห่งสหรัฐอเมริกากำหนดหลักการไว้ว่าการพิจารณาเลือกสถานที่ตั้ง การออกแบบแปลนสถานที่ควบคุม โรงงานฝึกวิชาชีพ สถานที่นันทนาการ และกำหนดอัตราความจุของเรือนจำและทัณฑสถานถือเป็นแผนงานสำคัญในเบื้องต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรือนนอนจะต้องจัดความจุให้ได้สัดส่วนพอเหมาะกับจำนวนผู้ต้องขัง มีหน้าต่าง และประตูถูกต้องตาม

ทิศทางลมและแสงสว่าง มีการระบายอากาศอย่างเพียงพอ รวมทั้งคำนึงถึงความสะดวกของอาคารสถานที่โดยทั่วไปด้วย

การจัดบริการเกี่ยวกับการนอนหลับและสุขาภิบาล เรือนจำและทัณฑสถานเป็นที่กินอยู่หลับนอนของผู้ต้องขังจำนวนมาก การจัดบริการเกี่ยวกับนอนหลับและสุขาภิบาล เพื่อรักษาไว้ซึ่งสุขภาพอนามัยอันสมบูรณ์ของผู้ต้องขัง นับเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวอยู่ส่วนมาก เป็นผู้ที่มีมาตรฐานความเป็นอยู่ในระดับต่ำกว่าบุคคลธรรมดาและเมื่อมาถูกควบคุมตัวอยู่ร่วมกัน ย่อมเป็นหนทางให้เกิดความเจ็บป่วยได้ง่าย ปัญหาสุขภาพอนามัยและโรคระบาดในเรือนจำถึงมีมากกว่าสังคมภายนอก

การจัดบริการเกี่ยวกับอาหาร การจัดบริการอาหารแก่ผู้ต้องขัง ถือว่ามีความจำเป็นสำคัญยิ่งต่อผลสำเร็จในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง และความสงบเรียบร้อยภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งยังเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับมนุษยธรรม ที่พึงปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังปรากฏตามข้อสนับสนุนของสมาคมการราชทัณฑ์แห่งอเมริกา (The American Correction Association) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “การจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขัง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการรักษาระเบียบวินัย และจำต้องจัดเงินงบประมาณอาหารที่มีมาตรฐาน และอย่างเพียงพอแก่การเลี้ยงดูแก่ผู้ต้องขังด้วย”

การจัดบริการเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มหลับนอน การจัดบริการเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มหลับนอนแก่ผู้ต้องขัง นับเป็นสิ่งจำเป็นแก่การรักษาความสะอาด และอนามัย ตลอดจนเป็นการฝึกฝนอบรมรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกายและวินัย

สำหรับการจัดสถานที่หลับนอนนั้น จัดให้ผู้ต้องขังนอนรวมบนพื้นห้องขัง โดยใช้เสื่อปูนอนห้องนอนใช้มุ้งลวดกันยุง พร้อมกับฉีดยา ดี.ดี.ที. เพื่อกำจัดยุงเป็นประจำ นับเป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะแก่สภาพการณ์โดยทั่วไปของประเทศแล้ว

การจัดบริการเกี่ยวกับการบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ การจัดให้มีการละเล่นและพักผ่อนหย่อนใจในเรือนจำและทัณฑสถาน ถือเป็นกิจกรรมสำคัญส่วนหนึ่ง เนื่องจากผู้ต้องขังเป็นผู้ที่ถูกจำกัด อิสระภาพ ย่อมต้องดิ้นรน และแสวงหาสิ่งทดแทน เพื่อเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ที่ว้าเหว่ และบรรเทาความทุกข์กังวลในทุกวิถีทางเมื่อมีโอกาส ฉะนั้น การที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้มีกิจกรรมประเภทนี้ขึ้น ทั้งเท่ากับเป็นการช่วยลดหย่อนความตึงเครียดของผู้ต้องขังโดยตรง ทั้งเป็นประโยชน์แก่การควบคุม และการรักษาระเบียบวินัยของเรือนจำและทัณฑสถานอีกด้วย นับเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการแห่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ

ข้อ 78 ซึ่งบัญญัติว่า “ทุกเรือนจำหรือทัณฑสถาน ควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในทางบันเทิงและวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์แก่สุขภาพทางกายและจิตใจของผู้ต้องขัง” สำหรับการจัดบริการบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้ต้องขังมีดังนี้ในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร

1. การจัดบริการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ การจัดให้มีบริการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์แก่ผู้ต้องขัง นับเป็นการช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับข่าวคราว การเคลื่อนไหวของบ้านเมืองและเหตุการณ์โดยทั่วไป โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความเฉลียวฉลาด สามารถปรับตัวให้ทันกับเหตุการณ์ภายนอก ตลอดจนเป็นการให้ความบันเทิงผ่อนคลาย ความวุ่นวายใจของผู้ต้องขังอีกด้วย ในทางปฏิบัติเรือนจำและทัณฑสถาน กำหนดให้ผู้ต้องขังฟังภาคข่าวจากวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ โดยจัดบริการวิทยุต่อลำโพงติดตั้ง เปิดให้ผู้ต้องขังได้ฟังอย่างทั่วถึงทั้งในภาคเช้าก่อนเข้าทำงาน และภาคกลางคืนก่อนนอน ตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้ ส่วนบริการโทรทัศน์ก็ได้จัดบริการให้เฉพาะในวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดราชการเป็นส่วนมาก

2. การจัดกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลินและการละเล่นต่าง ๆ การจัดกิจกรรมประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสนใจในการฝึกพลศึกษา และการกีฬา อันเป็นกิจกรรมที่มีส่วนช่วยเสริมในการอบรมกล่อมเกลาพฤติกรรมผู้ต้องขัง ประกอบด้วยการเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ ที่นิยมกันทั่วไป เป็นต้นว่า ปิงปอง ตะกร้อ ยกน้ำหนัก บาสเก็ตบอล วอลเลย์บอล ฟุตบอล รวมทั้งการจัดให้มีการละเล่นต่าง ๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของผู้ต้องขัง ในยามว่างอีกด้วย เช่น จัดให้มีการเล่นมหรสพ และฟังดนตรี ในวันหยุดประจำสัปดาห์หรือในวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เป็นต้น

การจัดบริการเกี่ยวกับร้านค้าสงเคราะห์ผู้ต้องขัง เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งได้จัดบริการร้านค้าสงเคราะห์ผู้ต้องขัง จำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น อาทิ บุหรี่ น้ำชา กาแฟ ยาสีฟัน สบู่ ผ้าเช็ดตัว ผ้าอาบน้ำ เสื้อกั๊ก เสื้อคอกลม และ ฯลฯ ในราคาถูก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องขัง ในการจัดหาซื้อสิ่งของใช้สอยจำเป็นส่วนตัว ในระหว่างที่ต้องถูกคุมขังอยู่เพราะไม่อาจไปหาซื้อสิ่งเหล่านี้ตามใจชอบจากภายนอกอย่างคนธรรมดาได้ (ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, น. 547-566)

การสงเคราะห์ผู้ต้องขังสูงอายุ

กรมราชทัณฑ์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้ผู้ต้องขังอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับสวัสดิภาพต่าง ๆ ขณะต้องโทษอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องขังสูงอายุและจัดทำโครงการส่งเสริม

คุณภาพชีวิตและจิตใจผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีขวัญ กำลังใจ สุขภาพกายใจดีขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์แก่การควบคุมและการรักษาระเบียบวินัยของผู้ต้องขัง

แนวทางปฏิบัติ

1. ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน สํารวจข้อมูลผู้ต้องขังสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) พร้อมกรอกข้อมูลรายละเอียดตามแบบสำรวจรายงานกรมราชทัณฑ์ทุก 3 เดือน โดยสำรวจข้อมูลผู้ต้องขังสูงอายุของเดือน มีนาคม, มิถุนายน, กันยายน และธันวาคม ทั้งนี้ต้องรายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบภายในวันที่ 15 ของทุกเดือนถัดไป
2. ประสานงานกับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โรงพยาบาล หรือองค์กรการกุศลเพื่อขอรับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค ที่พักอาศัยหลังพนักโทษ อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไม้เท้า แว่นตา ฯลฯ
3. กรมราชทัณฑ์ ได้ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดทำโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจิตใจผู้ต้องขังสูงอายุ โดยจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การตรวจสุขภาพ การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไม้เท้า แว่นตา หรืออื่น ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีขวัญกำลังใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ

แนวความคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

คำว่า “ผู้สูงอายุ” หรือ “คนชรา” หรือ “คนแก่” ล้วนแต่เป็นคำที่มีความหมายไม่แตกต่างกัน โดย เสนีย์ เสาวพงศ์ (1515, น. 4) ได้กล่าวถึงคำเหล่านี้ว่า “คนชราหรือคนแก่ ดูจะฟังไม่ค่อยเพราะสำหรับบุคคลที่ถูกจัดเข้าเป็นพลเมืองประเภทนี้ ดังนั้นจึงมีคำว่า “ผู้สูงอายุ” ขึ้นมาแทน โดยกำหนดเอาอายุตามปีปฏิทินเป็นเส้นพรมแดน ตราไว้ให้บุคคลที่ทำงานมาจนอายุครบ 60 ปี พักผ่อนออกจากตำแหน่งหน้าที่”

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534, น. 12) ได้กล่าวถึงการกำหนดความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ว่า ความหมายของคำดังกล่าวจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคมของแต่ละบุคคล แต่ละประเทศ แต่ก็มีลักษณะใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน คือการกำหนดอายุให้บุคคลที่พ้นจากวัยทำงานเป็นเกณฑ์ตัดสิน

ความสูงอายุ อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ (สุรกุล เจนอบรม, 2541, น. 4-5) คือ

1. ความสูงอายุแบบปฐมภูมิ (Primary Aging) เป็นความสูงอายุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หลีกเลียงไม่ได้ กล่าวคือ เมื่ออวัยวะและเซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายถูกใช้งานมานานก็จะ

เกิดความเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพตามอายุขัย ทำให้ร่างกายเสื่อมโทรม ซึ่งการเสื่อมโทรมของร่างกายนี้จะเห็นได้ชัดขึ้นที่ละน้อยเมื่ออายุสูงขึ้น เป็นต้น

2. ความสูงอายุแบบทุติยภูมิ (Secondary Aging) ความสูงอายุในลักษณะนี้มักเกิดจากการปล่อยปละละเลยไม่สนใจ หรือไม่รักษาสุขภาพ เช่น การใช้ร่างกายทำงานหนักเกินไป พักผ่อนไม่เพียงพอ ดื่มสุราจัด และสูบบุหรี่จัด หรือมีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนอยู่เสมอ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความสูงอายุแบบทุติยภูมิได้

นอกจากนั้น นิศา ชูโต (2525, น. 1) ยังได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุว่าจะต้องพิจารณาในด้านต่าง ๆ 3 ด้าน ได้แก่

1. ความเสื่อมถอยของร่างกาย คือ เมื่อคนเรามีอายุนานจนสังขารเริ่มเสื่อมถอยลง ก็จะถือว่าเริ่มชรา หรือเข้าสู่ความเป็นผู้สูงอายุ

2. การแบ่งช่วงอายุแต่ละวัย โดยยึดตามแนวคำสอนในพุทธศาสนา ช่วงแรกจะเป็นวัยเด็ก หรือปฐมวัย คือบุคคลที่มีอายุระหว่าง 1-25 ปี ซึ่งถือเป็นวัยแห่งการศึกษาเล่าเรียน ช่วงที่ 2 คือ วัยผู้ใหญ่หรือมัชฌิมวัย อายุประมาณ 25-50 ปี จะเป็นวัยแห่งการประกอบอาชีพ และการสะสมทรัพย์ และช่วงที่ 3 คือ บัณฑิตวัย หมายถึงบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ซึ่งจะเป็นวัยสุดท้ายของชีวิตที่สังขารเริ่มเสื่อมถอยทรุดโทรม และเป็นวัยที่ควรหาความสุขของชีวิตโดยการเป็นพระธรรม การสงบสติอารมณ์ ดังนั้นคนชราหรือผู้สูงอายุจึงเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิตมนุษย์นั่นเอง

3. หน้าที่และกิจกรรมทางสังคม ในขณะที่สังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์ของสภาพคนชราไว้ว่าเป็นอย่างไร อายุเท่าไร เมื่อบุคคลผ่านกระบวนการไปจนถึงจุดที่สังคมกำหนดไว้ เขาเหล่านั้นก็จะรู้สึกเปลี่ยนแปลงไปตามเกณฑ์ดังกล่าวเช่นกัน โดยความรู้สึกนึกคิด การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ อันเนื่องมาจากสภาพของสังขารและสังคม ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีพฤติกรรมที่ผิดแผกไปจากกลุ่มคนอื่น ๆ และได้กลายเป็นเครื่องชี้ถึงความชราภาพทางด้านจิตใจ

องค์การอนามัยโลกได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี หรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือหมายถึงผู้เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจ หรือหมายถึงผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคมหรือวัฒนธรรม (WHO, expert committee, 1989, น. 7-8)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากยังคงมีความแตกต่างกันในด้านสรีระภาพและความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกาย องค์การอนามัยโลกจึงแบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุระยะ

ต้น (Yong-old, Elderly) ว่ามีอายุระหว่าง 60-74 ปี ผู้สูงอายุระยะกลางหรือคนชรา (Friable Elderly, old, Aged) ว่ามีอายุระหว่าง 75-89 ปี และผู้สูงอายุระยะท้าย (Very old, Oldest old) ว่ามีอายุ 90 ปีขึ้นไป (ชูศักดิ์ เวชแพทย์ และคณะ, 2531, น. 1)

บรรลุ ศิริพานิช (2538, น. 125) ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ตามอายุและภาวะสุขภาพทั่วไป คือ

1. ผู้สูงอายุระดับต้น มีอายุระหว่าง 60-70 ปี ระดับนี้สภาวะทางกายภาพ และ สรีรวิทยายังไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นส่วนใหญ่
2. ผู้สูงอายุระดับกลาง มีอายุระหว่าง 71-80 ปี ระดับสภาวะทางกายภาพ และ สรีรวิทยาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การช่วยเหลือตนเองบกพร่อง เริ่มต้องการความช่วยเหลือในบางอย่าง
3. ผู้สูงอายุระดับปลาย มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ระดับนี้สภาวะทางกายภาพและ สรีรวิทยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด บางคนมีความพิการ บางคนช่วยเหลือตนเองไม่ได้ บางอย่างจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น

ผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าและทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุหรือที่เรียกว่า Gerontologists ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ใน 4 ลักษณะ (สุรกุล เจนอบรม, 2541, น. 6-7) กล่าวคือ

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological aging) คือ การดูลักษณะของความเป็นผู้สูงอายุจากจำนวนปี หรืออายุที่ปรากฏจริง
2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย (Biological aging) คือ การดูลักษณะของความเป็นผู้สูงอายุจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ผมขาว ผิวหนังเหี่ยวย่น ตกกระ เป็นต้น
3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ (Psychological aging) ซึ่งรวมไปถึงสติปัญญา เช่น ระบบความจำเปลี่ยนไป บุคลิกภาพ เปลี่ยนไป
4. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Social aging) เป็นการดู ลักษณะความรับผิดชอบในการทำงานรวมถึงด้านครอบครัว เพื่อนฝูง เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้ว คำว่า “คนชรา” หรือ “ผู้สูงอายุ” มักจะถูกมองไปทางด้านการเสื่อมถอยและความชำรุดทรุดโทรมของสภาพร่างกาย เช่น “ชรา” ตามความหมายของพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “ความแก่ ความชำรุดทรุดโทรม” แต่อย่างไรก็ตาม ในแง่มุม

อื่น ๆ ผู้สูงอายุเป็นวัยแห่งความสุขุมคัมภีรภาพแบบผู้ใหญ่ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ใช้สมองอยู่ตลอดเวลา และจิตใจไม่เฉื่อยชาหยุดนิ่ง เป็นวัยแห่งการสร้างสรรค์ โดยผู้ที่มีภาวะจิตใจดีก็จะสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ได้ดีตั้งแต่อายุน้อยจนถึงเลยวัยเกษียณไปแล้ว เป็นวัยแห่งความเจ็บแสบ และเป็นวัยแห่งการมีรายได้สูงสุดในบางอาชีพ เช่น นักธุรกิจ ข้าราชการ ฯลฯ เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ

ในช่วงชีวิตของมนุษย์แต่ละช่วงแต่ละวัย จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไป และสำหรับผู้ที่อยู่ในช่วงวัยสูงอายุนั้น การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวจะส่งผลกระทบ และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลเหล่านั้นเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวตามมาอีกด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสภาพปัญหา

โดยทั่วไปบุคคลที่เข้าสู่วัยสูงอายุ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยลง เช่น การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เสื่อมลง หรือดำเนินไปอย่างไม่ปกติ เช่น เกิดอาการตามัวมองเห็นไม่ชัด อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย มีความรู้สึกว่าสภาพร่างกายของตนอ่อนแอลง และมีความต้องการอาหารลดลง เป็น ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายนี้อาจทำให้ผู้สูงอายุบางคนคิดว่าตนเองป่วย แต่ที่จริงแล้วสภาพดังกล่าวเป็นเพียงภาวะโดยปกติทั่วไปของคนสูงอายุเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุดังกล่าวก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย และหากมีการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นแล้วก็จะรักษาได้ยากลำบากกว่าบุคคลในวัยอื่น นอกจากนั้นเมื่อรักษาให้หายจากอาการเจ็บป่วยได้แล้ว สุขภาพร่างกายของบุคคลเหล่านี้ก็ไม่สามารถจะกลับมาสมบูรณ์แข็งแรงได้เช่นเดิม

ได้มีการศึกษาถึงระบบต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความชรา โดยถือเป็นศาสตร์ที่เรียกว่า “ชราภาพวิทยา” (Gerontology) ซึ่งกล่าวถึงระบบต่าง ๆ ภายในร่างกายมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความชรามีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบผลิตฮอร์โมน (Endocrine System) และระบบความต้านทานโรค (Immune System) โดยเมื่อระบบต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ทำงานอย่างเป็นปกติ รวมทั้งอวัยวะต่าง ๆ อยู่ในสภาพปกติ มนุษย์ก็จะมีสุขภาพแข็งแรงและมีอายุยืนยาว แต่ถ้ามการทำงานของระบบต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไป สุขภาพความสมบูรณ์ของร่างกายก็จะเกิดการเสื่อมถอยลง ต่อมาต่าง ๆ ในร่างกายมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ต่อมเหงื่อ ทำให้ผิวหนังแห้งแตกและเกิดอาการคัน กระดูกสันหลังแบนและแตกง่ายเพราะขาดธาตุแคลเซียม ความแข็งแรงของกระดูกน้อยลงทำให้หลังค่อม กระดูกโก่ง และนอกจากนั้น ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพอื่น ๆ เช่น เซลล์เสื่อม อวัยวะต่าง ๆ ทำงานหย่อนประสิทธิภาพลง ฯลฯ ทำให้คนที่มียายุมากขึ้น

มีสุขภาพทรุดโทรมและเสื่อมถอยลง เช่น เซลล์มีการเสื่อมสลาย เกิดการเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อเหี่ยวลง และเกิดเป็นพังผืดขึ้นมาแทน การเคลื่อนไหวช้าลง ไม่สามารถทำงานหนัก ๆ ได้ เกิดปัญหาการทรงตัวและการรับรู้ของประสาทสัมผัสต่าง ๆ ลดลง เช่น การเห็น การได้ยิน และการรับรู้รส เป็นต้น ระบบการย่อยและการขับถ่ายเสื่อมลง เนื่องจากการเสื่อมของพืชนำมาทำให้การเคี้ยวอาหารไม่ละเอียด เกิดการจุกเสียด การดูดซึมไม่ดี น้ำย่อยในกระเพาะอาหารลดลง นอกจากนั้นการที่ระบบขับถ่ายไม่ดีก็อาจเนื่องมาจากขาดการออกกำลังกาย ทำให้ท้องผูกท้องเดินได้ง่าย ไตทำงานเสื่อมลงทำให้อาจเป็นเบาหวานหรือนิ่วในถุงน้ำดี ไตจะขับของเสียออกมาได้น้อย อาจขับปัสสาวะออกมาโดยไม่รู้ตัวได้ การเปลี่ยนแปลงของระบบการหายใจ เช่น หัวใจสูบฉีดโลหิตได้น้อยลง ปอดรับอากาศได้น้อยลง เส้นโลหิตคลายความยืดหยุ่นและไขมันบุผนังมีมากขึ้น เส้นโลหิตแข็งเปราะและแตกหักง่ายขึ้น ลิ้นหัวใจแข็งทำให้เกิดโรคหัวใจได้ง่ายขึ้น

จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกายดังกล่าวนี้ จะส่งผลให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ขึ้นกับผู้สูงอายุได้ โดยโรคที่ผู้สูงอายุมักจะเป็นมาก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเส้นโลหิตอุดตัน โรคระบบทางเดินหายใจ โรคเบาหวาน โรคระบบทางเดินอาหาร โรคระบบกล้ามเนื้อ โรคระบบประสาท และโรคติดเชื้อต่าง ๆ เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและสภาพปัญหา

โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุมักจะมีปัญหาทางด้านจิตใจเกี่ยวกับความกลัว และความหวาดระแวงในเรื่องต่าง ๆ เช่น กลัวการถูกทอดทิ้ง การไม่มีผู้คอยเอาใจใส่ดูแล ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และกลัวความตาย เป็นต้น ซึ่งความกลัวและความหวาดระแวงดังกล่าวนี้มักจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดอาการฉุนเฉียว น้อยใจง่าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และขาดความยับยั้งชั่งใจ

เกษม และ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2528, น. 11) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ อันได้แก่

1. ด้านการรับรู้ โดยความสามารถและประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะรับรู้ความรู้สึกและการรับรู้ของผู้สูงอายุและการเสื่อมสมรรถภาพลง ความสามารถในการจดจำลดถอย และการรับรู้ในสิ่งใหม่ ๆ จะเป็นไปได้ยาก ซึ่งสภาวะดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดปัญหาในการปรับตัว จิตใจสับสน

2. การแสดงออกทางด้านอารมณ์ ซึ่งเป็นกลไกที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการสนองความต้องการของจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม

3. การสร้างวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยผู้สูงอายุจะมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จึงพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตให้กับตนเอง เป็นโลกใหม่ของผู้สูงอายุ ซึ่งการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตดังกล่าวนี้จะมีความแตกต่างกันไปตามเหตุผล และความพึงพอใจของแต่ละบุคคล

4. ด้านความสนใจในสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุจะสนใจเฉพาะในสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและตรงกับความต้องการของตนเอง โดยมีอารมณ์เป็นพื้นฐานสำหรับในเรื่องของการปรับตัวของผู้สูงอายุนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ โดยจะเป็นกลไกที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเผชิญกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ การปรับตัวของผู้สูงอายุจะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้เกิดความสมดุลในการดำเนินชีวิต แต่ในบางรายที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะเกิดกลายเป็นปัญหาที่บั่นทอนสุขภาพของตัวผู้สูงอายุเอง บางรายอาจเกิดความทุกข์ทรมานและมีความผิดปกติทางจิตจนเป็นปัญหาทางจิตเวชได้ โดยผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางจิตเวชนี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ผู้มีปัญหาทางจิตเวชอันเกิดจากสมองเสื่อม จะมีอาการเพ้อคลั่งและหลงลืม
2. ผู้มีปัญหาทางจิตเวชอันเกิดจากสภาพจิตใจและอารมณ์ จะทำให้เกิดความเครียด ความซึมเศร้า เหงา วิตกกังวล และหวาดระแวง

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพปัญหา

สภาพสังคมไทยแต่เดิมนั้น ผู้สูงอายุจะเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือจากสมาชิกในครอบครัวและบุคคลทั่วไป โดยผู้สูงอายุจะมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูลูกหลาน และสมาชิกในครอบครัวที่ยังเล็ก และมีการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวตามลักษณะครอบครัวขยาย แต่เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากระบบเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมไปสู่เกษตรกรรม ทำให้แรงงานคนหนุ่มสาวอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อประกอบอาชีพ ลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้สูงอายุจึงถูกละทิ้งให้อยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับลูกหลานเล็ก ๆ ในชนบท ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้บทบาท และสถานภาพของผู้สูงอายุลดความสำคัญลงจากเดิม เช่น การได้รับความสะดวกสบาย การดูแลเอาใจใส่จากลูกหลาน และการให้ความเคารพนับถือจากสมาชิกในครอบครัวลดลง เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้การเผชิญกับวิกฤติในช่วงวัยสูงอายุ เช่น การต้องต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บในวัยผู้สูงอายุ ฯลฯ ก็ล้วนแต่เป็นปัญหา

สำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งหากไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านจิตใจและร่างกายแก่ผู้สูงอายุตามมาในที่สุด

ความต้องการของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุย่อมจะมีความต้องการในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุคคลอื่นโดยทั่วไป และถ้าหากความต้องการดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม ก็ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหากับผู้สูงอายุขึ้นได้ ดร.ศรีทัตติม พานิชพันธ์ (อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2534, น. 40)

1. ความต้องการการสนับสนุนจากครอบครัว โดยผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งจากสมาชิกในครอบครัวให้อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง มักจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ รวมทั้งยังจะเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นอีกด้วย ดังนั้นผู้สูงอายุจึงต้องการการสนับสนุนจากครอบครัว โดยอาจควบคู่ไปกับการช่วยเหลือจากบุคคล หรือองค์กรสังคมสงเคราะห์ภายนอก

2. ความต้องการการประกันรายได้ เมื่อผู้สูงอายุก้าวเข้าสู่ความชรภาพที่ไม่สามารถจะประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้ ก็ย่อมจะต้องการความช่วยเหลือในด้านรายได้ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ตามสมควรแก่สภาพ เช่น ต้องการเบี้ยเลี้ยง หรือเงินบำนาญสำหรับผู้พิการชราภาพ เป็นต้น

3. ความต้องการมีชีวิตอยู่ในชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประเภทในสังคมการมีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นต้น

4. ความต้องการที่จะลดการพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยลง เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นภาระแก่ครอบครัว ลูกหลาน และสังคม

5. ความต้องการทางสังคม อันได้แก่ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กลุ่มและสังคม ความต้องการการยอมรับ การยกย่องนับถือ และต้องการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสายตาของบุคคลอื่น ความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดี และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้ และความต้องการที่จะมีโอกาสทำในสิ่งที่ตนปรารถนา เป็นต้น

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534, น. 40) โดยสรุปความคิดเห็นของวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุว่า ความต้องการของผู้สูงอายุนั้นจะครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องชีวิตการทำงาน ชีวิตครอบครัว ชีวิตทางสังคม ความรู้สึกทางอารมณ์ และการใช้เวลาว่าง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสูงอายุ

ความสูงอายุเกิดจากอะไร ได้มีผู้สนใจพยายามศึกษาค้นคว้าในกระบวนการเกิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการเกิดความสูงอายุแบบปฐมภูมิ และได้ตั้งทฤษฎีต่าง ๆ เพื่ออธิบายดังตัวอย่างบางส่วนเช่น

1. ทฤษฎีเซลล์ (Cell theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าในกระบวนการสูงอายุ เซลล์ซึ่งมีการสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา นั้น อาจไม่ทำหน้าที่ตามที่ควรจะเป็น หรือมีประสิทธิภาพน้อยกว่าเซลล์ที่ตายไปแล้วหรือเซลล์ที่เก่าที่ถูกทดแทน สำหรับเซลล์ที่ไม่มีการสร้างใหม่จะถูกทำลายทำให้การทำหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ในระบบนั้นลดลง

2. ทฤษฎีการถูกกำหนด (Programming aging theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่ากระบวนการสูงอายุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านพัฒนาของระบบต่าง ๆ ของร่างกายไปตามเวลาที่เปลี่ยนไปตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะถูกกำหนดไว้ในยีนเรียบร้อยแล้ว ซึ่งแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน

3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงร่างกาย (Somatic mutation Theory) ทฤษฎีนี้ เชื่อว่า ในระยะของการแบ่งตัวหรือมีการเปลี่ยนแปลงของเซลล์อาจมีความผิดปกติเกิดขึ้นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของดีเอ็นเอ (Deoxylibonucleic Acid:DNA) ทำให้การทำงานของเซลล์และอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายบกพร่องหรือมีประสิทธิภาพลดลง

4. ทฤษฎีโมเลกุล (Molecular theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสาเหตุของความสูงอายุเกิดจากการถ่ายทอดดีเอ็นเอที่เปลี่ยนแปลงไปจากเซลล์ปกติ ทำให้เซลล์ใหม่แตกต่างไปจากเซลล์เดิมและทำหน้าที่เปลี่ยนไป

5. ทฤษฎีคอลลาเจน (Collagen theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ สารที่เป็นส่วนประกอบของคอลลาเจนและไฟบรัสโปรตีนจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเกิดจากการยึดเกาะกันแน่นทำให้เส้นใยหดสั้นเข้า ขาดความยืดหยุ่น เซลล์ไม่สามารถขนส่งหรือขับถ่ายของเสียได้สะดวก เป็นสภาพเสื่อมลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

6. ทฤษฎีอนุมูลอิสระ (Free radical theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเสื่อมสลายของเซลล์ในร่างกายเกิดจากการสะสมของสารประกอบทางเคมีที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาทางเคมีขั้นสุดท้ายของออกซิเจนภายในเซลล์ จึงเกิดการทำลายผนังเซลล์ได้ง่าย ทำให้มีคอลลาเจนและอีลาสตินเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากจนเนื้อเยื่อเสียความยืดหยุ่นไป

7. ทฤษฎีความเสื่อมถอย (Wear and tear theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความสูงอายุเป็นกระบวนการที่มีลักษณะกลไกคล้ายเครื่องยนต์ เมื่อเซลล์ทำงานไปเป็นเวลานานย่อมต้องหย่อนสมรรถภาพ โดยมีความเครียดเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของการเสื่อมและการถดถอย

8. ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmune theory) เป็นทฤษฎีว่าด้วยปฏิกิริยาภูมิคุ้มกันในร่างกาย ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความสูงอายุเกิดจากการที่ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันปกติที่น้อยลง

ขณะเดียวกันร่างกายจะมีการสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตนเองขึ้น ซึ่งเป็นผลให้เกิดการทำลายตัวเอง ทำลายเซลล์ของร่างกาย

9. ทฤษฎีทางสรีรวิทยา (Physiological theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าไฮโปทาลามัส ซึ่งอยู่ในสมองทำหน้าที่ควบคุมการทำงานต่อมไร้ท่อทั่วร่างกายจะเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมลงเมื่ออายุมากขึ้น ทำให้การทำงานของระบบต่าง ๆ ทั่วร่างกายเสื่อมลง

10. ทฤษฎีความผิดพลาด (Error theory) กล่าวว่า เมื่อคนมีอายุมาก ๆ ขึ้น กระบวนการสังเคราะห์โปรตีนก็จะค่อย ๆ ทำหน้าที่ลดลง ยีนจะค่อย ๆ เกิดความผิดปกติมากขึ้น จนถึงจุดหนึ่งที่ทำให้เซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายเสื่อมและหมดอายุ

11. ทฤษฎีคลิงเกอร์ (Clinker theory) กล่าวว่า มีการสะสมของเสียที่เกิดจากกระบวนการเมตาบอลิซึมในร่างกายมากขึ้นตามเวลาที่ผ่านไปของเสียเหล่านี้เช่น ไขมัน ไคโรฮินซิน ของเสียเหล่านี้จะทำให้การทำงานของเซลล์เสียไปหรือเสื่อมลง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

แนวคิดพื้นฐานในการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

แนวคิดพื้นฐานในการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (The Basic Concept of the Social Welfare Service for the aging) ตามแผนปฏิบัติการระยะยาวระหว่างประเทศว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ จากที่ได้จัดประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2525 มีสาระที่ประกอบด้วยแนวความคิดพื้นฐาน 2 ประการ คือ (สงว ทัพกฤษณ์, 2529, น. 9-10)

1. แนวคิดด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Aspect of Aging) ซึ่งหมายถึง ผู้สูงอายุควรได้รับความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมและความต้องการ ได้แก่

1.1 ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ผู้สูงอายุควรได้รับการรักษาพยาบาลฟื้นฟูสุขภาพ การโภชนาการ และมีมาตรการป้องกันเกี่ยวกับโรคในผู้สูงอายุและป้องกันความพิการ

1.2 ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ควรให้ผู้สูงอายุได้อยู่อาศัยในบ้านของตนเองอย่างมีอิสระให้มากที่สุด การสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพผู้สูงอายุ

1.3 ด้านครอบครัว ควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครอบครัวมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ นอกจากนี้รัฐบาลและองค์การเอกชนควรจะมีมาตรการหรือบริการในการสนับสนุนครอบครัวที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ

1.4 ด้านสวัสดิการสังคม การให้บริการด้านนี้ควรจะมีเป้าหมายที่เสริมสร้าง และคงไว้ซึ่งบทบาทที่เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุในสังคมให้มากที่สุดที่จะกระทำได้

1.5 ด้านความมั่นคงทางรายได้และการจ้างงาน รัฐควรมีหลักประกันรายได้ขั้นต่ำสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการออกกฎหมายประกันสังคม หรือมาตรการอื่น ๆ

1.6 ด้านการศึกษา ควรจัดให้มีโครงการศึกษาที่ให้ผู้สูงอายุเป็นครู หรือเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังควรให้การศึกษแก่ประชาชนทั่วไปให้เข้าใจถึงกระบวนการชราภาพและวิธีการเตรียมตัวเพื่อรับกับวัยสูงอายุและการช่วยเหลือผู้สูงอายุ

2. แนวคิดด้านพัฒนา (Developmental Aspect of the aging) หมายถึง บทบาทของผู้สูงอายุในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งรัฐบาลควรจะต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในด้านการพัฒนาประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติถึงเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ ในหมวดของสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยและหน้าที่ชนชาวไทยเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

มาตรา 53 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) ค้ำครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายเสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว และชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

(2) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการ

พัฒนาคุณภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกประเภทแบบให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติกฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนองค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปะวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าจากรัฐ

(6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปณิญาผู้สูงอายุไทย (พ.ศ. 2542)

เพื่อเป็นการแสดงเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย เพื่อให้แผนงาน นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ได้นำไปสู่การปฏิบัติ ในปี พ.ศ. 2542 ผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรผู้สูงอายุ และผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันจัดทำปณิญาผู้สูงอายุไทยขึ้น เพื่อถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รัฐบาล องค์กรเอกชน ประชาชน และสถาบันสังคมต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งได้ทำประโยชน์ในฐานะ “ผู้ให้” แก่สังคมมาโดยตลอด ดังนั้น จึงควรได้รับผลในฐานะเป็น “ผู้รับ” จากสังคม

ปณิญาผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ จึงได้กำหนดสาระสำคัญไว้ดังนี้

ข้อ 1 ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้และผู้พิการที่สูงอายุ

ข้อ 2 ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพรักรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่กันอย่างมีความสุข

ข้อ 3 ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้านเพื่อสามารถปรับตัวบทบาทของตนให้สมวัย

ข้อ 4 ผู้สูงอายุควรได้รับการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า

ข้อ 5 ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครอบคลุมโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามศตินิยม

ข้อ 6 ผู้สูงอายุควรมีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน และกับบุคคลทุกวัย

ข้อ 7 รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

ข้อ 8 รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

ข้อ 9 รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูต่เวที และความเอื้ออาทรต่อกัน

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ให้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุภายใต้ปรัชญาการสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุที่เน้นกระบวนการพัฒนา เพื่อ

สร้างความมั่นคงทางสังคมโดยให้ผู้สูงอายุช่วยตนเอง ครอบครัวเกื้อหนุน ชุมชนช่วยเหลือสังคมรัฐ เกื้อหนุน การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุ การสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชน ดังนั้นร่างแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ได้กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละยุทธศาสตร์ไว้ชัดเจน เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ผู้สูงอายุมีสถานะดี ทั้งสุขภาพกายและจิต อยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น มีหลักประกันมั่นคง อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีพึ่งตนเองได้ มีส่วนร่วมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของครอบครัวและชุมชน

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546

จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 มาตรา 54 และมาตรา 80 วรรคสอง ส่งผลให้เกิดการผลักดันพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อใช้เป็นกฎหมายที่จะเอื้อให้เกิดโครงสร้าง องค์กร และระบบบริหารจัดการที่จะรองรับการดำเนินงานที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุของประเทศ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีสาระสำคัญโดยสรุป คือ มีการกำหนดให้มีคณะทำงานที่รับผิดชอบในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุทั้งในเชิงนโยบาย แผนงาน และเสนอความเห็นในการออกกฎหมาย มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อผู้สูงอายุและกำหนดสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุพึงจะได้รับการคุ้มครอง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติได้ปรากฏตามมาตรการในการคุ้มครองและสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ดังนี้

“มาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
2. การศึกษาตามความเหมาะสม
3. การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
4. การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
5. การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น
6. การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
7. การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกละเมิดหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง
8. การให้คำแนะนำ ปกป้อง หรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี

9. การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
10. การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
11. การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี
12. การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศ กำหนด

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติได้รับรองสิทธิของบุคคลรวมทั้งผู้ต้องโทษไว้ว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยชนหรือด่าซ้ำไม่ได้ ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญาและจากการยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว”

ปฏิญญาฯ ยังได้รับรองสิทธิของบุคคลและผู้ต้องโทษที่จะได้ขอใช้หากได้รับปฏิบัติต่อที่ผิดกฎหมาย ดังบทบัญญัติที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำนาญอันเป็นผลจริงจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูล ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ”

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

องค์การสหประชาชาติได้จัดทำข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้รับรองให้ใช้บังคับเมื่อ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2498 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ ให้ผู้ต้องโทษได้รับการคุ้มครองเป็นมาตรฐานเดียวกัน ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวได้รับรองสิทธิของผู้ต้องโทษในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญ อาทิ

1. การจดบันทึกของเจ้าหน้าที่เรือนจำ เช่น
 - เรือนจำทุกแห่งต้องมีสมุดทะเบียนบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ต้องขัง เพื่อป้องกันผู้ต้องขัง ความผิดและอำนาจ ที่จับกุมคุมขัง วัน และเวลาที่รับตัวและปลดปล่อย
 - การรับตัวผู้ต้องขังต้องมีคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย รายละเอียดคำสั่งบันทึกไว้ในทะเบียน
2. การจัดหางานให้ผู้ต้องโทษทำ เช่น
 - งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำนั้น จะต้องไม่มีลักษณะเป็นการทรมานให้หลบจำ
 - จำนวนชั่วโมงทำงาน ควรกำหนดอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาให้ใกล้เคียงกับงานอิสระภายนอก และมีวันพักผ่อนสัปดาห์ละ 1 วัน
 - ได้รับค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม และเรือนจำเก็บไว้เป็นส่วนหนึ่งสะสมไว้ให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ

3. การปฏิบัติแก่ผู้ต้องขัง

- การย้ายผู้ต้องขังออกเรือนจำ พึงระมัดระวังให้อยู่ในสายตาประชาชนน้อยที่สุด มิให้ผู้ต้องขังได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม เป็นตัวประหลาด และไม่เปิดเผยต่อผู้พบเห็น
- การลำเลียงผู้ต้องขังต้องให้อากาศถ่ายเท ไม่มีดทับ หรือทรมานร่างกายโดยไม่จำเป็น
- แยกผู้ต้องขังพวกที่มีประวัติอาชญากรรมหรือชั่วร้ายออกจากผู้ต้องขังอื่น เพื่อความสะดวกในการแก้ไขปรับปรุง

4. การปล่อยและพักการลงโทษ เช่น

- ก่อนครบกำหนดโทษ ควรดำเนินการเป็นขั้นตอนให้ผู้ต้องขังค่อย ๆ เคยชินกับชีวิตในสังคมภายนอกด้วยการใช้ชีวิตการปล่อยแบบบ้านกึ่งวิถี (Halfway House) การทดลองปล่อยโดยมีเงื่อนไข หรือการพักการลงโทษและคุมประพฤติ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งมิใช่ตำรวจ
- ควรส่งเสริมให้มีมาตรการพักการลงโทษให้มากขึ้นเท่าที่จะทำได้

5. การลงโทษฐานผิดวินัย เช่น

- การลงโทษต่อร่างกาย เช่น ฝืน ขังห้องมืด และการลงทัณฑ์ที่เหี้ยมโหดทารุณ ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้าแก่ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยจะกระทำมิได้
- การลงทัณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพกายหรือจิต หรือการขังเดี่ยวในห้องเล็กหรืออดอาหารไม่พึงปฏิบัติ
- ห้ามมิให้มอบหมายให้ผู้ต้องขังทำงานหน้าที่ของพนักงานเรือนจำ และงานเกี่ยวกับการรักษาวินัย
- ความประพฤติที่ผิดวินัย วิธีการและระยะเวลาลงทัณฑ์และผู้มีอำนาจลงทัณฑ์ต้องตราเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับ

6. การร้องทุกข์ของผู้ต้องขัง เช่น

- นับแต่วันแรกปรับตัว ผู้ต้องขังควรได้รับคู่มือว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้นั้น การรักษาวินัยในเรือนจำ วิธียื่นคำร้องทุกข์และเรื่องอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อได้ศึกษาให้เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของเขา
- ผู้ต้องขังมีโอกาสร้องขอ หรือร้องทุกข์ต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้แทนสภาดาละครั้ง

- ผู้ต้องขังที่ร้องขอหรือร้องทุกข์แก่ผู้ตรวจเรือนจำ พึงมีโอกาสพูดคุยกับผู้ตรวจเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่โดยไม่มีผู้บัญชาการเรือนจำอยู่ด้วย (กรมราชทัณฑ์, 2542, น. 33-36)

สิทธิของผู้ต้องขัง

เกิดจากแนวความคิดในทางทฤษฎีว่า สิทธิบางส่วนที่ผู้ต้องขังต้องสูญเสียไปจากการถูกลงโทษ แต่ในฐานะที่เป็นปัจเจกชนยังมีสิทธิบางส่วนที่เหลืออยู่ ซึ่งขอบเขตของสิทธิในส่วนที่เหลืออยู่นั้น จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับแนวความคิดหรือวัตถุประสงค์ในการลงโทษของแต่ละประเทศนำมาใช้ เช่น หากการลงโทษผู้กระทำผิดมีวัตถุประสงค์และเหตุผลหลักเพื่อการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำผิดของผู้กระทำผิดนั้น การสูญเสียสิทธิของผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษจำคุก น่าจะเป็นเพียงการถูกแยกตัวออกจากสังคมเท่านั้น และบุคคลนั้นยังคงมีสิทธิบางประการที่เหลืออยู่ ซึ่งรัฐจำเป็นต้องตระหนักถึงการป้องกันและรักษาสิทธิเหล่านั้นของผู้ถูกจำคุกด้วย เมื่อแยกผู้ต้องขังออกจากสังคม จึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องปกป้องและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การให้การศึกษา การรักษาโรคหรือความจำเป็นในชีวิตอื่น ๆ ซึ่งจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่ผู้ต้องขังไม่มีความเป็นอิสระทำให้ต้องได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ นั้นเอง (กุลพล พลวัน และ รัชนิกร โชติชัยสถิต, ม.ป.ป., อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2542, น. 33)

สิทธิของผู้ต้องขังที่สำคัญ ๆ อาจแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. การยอมรับศักดิ์ศรีของผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นมนุษย์

เป็นหลักการที่เป็นสากลพื้นฐานซึ่งในสาส์นแทบทุกฉบับจะบัญญัติเกริ่นนำไว้เป็นเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ว่าผู้ต้องขังจะเป็นบุคคลที่ถูกจำกัดสิทธิหลาย ๆ ประการ โดยเฉพาะการถูกแยกตัวออกไปจากการมีชีวิตอยู่ในสังคมทั่วไปก็ตาม ซึ่งการถูกจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นไปเพียงเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างของการลงโทษ หรืออาจถูกจำกัดสิทธิในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ตลอดระยะเวลาที่เขาตกเป็นผู้ต้องขังเขายังมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับบุคคลอื่นทั่วไปทุกประการ ซึ่งหลักการยอมรับนี้เป็นแนวคิดพื้นฐานนำไปสู่การรับรองสิทธิอื่น ๆ ของผู้ต้องขังตามมา

2. การยอมรับความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย

สิทธิของผู้ต้องขังที่เป็นหลักสากลอีกประการหนึ่ง คือ การยอมรับที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยไม่เลือกปฏิบัติหรือโดยปราศจากการแบ่งแยกในเรื่องต่าง ๆ อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็น

อื่นใด เผ่าพันธุ์ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ต้องขังที่กระทำผิดในลักษณะเดียวกันภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ที่เหมือนกันจะต้องได้รับการปฏิบัติหรือลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เหมือนกันโดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังของผู้ต้องขังเหล่านั้น

3. การยอมรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรม

หลักในข้อนี้เป็นการยอมรับเป็นสากลว่า ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติต่อจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างมีมนุษยธรรมในทุก ๆ เรื่อง เช่น การใช้เครื่องพันธนาการ สภาพของเรือนจำ วิธีการลงโทษประเภทต่าง ๆ การควบคุมตัวในลักษณะต่าง ๆ หรือการให้การรักษาพยาบาลกรณี que ผู้ต้องขังเจ็บป่วย เป็นต้น ดังจะเห็นได้ว่าในสาส์นฉบับต่าง ๆ ยังบัญญัติคุ้มครองผู้ต้องขังไว้เช่นเดียวกันว่า บุคคลหรือผู้ต้องขังจะต้องไม่ถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติต่อหรือลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้าทารุณ การไม่ถูกบังคับให้เป็นทาสรวมทั้งการได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย นอกจากนั้นยังมีการรับรองสิทธิของผู้ต้องขังบางประเภทไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะเด็ก สตรีมีครรภ์ คนชรา ว่าพึงได้รับการปฏิบัติต่อไว้เป็นกรณีพิเศษกว่านักโทษทั่วไปด้วย เช่น การไม่ประหารชีวิตบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี และสตรีขณะมีครรภ์ การแยกผู้ต้องขังเด็กออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ เป็นต้น

4. การยอมรับสิทธิในการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้อง

ในฐานะที่ผู้ต้องขังเป็นมนุษย์คนหนึ่ง แม้ว่าเขาจะถูกจำกัดสิทธิหรือลงโทษสถานใดก็ตาม สิทธิในความเป็นมนุษย์ที่เขายังมีอยู่ประการหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับและรับรองกันเป็นสากลคือ สิทธิในการพัฒนาศักยภาพตนเองของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังอาจได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การได้รับการศึกษาอบรมวิชาการวิชาชีพต่าง ๆ ตามความถนัด การอบรมขัดเกลาจิตใจในทางศาสนา การได้รับข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่ทันสมัย การออกไปทำงานสาธารณประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งสิทธิเหล่านี้ล้วนได้รับการคุ้มครองและนำมาปฏิบัติกันทั่วไปในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อไม่กี่ปีมานี้มีการรับรองสิทธิใหม่ประเภทหนึ่งอย่างเป็นทางการ คือ สิทธิในการพัฒนา (Right to Development) ซึ่งนับว่าสอดคล้องและทำให้สิทธิในการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังยิ่งกลายเป็นสิทธิที่เป็นหลักสากลมากยิ่งขึ้น

5. การให้โอกาสผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดี

จุดมุ่งหมายของการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่สำคัญในปัจจุบัน คือ การมุ่งให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดี และมุ่งฟื้นฟูแก้ไขให้ปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งการให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังในการกลับตนเป็นคนดีที่มีการยอมรับโดยทั่วไปโดยเฉพาะกรณีที่ผู้ต้องขัง

ประพัตติตนอยู่ในเกณฑ์เป็นที่น่าสนใจมีวิธีปฏิบัติหลายประการตามความเหมาะสม เช่น การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ การอภัยโทษ การให้ไปทำงานสาธารณะ เป็นต้น

นอกจากนั้น สำหรับผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและเยาวชนก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ควรจัดผู้ต้องขังเหล่านั้น แยกออกจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนดังกล่าวอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยและเอื้อต่อการกลับตนเป็นคนดี

6. การให้สิทธิผู้ต้องขังยื่นเรื่องราวร้องทุกข์

เป็นหลักสากลประการหนึ่งที่เป็นมาตรฐานสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในกรณีที่ผู้ต้องขังถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ได้รับการปฏิบัติตามมาตรการที่กฎหมายรับรองไว้ ซึ่งผู้ต้องขังเมื่อได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ พร้อมทั้งวิธีการและรายละเอียดต่าง ๆ นับแต่วันแรกที่ถูกส่งเข้าสถานที่คุมขัง เช่น กรณีที่มีสิทธิยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ได้ มีวิธียื่นคำร้องทุกข์อย่างไร ต้องยื่นกับเจ้าหน้าที่ระดับใดได้บ้าง เป็นต้น

7. การยอมรับสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายและสื่อสารและการเยี่ยม

การที่ผู้ต้องขังเป็นผู้ที่อยู่ในสถานะที่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้โดยเสรี ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขัง จึงมีการยอมรับเป็นหลักสากลว่า ผู้ต้องขังพึงมีสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกในลักษณะต่าง ๆ ตามความเหมาะสมที่สำคัญ เช่น การติดต่อสื่อสารเพื่อขอรับความช่วยเหลือทางกฎหมายกับทนายความโดยมีโอกาสพูดคุยกับทนายความสองต่อสอง การได้รับการเยี่ยมเยียนจากญาติพี่น้อง เพื่อนผู้ใกล้ชิดอื่น ๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่สถานทูต กรณีที่บุคคลนั้นเป็นผู้ต้องขังชาวต่างชาติ หรือการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นโดยทางจดหมาย เป็นต้น ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่มีการกำหนดขึ้นของแต่ละประเทศตามความเหมาะสมและจำเป็นต่อการรักษาความปลอดภัย (กรมราชทัณฑ์, 2542, น. 37-40)

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

ผู้ต้องขังสูงอายุที่อยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อยู่ในวันหนุ่มหรือวัยฉกรรจ์ เช่น ในประเทศสวีเดน แคนาดา และอินเดียมีผู้ต้องขังที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเพียงร้อยละ 1 ของ ผู้ต้องขังทั้งหมด ซึ่งไม่แตกต่างจากสถิติของผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย ที่ได้มีการจำแนกอายุของ

ผู้ต้องขังประเภทเด็ดขาด โดยใช้เกณฑ์อายุ 50 ปีขึ้นไป และปรากฏว่ามีผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวอยู่เพียงร้อยละ 3.84 ของผู้ต้องขังประเภทเด็ดขาดทั้งหมดเท่านั้น

Lee H. Bowker ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศต่าง ๆ พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรายงานการศึกษาเรื่องผู้ต้องขังสูงอายุที่ใช้เกณฑ์การแบ่งอายุ ตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ซึ่งปรากฏว่ามีผู้ต้องขังสูงอายุดังกล่าวอยู่ร้อยละ 16 จากจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดและในจำนวนนี้เป็นผู้ต้องขังที่รับเข้าใหม่ร้อยละ 11 ตัวเลขดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า มีผู้ต้องขังสูงอายุจำนวนหนึ่งเข้ามาต้องโทษจำคุกตั้งแต่อายุไม่ถึง 50 ปี และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจนกระทั่งได้ผ่านเลยวัย 50 ปีขึ้นไป

นอกจากนั้นได้มีรายงานการศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุในมลรัฐฟลอริดา พบว่า ผู้ต้องขังอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 211 คน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุ 61-65 ปี โดยบุคคลเหล่านี้ได้กระทำความผิดฐานฆ่าคนตายและทำร้ายร่างกายถึงร้อยละ 53 กระทำความผิดฐานร่วมกันข่มขืนกระทำชำเรา ร้อยละ 7 และกระทำความผิดฐานลามกอนาจาร ร้อยละ 7 ฯลฯ ซึ่งในเรื่องนี้คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่าผู้ต้องขังสูงอายุได้ก่ออาชญากรรมที่รุนแรงต่าง ๆ ขึ้น ในขณะที่พวกเขายังมีอายุไม่มากนัก แต่ผลจากการที่ต้องรับโทษก่ออาชญากรรมที่รุนแรงต่าง ๆ ขึ้น ในขณะที่พวกเขายังมีอายุไม่มากนัก แต่ผลจากการที่ต้องรับโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำได้ทำให้บุคคลเหล่านี้กลายเป็นผู้ต้องขังสูงอายุไปในที่สุด อย่างไรก็ตามได้มีผลการศึกษาวิจัยที่คัดค้านความคิดดังกล่าวโดยพบว่าใน New York นั้น ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่ได้ถูกพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกในขณะที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และมีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่ได้รับโทษจำคุกมากกว่า 25 ปีขึ้นไป นั่นย่อมจะแสดงให้เห็นว่าบุคคลเหล่านี้ได้ก่ออาชญากรรมขึ้นในขณะที่พวกเขาอยู่ในวัยสูงอายุแล้ว

สำหรับด้านการดำเนินชีวิตในเรือนจำนั้น Bowker ได้ศึกษาพบว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่จะพยายามประพฤติตนตามกฎหมาย ระเบียบ ของเรือนจำอย่างเคร่งครัด และมักจะอยู่ฝ่ายเดียวกับเจ้าหน้าที่เรือนจำมากกว่าฝ่ายผู้ต้องขังด้วยกัน เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้จะได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดดังกล่าวหลายประการ เช่น ประโยชน์ในด้านความมั่นคงปลอดภัยจากการตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขังที่อายุน้อยกว่า การมีสถานภาพสูงขึ้น และการได้อยู่ห่างไกลจากผู้ที่ยังอายุน้อยกว่า เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ต้องขังสูงอายุบางคนที่ดีสุรา ก็ได้พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ เพื่อที่จะได้รับความไว้วางใจและสามารถลักลอบนำสุรา เข้าไปในเรือนจำได้ อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ต้องขังสูงอายุพยายามหลีกเลี่ยงหนีจากผู้ต้องขังอื่นดังกล่าวมาข้างต้นนี้ ย่อมหมายถึง

การที่บุคคลเหล่านี้จะไม่ได้รับประโยชน์จากสวัสดิการและการบันเทิงต่าง ๆ เท่าที่จะหาได้จากในเรือนจำด้วย

Bowker ยังได้ศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกว่าได้รับผลกระทบจากการต้องโทษจำคุกในเรือนจำคือ การสูญเสียความแข็งแรงและความกระฉับกระเฉง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วอาจจะเป็นผลมาจากการต้องโทษจำคุกเป็นระยะเวลายาวนาน หรือผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เข้าสู่วัยชราก็เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่จะมีสุขภาพดีกว่าคนสูงอายุทั่วไปที่อยู่ตามสถานพยาบาลต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากเงื่อนไขที่แตกต่างกันของสถานพยาบาลกับเรือนจำ และนอกจากนั้น ผลการศึกษายังปรากฏอีกด้วยว่าสถานภาพทางสังคม การต้องหย่าร้างกับคู่สมรส ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังสูงอายุแต่อย่างใด

Neal Shover ได้ทำการศึกษาผู้ต้องขังกระทำผิดซึ่งอยู่ในวัยกลางคนขึ้นไป เกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิตอาชญากร รวมทั้งประสบการณ์และความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติซึ่งพวกเขาได้รับภายใต้กระบวนการยุติธรรม โดย Shover ได้จำแนกรูสึกของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวัง (The Despairing)
2. ผู้ที่ได้รับความพึงพอใจ (The Satisfied)
3. ผู้ที่มีจิตใจสองฝักสองฝ่าย (The Ambivalent)
4. ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวัง (The Despairing)

ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวังจะมีความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ และในขณะเดียวกันก็รู้สึกด้วยว่าไม่มีหนทางที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งใดได้ โดยความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวังนี้จะรุนแรงอย่างยิ่ง ถ้าบุคคลนั้นเห็นว่าความสิ้นหวังดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากปัญหาภายในความบกพร่อง หรือความขาดแคลนของตนเอง

ผู้กระทำความผิดที่อยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวังนี้ จะมีความรู้สึกเสียใจอย่างยิ่งกับการสูญเสียช่วงเวลาในอดีตของตนไปอย่างเปล่าประโยชน์กับการประกอบอาชญากรรมและการต้องโทษจำคุก ทำให้เขาไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกต่อไปได้อย่างคนธรรมดาสามัญ และ นอกจากนั้น พวกเขายังเสียใจอย่างยิ่งที่การต้องโทษของเขาก่อให้เกิดความเดือดร้อนความหายนะแก่บุคคลอื่น เช่น มารดา ภรรยา หรือบุตรของตน กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะสำนึกในผลของการกระทำผิด และตระหนักดีว่ามันไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรแก่ตนเลย พวกเขาเชื่อว่าความโชคร้ายนี้เกิดเพราะความผิดพลาดของตนเอง และไม่มี ความหวังใด ๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตให้พ้นไปจากสภาพที่เป็นอยู่นี้ได้

หลายปีที่บุคคลเหล่านี้ประกอบอาชีพการงาน และต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำ ทำให้พวกเขาสูญเสียโอกาสที่จะเลือกทำในสิ่งที่ดีและได้รับความสำเร็จในชีวิต เช่นเดียวกับบุคคลอื่นที่อยู่ภายนอก พวกเขามักจะเปรียบเทียบตนเองกับญาติพี่น้อง หรือคนรุ่นเดียวกันที่ประกอบอาชีพสุจริตและประสบความสำเร็จ มีความสุขสบายทางวัตถุ และมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่ดีในสังคมแต่ในขณะเดียวกันสำหรับกลุ่มบุคคลเหล่านี้แม้ว่าพวกเขาจะต้องการดำเนินชีวิตในทางที่ดีและถูกต้องต่อไป พวกเขาก็ไม่สามารถทำได้ เพราะการต้องโทษจำคุกที่ยาวนานและอายุที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้พวกเขาไม่มีความหวังและโอกาสใด ๆ เหลืออยู่อีก และในบางครั้งแม้แต่เรื่องที่อยู่อาศัยหรือที่พักพิงภายหลังพ้นโทษก็ยังเป็นปัญหาใหญ่สำหรับพวกเขาแล้ว

ผู้ต้องขังสูงอายุที่ได้กระทำผิดซ้ำจนต้องกลับมารับโทษจำคุกอีกนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวัง บางคนที่ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้อาจถึงต้องฆ่าตัวตายในที่สุด เพราะคนกลุ่มนี้ไม่มีความหวังที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้โดยถูกกฎหมาย บุคคลกลุ่มนี้จะกลายเป็นคนสิ้นคิด (Desperated) ซึ่งเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษไปก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ และยอมประกอบอาชีพการงานที่มีความเสี่ยงสูง เพราะเห็นว่าตนไม่มีอะไรจะสูญเสียมากไปกว่านี้อีกแล้ว ถ้าประสบความสำเร็จก็อาจมีเงินใช้ไปชั่วชีวิต หรือถ้าถูกจับกลับไปต้องโทษจำคุกในเรือนจำ ก็จะได้รับ การปฏิบัติที่ดี มีหมอให้การดูแลรักษาซึ่งดีกว่าการอยู่นอกเรือนจำอย่างอดอยากเสียด้วยซ้ำ บางรายอาจจะยอมกระทำความผิดอย่างโง่ ๆ โดยที่ไม่ได้ต้องการเงินและไม่สนใจว่าจะถูกจับหรือไม่ เหตุที่แท้จริงก็คือพวกเขารู้สึกว่าตนเองไม่สามารถจะดำเนินชีวิตอยู่นอกเรือนจำต่อไปได้ และยินดีที่จะใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำมากกว่า

โดยสรุปแล้ว บุคคลที่ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวัง เชื่อว่าชีวิตที่ดีในโลกภายนอกได้ผ่านเลยไปแล้ว และพวกเขามองไม่เห็นหนทางที่จะหวนกลับคืนสู่โลกภายนอกได้อย่างผู้มีความหวัง

5. ผู้ที่ได้รับความพึงพอใจ (The Satisfied)

กลุ่มผู้ที่ได้รับความพึงพอใจจะถือว่าตนเองเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ซึ่งในสายตาของบุคคลกลุ่มนี้เห็นว่า ความสำเร็จจะได้มาด้วยวิถีทางใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นหนทางที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือการก่ออาชญากรรม และในขณะที่คนกลุ่มนี้รู้สึกว่าการประสบความสำเร็จอันเป็นผลจากการก่ออาชญากรรม พวกเขาก็ยอมรับในวัฒนธรรมย่อยของอาชญากรว่าเป็นสิ่งที่ดีด้วย โดยพวกเขามักจะไม่ประเมินค่าในเชิงด้านนิติกรรมในอดีตนของตน ในบางรายอาจจะมองสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเพราะปัจจัยภายนอก โดยการโยนความผิดไปให้กับสิ่งที่ไม่

ตัวตน แต่มีอิทธิพล เช่น เคราะห์กรรม การกดขี่ทางเชื้อชาติ หรือสภาพครอบครัวที่แตกแยก เป็นต้น

เกี่ยวกับสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ระหว่างต้องโทษจำคุกนั้น ในขณะที่กลุ่มผู้ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวังมีความรู้สึกเสียใจ และเห็นว่าช่วงเวลาที่อยู่อาชญากรรมและต้องโทษจำคุกนั้นเป็นการสูญเสียเปล่าของชีวิต แต่กลุ่มผู้ที่ได้รับความพึงพอใจกลับเห็นว่า การกระทำผิดในอดีตได้ก่อให้เกิดผลเสียหายในช่วงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น และยิ่งไปกว่านั้น การต้องโทษจำคุกกลับดูเหมือนจะเป็นประสบการณ์ที่ดี และบางทีอาจเป็นเรื่องที่จำเป็นเสียด้วยซ้ำไป เพราะมิฉะนั้นแล้ว พวกเขาก็จะต้องกระทำผิดต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถูกทำร้ายหรือถูกฆ่าตายในที่สุด

6. ผู้มีจิตใจสองฝักสองฝ่าย (The Ambivalent)

จากการศึกษาของ shover พบว่า ยังมีคนกลุ่มเล็ก ๆ อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความรู้สึกไม่ยินดีร้ายกับชีวิต คือจะพอใจก็ไม่ใช่ไม่สบายใจก็ไม่เชิง บุคคลเหล่านี้จะมีความไม่พึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบันแฝงอยู่อย่างไม่รู้ตัว คือ มีความรู้สึกคล้ายกับว่าตนยังไม่สมปรารถนาในบางสิ่งบางอย่าง และในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ทางอาชญากรรมและการต้องโทษจำคุกนั้น บุคคลกลุ่มนี้เห็นว่าประสบการณ์ดังกล่าวเป็นความผิดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนเราอาจจะกระทำขึ้นได้

สำหรับความรู้สึกนึกคิดที่ผู้ต้องขังสูงอายุมีต่อผู้ต้องขังอื่น ๆ พบว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่มมักนิยมการใช้กำลังรุนแรง ชอบก่อเสี่ยงอีกที และสร้างความไม่เป็นระเบียบในเรือนจำ เช่น ทุกคนมีวิทยุต่างคนต่างฟังจนบางครั้งผู้ต้องขังสูงอายุแทบจะทนไม่ได้ นอกจากนั้นในหมู่ผู้ต้องขังหนุ่มก็มักจะถูกครอบงำด้วยเรื่องผลประโยชน์และเรื่องอื่น ๆ รวมทั้งมองว่าผู้ที่ไม่แสดงความเป็นชาตินั้นไร้ค่า และเป็นที่น่าเย้ยหยันซึ่งลักษณะเช่นนี้มักจะทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุเกิดความรู้สึกขัดเคืองและเดือดดาลอย่างยิ่ง

ในขณะที่ผู้ต้องขังหนุ่มส่วนใหญ่จะมีปัญหาการปรับตัวทั้งทางด้านสังคมและจิตใจให้เข้ากับสภาพของเรือนจำ มีปัญหาการปฏิบัติตามระเบียบวินัย และถูกลงโทษบ่อยครั้ง กลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุ กลับจะใช้ประสบการณ์ของตนสอนให้รู้จักวิธีการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ผิดระเบียบต่าง ๆ เรียนรู้ที่จะไม่กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าหน้าที่และคำสั่งต่าง ๆ อย่างเปิดเผย และสามารถตัดขาดจากสังคมภายนอกได้ดีกว่าผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่ม

Harry E. Allen และ Clifford E. Simosen ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า จำนวนผู้ต้องขังสูงอายุในสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มที่จะเพิ่ม

มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มาจากสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. อาชญากรรมที่เกิดจากผู้กระทำผิดสูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น
2. ค่าพิพาทของศาล ซึ่งจะวินิจฉัยให้ผู้กระทำผิดต้องโทษจำคุกในระยะเวลาที่ยาวนานมากยิ่งขึ้น
3. ผลกระทบจากกฎหมายใหม่ ที่บัญญัติบทลงโทษเพิ่มแก่ผู้กระทำผิด โดยได้กำหนดให้นำค่าพิพาทเดิมหรือประวัติการต้องโทษครั้งก่อน มาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาลงโทษและให้มีการกำหนดโทษสูงขึ้น เช่น ในรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกในเรือนจำของรัฐ โดยระบุว่า ค่าพิพาทจะกำหนดให้มีโทษสูงสุดสำหรับผู้ที่เคยต้องโทษมาก่อน และมีลักษณะการกระทำผิดก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม เป็นต้น

และด้วยเหตุผลดังนี้ Allen และ Simonsen จึงได้จำแนกลักษณะประเภทผู้ต้องขังสูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้ต้องขังสูงอายุที่กระทำความผิดตั้งแต่ยังอยู่ในวัยฉกรรจ์ และต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำจนกระทั่งเข้าสู่วัยสูงอายุ
2. ผู้ต้องขังสูงอายุที่กระทำความผิดบ่อยครั้ง และเข้าออกเรือนจำหลายหนจนกระทั่งเข้าสู่วัยสูงอายุ
3. ผู้ต้องขังสูงอายุที่เคยต้องโทษมาก่อนในขณะที่ยังอยู่ในวัยหนุ่ม และกลับมาต้องโทษซ้ำอีกเมื่ออย่างเข้าสู่วัยชรา โดยผู้ต้องขังสูงอายุกลุ่มนี้เป็นกลุ่มอาชญากรที่พร้อมจะกระทำความผิดใหม่ได้เสมอ และมักจะเป็นบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะก้าวร้าว

ผู้ต้องขังสูงอายุทั้งสามกลุ่มดังกล่าวมานี้ ต่างก็มีลักษณะปัญหาเฉพาะของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป ดังนั้นวิธีการปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้จึงควรจะมีแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมด้วย

การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังสูงอายุ

แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุของต่างประเทศ

1. ประเทศออสเตรเลีย

จากการศึกษาของ Barbara A. Nadel ในการวางแผนเพื่อปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ ดังนี้

ด้านตัวอาคารสถานที่ห้องควบคุม

- ด้านการควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้สร้างปัญหาในแง่ของความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุมตลอดจน กฎ ระเบียบ อันเข้มงวดกวดขันก็ไม่มี ความจำเป็นสำหรับบุคคลเหล่านี้ รวมทั้งยังไม่เป็นการสอดคล้องกับสภาวะทางร่างกายจิตใจและบุคลิกนิสัยของผู้สูงอายุอีกด้วย ฉะนั้นประเภทของเรือนจำที่มีความมั่นคงแข็งแรงสูงสุดจึงไม่มีความเหมาะสมและยังก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น การดำเนินชีวิตประจำวันเรือนจำที่เหมาะสมควรเป็นเรือนจำประเภทความมั่นคงแข็งแรงต่ำหรือปานกลาง

- ด้านอาคารเนื่องจากมองเห็นและการรับรู้ในการแยกแยะรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทำให้มีปัญหาในการคาดคะเน ระยะ ฉะนั้นในการทำบันไดควรมีขั้นไม่มาก มีราวบันไดซ้ายขวาและตรงกลางให้ยึด การทาสีระหว่างขอบประตูผนังและห้องต่าง ๆ ให้ใช้สีที่ตรงข้ามหรือตัดกันเพื่อความปลอดภัยและลดอุบัติเหตุ

- ห้องสุขา ปัญหาอย่างหนึ่งของผู้สูงอายุคือการควบคุมการขับถ่าย การเสื่อมสลายของกล้ามเนื้อเกิดพังผืดทำให้การเคลื่อนไหวลำบาก ฉะนั้นสุขาควรอยู่ในห้องนอน ห้องกิจกรรมเป็นแบบมีที่นั่ง มีราวช่วยพยุง

- ห้องกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากเซลล์ในสมองตายมากขึ้น การรับรู้ต่อความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ร้อน เย็น เป็นไปได้ช้ากว่า การดูแลสถานที่จึงเน้นเรื่องความสะดวก การถ่ายเทอากาศที่ดีและบรรยากาศปลอดโปร่งและเงียบสงบ

- ห้องเยี่ยมญาติ ควรจัดในสถานที่เฉพาะ การเยี่ยมญาติแบบปกติ ญาติจะต้องอยู่ห่างและตะโกนพูดคุยพร้อมกันหลาย ๆ คน ในคราวเดียวกัน ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพของผู้สูงอายุ (Barbara A. Nadel, 1997, p. 7)

ด้านการจัดทำแผนการ (Program) ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

การดูแลสุขภาพตนเองของผู้ต้องขังสูงอายุเป็นสิ่งที่สำคัญมากเนื่องจากผู้สูงอายุมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปทางเสื่อมโทรม จึงจำเป็นต้องดูแลรักษา ชะลอความเสื่อมของร่างกายมิให้เกิดขึ้นเร็วและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น จึงต้องดำเนินการดังนี้

1. โภชนาการ ผู้สูงอายุควรรับประทานให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะขาดสารอาหารได้ง่าย เนื่องจากในวัยนี้มักมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพ การเสื่อมของร่างกายตามธรรมชาติ ดังนั้น จึงควรรับประทานอาหารที่มีคุณภาพ เช่น เนื้อสัตว์ นม ผักใบเขียว และผลไม้ งดอาหารรสหวาน มัน และเค็มจัด นอกจากนั้นควรรับประทานอาหารมื้อละจำนวนน้อย แต่ให้บ่อยครั้งขึ้น คือวันละประมาณ 5-6

มือ เพื่อช่วยให้อาหารย่อยได้สะดวกและดูดซึม ผู้สูงอายุควรได้รับน้ำอย่างเพียงพอประมาณ 6-8 แก้วต่อวัน ซึ่งควรเป็นน้ำต้มสุกอุ่น ๆ

2. อนามัยส่วนบุคคล ผู้สูงอายุควรมีการดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย อย่างถูกต้อง คือ ไม่ควรอาบน้ำ สระผมบ่อยเกินไป เพราะจะทำให้ผิวหนังแห้ง เกิดตุ่มคันได้ง่าย ควรอาบน้ำวันละครั้งในวันที่ยากอากาศร้อนและอาจลดเป็น 2 วันต่อครั้งในระยะเวลาที่อากาศหนาว ส่วนผมควรสระสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังควรต้องดูแลมือและเท้าให้สะอาด เปลี่ยนเสื้อผ้าอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันเชื้อราและโรคผิวหนัง

3. การดูแลสุขภาพปากและฟันทำได้โดย รักษาความสะอาดโดยการล้าง เหงือกและฟันทันทีหลังอาหารและก่อนเข้านอน ควรอมน้ำเกลืออุ่นหรือน้ำอุ่นเพื่อช่วยรักษาเหงือก และความสะอาดในช่องปาก ผู้สูงอายุที่ใส่ฟันปลอมควรถอดล้างทุกครั้งหลังอาหาร และแช่ด้วย น้ำสะอาดในเวลากลางคืน การดูแลรักษาที่ไม่ถูกต้องส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพคืออาการท้องอืด ท้องเฟ้อตามมา

ส่วนในด้านการขับถ่าย มักจะท้องผูกเนื่องจากระบบย่อยอาหารไม่ปกติ และร่างกายมีกิจกรรมต่าง ๆ ลดน้อยลง ดังนั้น จึงควรรับประทานอาหารที่มีกาก รับประทานผัก ผลไม้และดื่มน้ำมาก ๆ เพื่อช่วยให้การขับถ่ายสะดวกและป้องกันท้องผูก

4. การพักผ่อนและออกกำลังกาย ผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมลดลง ต้องการอาหาร น้อยลงแต่ต้องการพักมากขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะนอนคืนละประมาณ 7 ชั่วโมง และอาจนอน กลางวันด้วยส่วนการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุมีหลักสำคัญ คือ จะต้องไม่ใช้แรงงานมาก ควรทำ อย่างช้า ๆ ไม่หักโหม และหยุดทำทันทีถ้ารู้สึกเหนื่อยผิดปกติ

5. การใช้เวลาในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ วัยสูงอายุเป็นวัยแห่งการ เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมถอยทั้งทางด้านชีวภาพและจิตสังคม ผู้สูงอายุมักจะประสบปัญหา จากการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากความเสื่อมของอวัยวะทั้งร่างกาย ปัญหาจากจิตใจและอารมณ์ อันเกิดจากความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรูปร่างและอวัยวะที่เสื่อมโทรม สูญเสีย บทบาทในสังคม ขาดรายได้ ต้องพึ่งพาผู้อื่น เป็นผลให้จิตใจหดหู่ เศร้าหมอง เป็นทุกข์ แนวทาง หนึ่งที่จะช่วยชดเชยความสูญเสียต่าง ๆ อันเกิดจากการชราภาพและช่วยให้การปรับตัวของ ผู้สูงอายุดีขึ้นก็คือการทำกิจกรรม ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมมากจะมีความสุขมาก (Marshall, 1976, p. 58) มีความพึงพอใจในชีวิตสูงมีทัศนคติต่อตนเองในแง่ดี เนื่องจากกิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การที่ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติกิจกรรมทำให้เขา ยังคงมีบทบาทและสถานภาพ ซึ่งจะทำให้รู้สึกว่าเขาตนเองเป็นผู้มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม

นอกจากนี้การทำกิจกรรมของผู้สูงอายุก็ควรให้เหมาะสมกับวัยด้วยเช่น เปลี่ยนไปทำกิจกรรมที่ใช้สติปัญญาแทนกิจกรรมที่ใช้กำลังกายเมื่อความสามารถทางกายลดลง กิจกรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมที่ทำคนเดียว กิจกรรมที่ทำร่วมกับผู้อื่นอย่างไม่เป็นทางการ และกิจกรรมที่ทำร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นทางการ

6. การทำงาน การจัดให้ผู้สูงอายุทำงานไม่ควรมุ่งเน้นด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลแต่ควรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตามความสนใจเพื่อไม่ให้เกิดความเครียด ฟุ้งซ่าน

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุของประเทศสหรัฐอเมริกา: สถาบันราชทัณฑ์แห่งชาติ

การศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารงานราชทัณฑ์และเจ้าหน้าที่เรือนจำในการที่จำแนกอายุผู้ต้องขังและวิจัยผลกระทบสภาพแวดล้อมที่มีต่อผู้ต้องขังเหล่านั้น การกำหนดนโยบายและวิธีการใหม่ ๆ เพื่อที่จะส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีการพัฒนาการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพสูงสุดจะบังเกิดประโยชน์ทั้งด้านแรงงานและการเงินในระบบเรือนจำ

จากการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่พบว่าเรือนจำส่วนมากจะมุ่งเน้นเฉพาะคนอายุน้อยและไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ผู้สูงอายุ หัวข้อและปัญหาต่าง ๆ ที่ถูกระบุไว้คือ ด้านกฎหมาย, การแยกประเภทและการมอบหมายงาน, โรงงาน, โปรแกรมและสวัสดิการ, การจัดสรรเจ้าหน้าที่และการฝึกอบรม, และปัญหาผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ เรื่องเหล่านี้จะได้มีการเสนอต่อไป

ปัญหาด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

มีกฎหมายหลายข้อของรัฐบาลกลางที่ระบุถึงการให้บริการแก่ผู้สูงอายุและจะต้องนำมาประกอบในโปรแกรมราชทัณฑ์ กฎหมายบางข้อระบุว่าคนสูงอายุจะต้องได้รับการเลี้ยงดูอย่างเท่าเทียมกัน บางข้อระบุให้จัดงบประมาณสำหรับหน่วยงานราชทัณฑ์เพื่อโปรแกรมการให้บริการต่าง ๆ ให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้สูงอายุเหล่านี้

กฎหมายสำคัญข้อหนึ่งซึ่งระบุเกี่ยวกับการให้บริการแก่ผู้สูงอายุดังกล่าวนี้คือ พ.ร.บ. คนอเมริกันสูงอายุ ค.ศ. 1965 กระทรวงสาธารณสุขสหรัฐเป็นผู้ใช้กฎหมายนี้โดยมีกำหนดไว้ว่าให้แต่ละรัฐจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อเป็นศูนย์ร่วมให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับรัฐ โดยจะแบ่งเป็นเขต ๆ และแต่ละเขตจะมีศูนย์บริการดังกล่าวหนึ่งศูนย์ เงินงบประมาณจากรัฐบาลกลางจะส่งผ่านศูนย์เหล่านี้เพื่อโปรแกรมการบริการต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์บริการผู้สูงอายุ, ให้การปรึกษาปัญหาและบริการด้านคุณค่าทางโภชนาการ, ที่พักอาศัยและให้บริการด้านอาหารการพยาบาลผู้สูงอายุป่วย, การป้องกันรังแกผู้สูงอายุ, คนทำงานสูงอายุ

(ตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป), การว่าจ้างแรงงานเพื่อบริการชุมชน ซึ่งการว่าจ้างแรงงานนี้จะมีกระทรวงแรงงานสหรัฐเข้าร่วมด้วย ตามกฎหมายระบุไว้

กฎหมายอีกฉบับหนึ่งซึ่งกระทรวงแรงงานเป็นผู้บริหารนั้นคือ พ.ร.บ.พัฒนาฝีมือแรงงาน (D.S.Department of Labori Dol) ซึ่งมีกำหนดการว่าจ้างแรงงานผู้สูงอายุคืออายุตั้งแต่ 55 ปี ขึ้นไปโดยมีการประเมินฝีมือแรงงาน การให้คำปรึกษาและการจัดสถานที่ทำงาน ซึ่งอาจจะเป็นงานเต็มเวลาหรืองานชั่วคราว แต่จะมุ่งไปที่งานเต็มเวลามากกว่า

กฎหมายอีกฉบับหนึ่งเกี่ยวกับการนี้ได้กฎหมายประกันสังคม (The Social Security Act) ซึ่งระบุเกี่ยวกับเงินบำนาญเกษียณอายุ และประโยชน์ต่าง ๆ โดยจัดสรรงบประมาณให้แก่รัฐต่าง ๆ เพื่อการบริการสังคมได้แก่ อาหาร การเดินทางไปกลับ การดูแลตอนกลางวันกฎหมายประกันสังคมด้านสุขภาพมีการให้บริการ รักษาพยาบาล ให้การช่วยเหลือด้านการพยาบาล ซึ่งการราชทัณฑ์จำเป็นต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานนี้เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ต้องขังสูงอายุที่จะได้รับการปล่อยตัวจะมีสิทธิในการรับบริการดังกล่าว ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับหน่วยงานล่วงหน้าก่อนการปล่อยตัว

หน่วยงานราชทัณฑ์จะต้องคำนึงถึงสิทธิตามกฎหมายนี้ของนักโทษสูงอายุ ตัวอย่างกฎหมาย เช่น กฎหมายห้ามกีดกันการว่าจ้างแรงงาน 1967 ซึ่งเดิมระบุไว้ 40 ปี ขยายมาถึง 70 ปี ซึ่งกฎหมายนี้อำนวยผลประโยชน์ในการจัดหางานให้กับนักโทษผู้สูงอายุ

กฎหมายที่เกี่ยวกับผู้พิการทุพพลภาพก็อาจมีผลกับผู้สูงอายุได้ถ้าเข้าข่าย โดยกฎหมายระบุไว้ว่า คนที่พิการทางด้านร่างกาย หรือพิการด้านสมอง ซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตไม่ปกติ เช่น ดูแลตัวเองไม่ได้ ไม่สามารถทำงานตามปกติได้ มองไม่เห็น ไม่ได้ยิน เดินไม่ได้ หายใจเองไม่ได้ ทำงานไม่ได้ กฎหมายห้ามกีดกันคนเหล่านี้เข้าทำงาน และให้ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคนอื่น

หลักการสำคัญเบื้องต้นของ พ.ร.บ.ฟื้นฟูปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปี 1973 (The Rehabilitation Act of 1973) เป็นโปรแกรมของรัฐบาลโดยใช้งบประมาณจากรัฐบาลกลางส่วนกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้พิการทุพพลภาพก็ได้ขยายวงกว้างไปยังหน่วยราชการต่าง ๆ โดยไม่จำกัดว่าบุคคลเหล่านั้นได้รับทุนรัฐบาลกลางอยู่หรือไม่และกฎหมายนี้ยังมุ่งไปถึงการให้โอกาสในการทำงานที่เท่าเทียม ที่อยู่อาศัยและการเดินทาง และล่าสุดกฎหมายนี้ยังมุ่งไปยังผู้พิการสูงอายุซึ่งอยู่ในข่ายงานของราชทัณฑ์

ถึงแม้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับผู้พิการนี้จะไม่ใช่กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิพลเรือนสหรัฐก็ตามแต่ความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้ก็เป็งานหนึ่งของหน่วยงานด้านการปกป้องสิทธิของพลเมืองสหรัฐ สังกัดกระทรวงยุติธรรม หน่วยงานราชทัณฑ์จะต้องทำการประเมินและ

รายงานผลงานตามที่ได้ระบุไว้ในกฎหมายนี้ หากละเลยไม่ปฏิบัติตามนี้จะมีผลเสียหลายอย่าง ร้ายแรงต่อหน่วยงานราชทัณฑ์และต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ด้วย จากการที่ผู้ต้องขังสามารถฟ้องร้อง ต่อศาลได้ในกรณีนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องเพิ่มความพยายามที่จะแก้ปัญหาความต้องการของนักโทษ สูงอายุ และจะเป็นผลดีต่อไปในระยะยาว

การจำแนกลักษณะและการมอบหมายงาน

จากการศึกษาพบว่าผู้ต้องขังสูงอายุสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทตาม พื้นฐานการกระทำผิด (Lipman, Lowery & Sussman, 1985) แต่ละประเภทจะมีเอกลักษณ์ใน การปรับสภาพของตัวเองในเรือนจำและจะมีการเตรียมการล่วงหน้าเมื่อพ้นโทษ ความแตกต่าง ระหว่าง 3 ประเภทนี้ จะมีผลต่อการควบคุม การจัดโปรแกรมต่าง ๆ การดูแล (Vega & Silverman, 1988)

ประเภทที่ 1 ได้แก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดครั้งแรก และมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ส่วนมากจะเป็นความผิดร้ายแรงและมีปัญหาเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีโอกาสสูงที่จะตก เป็นเหยื่อถูกรังแกจากนักโทษอื่น ๆ คนพวกนี้ยังมีความผูกพันกับสังคมภายนอกอยู่และสามารถ กลับคืนสู่สังคมได้โดยง่ายเมื่อปล่อยตัว ดีกว่าอีกสองประเภทที่เหลือ

ประเภทที่ 2 ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีนิสัยเป็นอาชญากร เข้าออกคุกบ่อย ๆ ติดคุก ครั้งละ 2-3 ปี ดูภายนอกพวกเขาจะปรับตัวได้ดีขณะต้องโทษในเรือนจำ แต่จะมีปัญหาในการเข้า กับสังคมภายนอก ส่วนใหญ่จะเป็นพวกขี้เหล้า ซึ่งจะมีปัญหาเพิ่มขึ้นตามอายุ พวกเขามักจะมี ปัญหาเรื้อรังทำให้การดำรงชีวิตภายนอกลำบาก ความผูกพันกับสังคมภายนอกมีจำกัด ขึ้นอยู่กับ ความอดทนของครอบครัวและเพื่อนฝูง ประวัติการทำงานหรือว่าจ้างไม่ดี ทำให้ยากที่จะหางานที่ เหมาะสมได้

ประเภทที่ 3 ได้แก่ ผู้ต้องขังสูงอายุที่ต้องโทษตั้งแต่อายุน้อยและต้องโทษสูง ระยะเวลาการถูกจองจำมาแล้วยาวนาน เป็นนักโทษในคดีร้ายแรงมาก คนพวกนี้รับโทษมา ยาวนานในเรือนจำที่มีความมั่นคงสูง คนเหล่านี้ส่วนมากจะปรับตัวได้ดีในเรือนจำ แต่จะมีปัญหา เรื่องการปล่อยตัวเมื่อพ้นโทษ เนื่องจากขาดความสัมพันธ์กับสังคมไปนาน และประวัติการทำงาน ก็มีน้อย มีการแนะนำให้คนเหล่านี้ทำงานที่ต่อเนื่องกับงานว่าจ้างของเรือนจำ หรืองานอื่น ๆ ที่ เกี่ยวกับเรือนจำเพื่อให้เข้ากับชีวิตราชทัณฑ์ของเขา (Flanagan, 1990)

ปัญหาเบื้องต้นจากที่มีการแบ่งแยกออกเป็น 3 ประเภทนี้คือ จะต้องพิจารณา ว่านักโทษสูงอายุเหล่านี้ควรจะชั่งรวมกับนักโทษอื่น ๆ หรือไม่ หรือควรจะแยกออกต่างหาก เพื่อให้ได้รับการบริการโดยสมบูรณ์ในด้านหนึ่งให้ทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือจัดคนสูงอายุเหล่านี้ให้

เข้าโปรแกรมต่างหาก โดยต้องให้มั่นใจว่าจะไม่ถูกปฏิเสธจากผู้ต้องขังที่มีอายุน้อยกว่า จัดให้มีการเยี่ยมญาติจากครอบครัวและเพื่อนซึ่งอาจจะมีอายุมากด้วยกันซึ่งเป็นคนในละแวกใกล้เคียง (Morton & Anderson, 1982)

หลายคนคิดว่าคนแก่ที่มีอยู่ในเรือนจำสะดวกต่อการควบคุม เพราะเป็นผู้ที่มีใจเย็นอยู่อย่างสงบมากกว่าคนหนึ่ง (Krateoski & Babb, 1990) แต่ก็มีผู้สูงอายุหลายคนที่ยกอคติร้ายแรงจึงตัดสินใจไม่ได้ว่าไม่มีความเสี่ยงในการควบคุมรวมทั้งปัญหาเรื่องการรักษาพยาบาลด้วย (Dugger, 1985; Fry, 1987) แต่ก็ต้องให้ผู้สูงอายุเหล่านี้อยู่ในที่ควบคุมเข้มงวดน้อยที่สุดที่จะทำได้ ยกเว้นบางรายที่มีการประเมินถึงความเสี่ยงและปัญหาส่วนตัว ทั้งนี้จะมีการกำหนดสถานที่ควบคุมเข้มงวด ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงไว้ให้เหมาะสมในอีกด้านหนึ่งได้มีการพูดจากันให้มีการจัดตั้งที่ควบคุมพิเศษออกแบบสำหรับผู้สูงอายุซึ่งไม่สามารถอยู่ร่วมกับนักโทษทั่วไปได้ ซึ่งจะทำให้พวกเขาเกิดความหวาดกลัวน้อยลง (Moore, 1989) ซึ่งที่ควบคุมพิเศษนี้สามารถจัดโปรแกรมและการให้บริการสำหรับคนสูงอายุโดยจัดเจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับคนกลุ่มนี้ (Morton & Anderson, 1982)

ในปี 1985 สถาบันราชทัณฑ์แห่งชาติ พบว่า มีหน่วยงานราชทัณฑ์ 11 แห่ง ได้จัดสถานที่พิเศษสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุและสถานที่พิเศษเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่สุขภาพมากกว่าอายุ จากการศึกษาฉบับหนึ่งเมื่อปี 1990 สํารวจเรือนจำรัฐและเรือนจำรัฐบาลกลาง 19 แห่ง พบว่า 6% ของนักโทษที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไปได้รับโอกาสให้อยู่ในสถานที่พิเศษ และ 1.2 % ให้อยู่ในสถานพยาบาล (hall, 1990)

จากการศึกษาในปี 1991 จากหน่วยงานราชทัณฑ์ 40 แห่ง ของรัฐบาล 13 แห่ง ได้มีการจัดสถานที่พิเศษสำหรับผู้สูงอายุโดยมีกำหนดงานให้ทำ โปรแกรมสุขภาพ และจัดที่คุมขังให้สะดวกสำหรับญาติเข้ามาเยี่ยม ซึ่งคุมขังอยู่ในภูมิภาคของญาติ และยังพบอีกว่าสถานที่พิเศษเหล่านี้ เป็นที่ที่มีระบบความมั่นคงต่ำสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุหน่วยงานที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากพอสมควรมักจะจัดเงื่อนไขไว้สำหรับผู้สูงอายุ เงื่อนไขแรกคือ การจัดหาให้ตามความต้องการของผู้สูงอายุส่วนมากเงื่อนไขที่สองคือ ต้องจัดสถานที่พิเศษสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการความปลอดภัย

โรงฝึกงาน

ตามที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่าโรงฝึกงานของหน่วยงานราชทัณฑ์ต่าง ๆ ออกแบบไว้สำหรับผู้มีร่างกายปกติและไม่ได้ออกแบบไว้สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ เรือนจำที่สร้างขึ้นในสมัยปี 1980-1990 มักจะมีลักษณะเหมือนหอพักและมีอาคารต่าง ๆ เพื่อการบริการรายรอบใน

พื้นที่กว้าง ทำให้ผู้ต้องขังต้องเดินไกลเพื่อจะไปรับประทานอาหาร รักษาพยาบาลและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ การต้องเดินไกลคนแออัด การปรับอากาศที่จำกัดและสิ่งกีดขวางอื่น ๆ ทำให้ผู้ต้องขังชราและพิการต้องประสบความลำบากเพิ่มขึ้นจากการถูกคุมขัง (New Man, et al., 1984) มัวร์ (1989) ศึกษาพบว่าหากโรงฝึกงานที่ออกแบบมาเพื่อนักโทษสูงอายุถูกจำกัดขึ้นแล้วก็จะทำให้ความเป็นอยู่ทั่วไปของนักโทษอื่น ๆ ดีตามขึ้นไปด้วย การเปลี่ยนแปลงที่ได้ผลคือการควบคุมผู้ต้องขังไว้ในสถานที่เล็กกว่า คนน้อยกว่า ช่วยให้เกิดความเป็นส่วนตัวรวมทั้งการควบคุมดูแลด้านสภาพแวดล้อม รวมทั้งการปรับอุณหภูมิและแสงสว่างให้เพียงพอด้วย

สิ่งที่น่าห่วงใยก็คือการขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักโทษพิการที่ต้องนั่งรถเข็นและนักโทษสูงอายุ เช่น โรงงานที่ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก ห้องส้วมที่ไม่ได้จัดไว้สำหรับคนนั่งรถเข็น และผู้ต้องขังชราที่ต้องอาศัยผู้อื่นช่วยพยุงในการเข้าห้องส้วม การขาดแคลนเช่นนี้ย่อมเป็นการขัดต่อกฎหมายว่าด้วยผู้พิการและคุณภาพของสหรัฐซึ่งระบุว่านักโทษเหล่านี้จะต้องได้รับการบริการเท่าเทียมกับนักโทษปกติทั่วไป

โปรแกรมและการให้บริการ

จากการศึกษาหลายครั้งมีการย้ำให้จัดการรักษาพยาบาล การโภชนาการให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ การให้ความรู้ด้านสุขภาพและการป้องกันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังเหล่านี้ การรักษาโรคของความชราจะต้องมีอย่างต่อเนื่อง สุขภาพของคนชราจะทรุดลงได้รวดเร็วและอาจจะถูกมองข้ามจากเจ้าหน้าที่พยาบาลได้ จึงมีการแนะนำให้มีการตรวจสอบระบบตา หู และส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย เพื่อให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพดีและพัฒนาชีวิตของพวกเขาได้ดีด้วย (Lipson, 1990) เพื่อให้เพียงพอกับการนี้ ทำให้งบประมาณด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุมีสูงมากในงบประมาณของหน่วยงานราชทัณฑ์กรมราชทัณฑ์ของรัฐบาลกลางพบว่า นักโทษสูงอายุมีปัญหาเกี่ยวกับความเจ็บป่วยเรื้อรัง เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง ซึ่งมีมากกว่าผู้ต้องขังอายุน้อย คาดว่าในปี 2005 งบประมาณด้านการแพทย์ของกรมราชทัณฑ์เพียงด้านเดียวจะสูงถึง 93 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Lodang Aheac, 1989)

จากการศึกษาเกี่ยวกับนักโทษสูงอายุเกือบทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าพวกเขายังต้องการการบริการด้านต่าง ๆ เพื่อให้เพียงพออีกมาก พวกเขาต้องการรักษาพิเศษเพื่อเลิกสิ่งเสพติด เช่น เหล้า หรือสารเสพติดอื่น ๆ (Jennison, 1986; Kratcoski & Pownall, 1989)

สิ่งที่ต้องห่วงอีกอย่างหนึ่งคือโครงการเตรียมการปลดปล่อย เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสูงอายุกลับคืนสู่สังคม Chai Klin and fultz (1983) พบว่ามีปัญหามากมายในผู้ต้องขังที่

ไม่มีครอบครัว คอยรองรับ รวมทั้งผู้ที่ต้องการบ้านพักคนชราภายหลังพ้นโทษ จนทำให้ผู้ต้องขังชราบางคนปฏิเสธการปล่อยตัว

เป็นความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่หลายฝ่ายต้องร่วมมือกันในการแก้ปัญหาการปล่อยตัวนี้ ต้องมีการวางแผนเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะต้องมีการประสานงานอย่างจริงจังกับองค์กรต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้ได้รับการดูแลและการบริการอย่างต่อเนื่อง

จากการสำรวจศึกษาของ Morton (1991) จากหน่วยงานราชทัณฑ์ 40 แห่ง พบว่ายังขาดโครงการเตรียมความพร้อมการปล่อยตัวของผู้ต้องขังสูงอายุ มีเพียงหน่วยงาน 11 แห่ง เท่านั้นที่มีโครงการเตรียมการเพื่อการปล่อยตัว และมีเพียง 13 แห่ง ที่ได้ติดต่อกับองค์กรภายนอกเพื่อร่วมทำงาน แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ากว่าครึ่งของหน่วยงานทั้งหมดมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหรือขยายโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ

การคัดเลือกเจ้าหน้าที่และการฝึกอบรม

สิ่งที่จะต้องให้การสนใจอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุนี้คือ การคัดเลือกเจ้าหน้าที่และการฝึกฝนหน่วยงานราชทัณฑ์ต่าง ๆ มักจะคัดเลือกเจ้าหน้าที่เข้าทำงานที่มีความสามารถและความคาดหวังที่จะดูแลผู้ต้องขังทั่วไปที่อายุน้อยและเป็นพวกก้าวร้าว และการฝึกเจ้าหน้าที่ก็จะเป็นในลักษณะนั้น แต่สำหรับเจ้าหน้าที่ที่จะดูแลผู้ต้องขังสูงอายุจะต้องได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษ เพื่อรองรับอารมณ์และความต้องการของผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่จะต้องสำรวจตัวเองเกี่ยวกับความรู้สึกของตนต่อผู้สูงอายุและเรียนรู้วิธีการที่จะดูแลผู้สูงอายุเหล่านี้ด้วยความสุ่ม (Morton & Anderson, 1982) การศึกษาของ Moton (1991) ยังพบว่าในจำนวน 39 เรือนจำที่เป็นของรัฐและของรัฐบาลกลาง ไม่มีเรือนจำใดเลยที่มีแผนการดำเนินการเฉพาะในการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ที่จะต้องควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุ มีเพียงหน่วยงานราชทัณฑ์เพียง 6 แห่ง ในรัฐไอดาโฮ นิวเจอร์ซีย์ โอไฮโอ เพนซิลวาเนีย เซาท์แคโรไลนา และเรือนจำรัฐบาลกลางอีกแห่งเท่านั้นที่ได้รับรายงานว่ามีการฝึกฝนเจ้าหน้าที่ที่ทำงานควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุ การขาดแคลนการฝึกฝนเจ้าหน้าที่เช่นนี้ถือเป็นวิกฤติ ซึ่งจะเป็นผลลบต่อโครงการต่าง ๆ ของระบบเรือนจำ

ผู้ต้องขังหญิง

ในอดีตผู้ต้องขังหญิงมักจะไม่ได้รับความสนใจจากนักนโยบายและวางแผน รวมทั้งนักค้นคว้าวิจัย ไม่มีที่ไหนอีกแล้วที่จะยืนยันได้ชัดเจนนอกจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ คือ ในปี 1990 ผู้ต้องขังหญิงตั้งแต่อายุ 50 ปีขึ้นไป มีประมาณ 4 % ของนักโทษทั้งหมดในเรือนจำรัฐและเรือนจำรัฐบาลกลาง (เอซีเอ, 1991) และจำนวนผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้ได้เพิ่มจำนวนขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรม เช่น การ

เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ โศกนาฏกรรมต่อต้านยาเสพติด การเพิ่มโทษสูงขึ้นทำให้มีผู้สูงอายุอยู่่มากเพิ่มขึ้นในเรือนจำ การสำรวจวิจัยของ Moton (1991) พบว่ามีเพียง 3 ใน 39 เรือนจำรัฐต่าง ๆ ตอบรับว่ามีสถานที่ควบคุมพิเศษ สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ขณะที่ 14 แห่งของหน่วยงานราชทัณฑ์รายงานว่าได้จัดสถานที่คุมขังพิเศษสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุชาย อย่างไรก็ตามขณะที่มีข้อสอบถามว่าได้จัดโปรแกรมพิเศษเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุทั้งชายหญิงนี้หรือไม่ มีเรือนจำรัฐและรัฐบาลกลาง 22 แห่งตอบว่ามี และ 11 แห่งตอบว่ามีอีก 7 รัฐที่เหลือไม่ได้ตอบคำถามนี้

มีรายงานชิ้นหนึ่งจากสมาคมริเริ่มโครงการเพื่อหญิงชราที่เกษียณอายุของทัศนสถานหญิงที่เมืองเพอร์ดี รัฐวอชิงตัน ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ โครงการนี้ระบุถึงความต้องการของหญิงสูงอายุที่จะถูกปลดปล่อยตัวคืนสู่สังคม คณะทำงานในโครงการชี้ให้เห็นถึงกลุ่มผู้สนับสนุนระหว่างหญิงสูงอายุด้วยกัน กิจกรรมที่ได้รับความสนใจเรื่องโภชนาการและการรักษาพยาบาลซึ่งจะพัฒนาสุขภาพโดยทั่วไปของพวกเขา ผู้บริหารโครงการชี้ให้เห็นว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนมากจะมีความเจ็บปวดผิวงูและเก็บกด และพวกเขาต้องการความช่วยเหลือให้สามารถแสดงออกและเรียกร้องเพื่อที่จะได้มีชีวิตของตัวเองมากขึ้น

การศึกษาชี้ให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างผู้สูงอายุหญิงและผู้สูงอายุชาย ข้อแตกต่างเหล่านี้ได้แก่ การมีอายุยืนยาวกว่า ความยากแค้นกว่า โอกาสที่จะอยู่คนเดียวกว่า และการให้ความช่วยเหลือเมื่อออกไปอยู่ในสังคมภายนอกในด้านเจ้าหน้าที่เรือนจำผู้ต้องขังสูงอายุหญิงต้องการผู้ที่มีความสุภาพอ่อนโยนเข้าใจต่อความเป็นเพศหญิงในการพัฒนาการด้านสุขภาพและโครงการอื่น ๆ สำหรับผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ ถึงแม้ว่าผู้ต้องขังหญิงสูงอายุจะถูกมองว่าไม่เป็นภัยต่อการควบคุม แต่สภาพทางเศรษฐกิจ การขาดการรองรับจากชุมชน สภาพลำบากซ้ำซากจะเกิดรวมเป็นปัญหาที่พวกเขาจะต้องประสบเมื่อกลับคืนสู่สังคม

การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุของสหรัฐอเมริกา

มีรายงานข้อมูลชิ้นหนึ่งเกี่ยวกับขั้นตอนและเรื่องราวในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ แนะนำให้ผู้บริหารงานราชทัณฑ์ร่วมกับผู้จัดทำโครงการ, ผู้จัดทำนโยบายและแผนงานซึ่งเป็นคนในวงการบริหารนิติบัญญัติและยุติธรรมให้จัดทำหนดระเบียบปฏิบัติเฉพาะขึ้นมา ผู้บริหารของเรือนจำรัฐและเรือนจำเอกชนจะต้องเข้าใจนโยบายและโครงการนี้ และสามารถปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งในด้านนโยบายปฏิบัติ และสรรพกำลังที่จะทุ่มเทลงไปในการจัดระบบในเรือนจำ ข้อแนะนำจากรายงานนี้ต้องการให้เกิดการปฏิบัติที่แท้จริงในระบบบริหารของเรือนจำ และให้เกิดผลสูงสุดถึงแม้จะมีทรัพยากรที่ขาดสน

ผู้ต้องขังสูงอายุเป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่มีความต้องการดูแลเป็นพิเศษมากกว่ากลุ่มอื่น ในระบบราชทัณฑ์จะประสบกับปัญหาผู้ต้องขังที่จำเป็นต้องควบคุมและฝึกอบรมพิเศษเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ต้องขังบางคนจะมีปัญหามาจากภายนอก หรือมาเกิดปัญหาในระหว่างต้องโทษในหลาย ๆ กรณี ผู้ต้องขังสูงอายุและผู้ต้องขังที่ต้องควบคุมฝึกอบรมพิเศษ เป็นผู้มีปัญหาซ้ำซ้อนซึ่งจะต้องมีการจำแนกและระบุชัด

การดูแลผู้สูงอายุจะต้องมีการประเมินจากบุคลากรจากด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางเป็นระบบ กลุ่มบุคลากรดังกล่าวสามารถตรวจสอบการให้การดูแลผู้ต้องขังสูงอายุในโครงการ รวมทั้งปรับปรุงพัฒนาแผนปฏิบัติและสอดคล้องในความพร้อมในอุปกรณ์ของผู้บริหารราชทัณฑ์ที่จะให้บังเกิดผลสูงสุด ต่อผู้ต้องขังสูงอายุและผู้ต้องขังที่ต้องควบคุมฝึกอบรมพิเศษ มันจะเกิดประโยชน์มากหากจะมีผู้เชี่ยวชาญการฝึกอาชีพจากภายนอก นักจิตวิทยาด้านพฤติกรรมมนุษย์ และผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ เข้าร่วมในโครงการ และมีการประเมินผล

จะต้องมีการตรวจสอบ ระบบ นโยบาย ขั้นตอนปฏิบัติของเรือนจำเป็นระยะ ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าแผนการและปัญหาทั้งหมดถูกจัดไป

ขณะที่ผู้บริหารราชทัณฑ์และผู้กำหนดนโยบายเริ่มที่จะระบุกำหนดถึงความต้องการของผู้ต้องขังสูงอายุ ก็จะต้องมีการจัดหัวข้อเรื่องสำคัญต่าง ๆ ซึ่งมี 6 ข้อที่สำคัญมากในการนี้คือ 1. การประเมิน 2. ความก้าวหน้าและพัฒนาการ 3. ที่ควบคุมพิเศษ 4. การแพทย์ 5. การฝึกเจ้าหน้าที่ 6. การร่วมของชุมชน

การประเมิน

การประเมินผู้ต้องขังสูงอายุเมื่อแรกรับและระหว่างคุมขัง เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทราบความต้องการส่วนตัวและระบบแผนที่จะนำไปใช้ การประเมินเบื้องต้นควรจะประเมินเรื่องสุขภาพรวมทั้งเรื่องอื่น ๆ เช่น การใช้ชีวิต การงาน ครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ดีต่อสังคม และประวัติอาชญากร จากผลประเมินนี้จะได้จัดโปรแกรมและการควบคุมได้เหมาะสม เช่น การคุมขังที่เหมาะสม งานที่ให้ทำ จัดความต้องการที่จำเป็นเพื่อให้ได้รับการดูแลที่ดีที่สุดตามแผน

ด้วยเหตุที่สถานการณ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วกับผู้ต้องขังสูงอายุ เราจึงขอแนะนำว่าการประเมินจะต้องเป็นระบบต่อเนื่อง การประเมินที่กระทำอย่างต่อเนื่องนี้กระทำโดยการตอบคำถามที่ได้มาจากวิชาที่ว่าด้วยโรคของคนชราและกระทำโดยผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าหน้าที่เฉพาะราย ถ้าปัญหาถูกกำหนดชัด เจ้าหน้าที่จะส่งตัวเรื่องผู้ต้องขังสูงอายุนั้น ๆ ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป การสืบหาปัญหาและหาทางรักษาแต่เริ่มต้นย่อมประหยัดค่าใช้จ่าย และขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่ติดตามมาและเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารราชทัณฑ์จะต้องเอาข้อมูลรวมที่ได้ของ

ผู้ต้องขังสูงอายุเข้าไปในแผนปฏิบัติการรวมทั้งระบบของเรือนจำ ระเบียบปฏิบัติที่ออกมาสำหรับผู้สูงอายุจะมีความซับซ้อนเกินกว่าที่แผนงานแผนกเดียวจะรองรับได้ ความมุ่งหวังที่ตั้งไว้คือ แผนระยะยาวที่จะดูแลผู้ต้องขังสูงอายุซึ่งเป็นการดูแลอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด เราขอแนะนำให้ผู้บริหารราชทัณฑ์ตรวจดูว่าผู้ต้องขังสูงอายุแต่ละรายได้รับการดูแลการเป็นอยู่ด้วยความเพียบพร้อมในสถานที่เขาอยู่ นั้นหมายถึงการดูแลให้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และสรรพกำลังให้เพียงพอ หรือหากไม่เพียงพอให้ติดต่อกับสถานที่ควบคุมอื่น ๆ ที่มีความพร้อมดังกล่าว

ทางการเรือนจำอาจจะเห็นความจำเป็นต้องออกระเบียบเพิ่มเติม หรือตั้งคณะทำงานเพิ่มขึ้นเพื่อกลั่นกรอง ประเมินเงื่อนไขต่าง ๆ ร่วมมือในการควบคุมระหว่างเรือนจำ และคัดแยกผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่มีพิษมีภัยต่อตนเองและผู้อื่น และเป็นผู้ที่ต้องการการดูแลพิเศษที่ไม่มีให้ในเรือนจำ การขอความร่วมมือจากชุมชนจะช่วยรองรับกับผู้สูงอายุเหล่านี้

ความคืบหน้าและพัฒนาการ

การตัดสินใจในเรื่องปัญหากฎหมายและปัญหาเศรษฐกิจ, ความตั้งใจของราชทัณฑ์ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขังและการปฏิบัติที่ดีจะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่นឹងได้รับการปฏิบัติตามความต้องการของกระแสความคิดนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องขังสูงอายุสามารถที่จะปรับสภาพความเป็นอยู่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของเรือนจำ ระบบของเรือนจำจะต้องให้ช่องทางเปิดกว้างสำหรับโปรแกรมและการให้สวัสดิการต่าง ๆ ทั้งยังจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายเรือนจำ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ และปรับเปลี่ยนโปรแกรมเพื่อให้ขั้นตอนทุกอย่างสำหรับผู้สูงอายุเป็นไปได้และเพื่อให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาหรือคงไว้ซึ่งคุณภาพชีวิตระดับสูงสุด การกระทำในสิ่งตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาจะเป็นสาเหตุให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในทาง การแพทย์มากขึ้น รวมทั้งต้นทุนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จะมีตามมา

พื้นที่แรกที่จะต้องจัดทำ คือ ทางด้านกายภาพ คือ เรือนจำทั้งของรัฐและเอกชนควรมีการวางแผนล่วงหน้าในการปลูกสร้างอาคารและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้ตามมาตรฐานสากล พื้นที่ที่ว่่านี้นี้เตรียมไว้สำหรับผู้พิการด้วย รวมทั้งผู้ที่นั่งรถเข็น หากสถานที่สำหรับโปรแกรมต่าง ๆ อยู่ห่างกัน ควรมีการจัดตารางเวลาให้พอเหมาะกับผู้ต้องขังสูงอายุด้วย ในบางสถานการณ์อาจจะต้องนำโปรแกรมและการบริการมาให้เขาโดยตรง

พื้นที่ทั้งสองที่จะต้องพิจารณาคือ บริเวณที่พักอาศัย ผู้ต้องขังสูงอายุควรจะจัดให้อยู่รวมกันเพื่อสะดวกในการป้องกันและดูแล พวกเขาควรมีที่นอนเดี่ยวและที่นอนเดี่ยวเพื่อกันตกและควรมีที่นอนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแบบโรงพยาบาล พวกเขาอาจจะต้องการ

เครื่องทำความร้อนมากกว่าในหน้าหนาวและต้องการเครื่องทำความเย็นมากกว่าในฤดูร้อน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศและสภาพความเจ็บป่วยของพวกเขา

พื้นที่ที่สาม คือ พื้นที่ที่จัดโปรแกรมและการให้บริการต่าง ๆ ซึ่งสำหรับผู้สูงอายุจะต้องจัดให้มีโปรแกรมเฉพาะบุคคลให้เป็นไปตามหลักวิชาว่าด้วยคนชรา การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่จะต้องเป็นไปในทางช่วยเหลือเพื่อให้พวกเขาเกิดความเป็นอิสระเพื่อให้เขาได้แสดงความสามารถสูงสุด การให้การศึกษารื่องสุขภาพ การให้การศึกษารื่องการรับประทานอาหาร และการให้การศึกษารื่องการออกกำลังกาย เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาทางร่างกายและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

จะต้องมีการให้คำปรึกษา การใช้เวลาสันตนาการ การให้การศึกษแก่ผู้สูงอายุ วิธีปฏิบัติต่อนักโทษอายุ 20 ปี ย่อมแตกต่างจากการปฏิบัติต่อนักโทษอายุ 60 ปี ในด้านการลงโทษ จึงควรต้องการตั้งระเบียบเรือนจำเพิ่มขึ้น เพื่อให้ขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะใช้กับผู้สูงอายุได้ผล

จะต้องมีการประเมินโปรแกรมการทำงานสำหรับผู้สูงอายุ คนสูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้ตัวเองทำประโยชน์และมีงานรับผิดชอบทำ ผู้บริหารราชทัณฑ์จะต้องตื่นตัวอยู่เสมอที่จะหางานเพื่อให้ผู้ต้องขังทำเพื่อใช้เวลาต้องโทษ เพื่อให้ได้มีรายได้ หรือผลประโยชน์อื่น ๆ ขณะที่การเข้าร่วมโปรแกรมและการทำงานจะเป็นหน่วยกิตในการลดวันต้องโทษ ผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่ได้ทำงานก็ต้องรับโทษที่ยาวนานกว่าผู้ต้องขังอายุน้อย ด้วยสาเหตุที่ไม่ได้ทำงานนั้นย่อมเป็นการผิดข้อกฎหมายและเป็นความไม่เป็นธรรมสำหรับผู้สูงอายุ

การปล่อยตัวและการเตรียมการก่อนการปล่อยตัว เป็นเรื่องสำคัญของผู้ต้องขังสูงอายุ โปรแกรมที่มีจำเป็นต้องปรับเพื่อให้มีการเตรียมพร้อมสำหรับบ้านที่อยู่ การรักษาพยาบาลที่ต่อเนื่องเมื่อพ้นโทษ และสถานที่อื่น ๆ สำหรับคนชราที่ไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตัวคนเดียว

สถานที่ควบคุมพิเศษ

ผู้ต้องขังสูงอายุมีความจำเป็นที่จะต้องจัดสถานที่ควบคุมพิเศษ เพื่อให้ได้รับความสะดวกอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ชราภาพหรือมีปัญหาทางสุขภาพหนักไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสภาพปกติของเรือนจำ หน่วยงานราชทัณฑ์จึงต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดตั้งสถานที่ควบคุมพิเศษนี้และแยกคนชราเข้าพัก ควรจะต้องมีการวินิจฉัยอย่างละเอียดถึงอุปนิสัย และเรื่องความจำเป็นของผู้ต้องขังที่ควบคุมไว้ร่วมกัน เช่น การนำผู้สูงอายุที่มีนิสัยก้าวร้าวมาอยู่รวมกับผู้ต้องขังสูงอายุที่ชราภาพหรือพิการอาจจะไม่เกิดความปลอดภัยได้

จะต้องมีการวางแผนจัดการพิเศษเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในสถานที่ควบคุมพิเศษนี้ เช่น การดูแลด้านการแพทย์ตลอด 24 ชั่วโมง ในกรณีฉุกเฉิน เพื่อลดความวิตกกังวลของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง และต่อ ๆ ไป ก็จะทำให้ลดจำนวนของการเจ็บป่วยฉุกเฉินลงด้วย ควรจะมีการพัฒนาโรงงานของเรือนจำเพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้ใช้แรงงานของตัวเองให้บังเกิดผลและสร้างคุณค่าความเป็นคนของตนเอง

ด้านการแพทย์

ค่าใช้จ่ายด้านการแพทย์สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกันกับในสังคมภายนอก ผู้บริหารเรือนจำไม่สามารถหลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ทั้งทางด้านกฎหมายและจริยธรรม อย่างไรก็ตามผู้บริหารสามารถจัดโครงการเพื่อเป็นการป้องกันแทนเพื่อให้เกิดปัญหาด้านต้นทุนการเงินน้อยที่สุด

โครงการการป้องกันได้แก่ การให้การศึกษา ให้ความรู้ด้านการโภชนาการ การออกกำลังกายซึ่งจะค่อย ๆ เปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดของผู้ต้องขังให้รักษาสุขภาพตัวเองมากขึ้น รวมทั้งการตรวจสอบผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเป็นโรคต่าง ๆ ตั้งแต่แรกเริ่มเพื่อที่จะให้มีการรักษาตั้งแต่แรกซึ่งจะเป็นการป้องกันโรคไม่ให้ร้ายแรงออกไป ตัวอย่างเช่น การรักษาโรคความดันโลหิตสูงจะช่วยไม่ให้เกิดโรคเส้นเลือดแตกในสมอง ซึ่งเป็นการรักษาที่ง่ายกว่ามาก การตรวจมะเร็งเมื่อระยะแรกเริ่มจะมีค่าใช้จ่ายในการรักษาน้อยกว่าเมื่อมะเร็งได้ลุกลามไปมากแล้ว การมีคณะแพทย์ตรวจสุขภาพผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอจะสามารถชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงเกิดโรคภัยไข้เจ็บและจะได้ทำการรักษาก่อนที่จะลุกลามและเกิดค่าใช้จ่ายสูง

การติดต่อสื่อสารกันระหว่างคณะแพทย์และคณะเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ดีเพื่อรายงานเกี่ยวกับอาการป่วยของการรักษาของผู้ต้องขังสูงอายุเป็นเรื่องที่สำคัญด้วย

ระบบการแพทย์ทั้งของรัฐและเอกชนกำลังประสบปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษา ฉะนั้นการจัดแพทย์จำนวนมาก ๆ ซ้ำให้ครบชุดยา และการติดต่อกับหน่วยงานภายนอกในการรักษาเพื่อทุนค่าใช้จ่าย สิ่งเหล่านี้จะช่วยลดต้นทุนค่ารักษาพยาบาลได้

ปัญหาอื่น ๆ เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การรักษาผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง หรือการเจ็บป่วยถาวรของผู้ต้องขังจำเป็นต้องมีการระบุนิติไว้ การราชทัณฑ์ควรสำรวจเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นไปได้เพื่อป้องกันไม่ให้ดูแลและรับผิดชอบคนพวกนี้ไปตลอดระยะเวลายาวนาน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า หากปัญหานี้ไม่ได้จัดทำนโยบายไว้โดยนักนโยบายและวางแผนของบุคคลในวงการราชทัณฑ์ และบุคคลภายนอกแล้ว ความจำเป็นต่าง ๆ อาจจะต้องดูแลคนชราเจ็บป่วยเหล่านี้ตลอดไป เพราะสังคมภายนอกไม่สนใจกับคนพวกนี้แล้ว

ในปี 1990 ได้มีการรายงานการสำรวจจาก 22 รัฐว่าได้มีการปลดปล่อยผู้ต้องขังด้วยความเมตตา แต่ไม่ได้มีการประเมินผลจากการปลดปล่อยครั้งนี้ รัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลางควรจะมีโปรแกรมการปลดปล่อยตัวผู้ต้องขังที่เห็นว่าจะมีอันตรายต่อสังคมในวงจำกัดที่ควบคุมได้ รวมทั้งผู้ต้องขังสูงอายุและจัดหาที่พักคนชราในชุมชนให้กับผู้สูงอายุที่ไม่มีที่ไป โครงการอาสาสมัครต่าง ๆ เช่น องค์การผู้ต้องขังสูงอายุ (พีโอพีเอส) เริ่มก่อตั้งที่รัฐหลุยส์เซียน่า ช่วยลดค่าใช้จ่ายของเรือนจำและมีประโยชน์ แต่องค์การนี้รับผู้ต้องขังได้จำนวนจำกัด การวางแผนอย่างรอบคอบและพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชนช่วยให้การใช้พื้นที่และทรัพยากรของเรือนจำที่มีจำกัดได้เกิดประโยชน์สูงสุด เรือนจำจะต้องจัดหาเตียงโรงพยาบาลสำหรับผู้ต้องขังที่ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้เพราะปัญหาเรื่องความปลอดภัย

สุดท้าย ระบบราชทัณฑ์จะต้องพัฒนาโปรแกรมรักษาพยาบาลสำหรับผู้ต้องขังที่จะต้องตายในคุก ต้องมีผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังที่ป่วยหนักเรื้อรัง จัดให้มีการเยี่ยมญาติและเพื่อน หรืออาสาสมัครซึ่งช่วยให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้เสียชีวิตอย่างมีเกียรติ การจัดงานศพหรือพิธีรำลึกสำหรับผู้ต้องขังที่ไม่มีญาติจะช่วยให้ทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังอื่น ๆ ที่ได้อยู่และทำงานร่วมกับผู้ตายคลายความรู้สึกสูญเสียลง

การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ทั้งหมดรวมทั้งเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ต้องขังสูงอายุ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ควบคุมทั่วไปหรือสถานที่ควบคุมพิเศษ จะต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมควรจะมีมุ่งเน้นไปที่ความรู้สึกนึกคิดของเจ้าหน้าที่ที่จะคำนึงถึงคนชรา พร้อมกับการปรับตัวให้เข้ากับคนสูงอายุ เช่น บิดา มารดา หรือญาติของเจ้าหน้าที่เอง เจ้าหน้าที่บางคนอาจจะมีประสบการณ์ที่ดีกับผู้สูงอายุ และบางคนอาจจะไม่มีประสบการณ์เช่นนั้น เจ้าหน้าที่บางคนอาจจะมีประสบการณ์กับความยุ่งยากต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนที่ไม่มีโปรแกรมบริการผู้สูงอายุที่เป็นคนในครอบครัวเขา หรือเพื่อน ๆ ของเขา ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีหากผู้สูงอายุในเรือนจำจะได้รับการบริการที่ดีจากชุมชนภายนอกของเขา จึงจำเป็นที่จะต้องอบรมให้เขาไม่มีความรู้สึกเช่นนี้

การอบรมควรจะมีการชี้ให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับวิวัฒนาการในการสูงอายุ เช่น ระบบการพึ่ง ระบบสายตา และการเคลื่อนไหวที่บกพร่อง ต้องมีการฝึกใช้แว่นตา ผ้าพันแผล รัดนั่งเข็น และเครื่องมืออื่น ๆ สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุที่สุขภาพไม่สมบูรณ์เพื่อจะได้รับรู้สภาพในชีวิตประจำวันต่อไป

การฝึกการสื่อสารกับผู้สูงอายุจะมีประโยชน์มากเนื่องจากผู้สูงอายุจะมีปัญหาเกี่ยวกับการพูดเร็ว และความชัดเจนของคำพูดและความเข้าใจ จะต้องพิจารณาการใช้ระดับเสียง อัตราความเร็วของการพูด และท่าทางประกอบกับผู้สูงอายุ หากไม่ได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติไม่ได้ผลและนำมาซึ่งปัญหาทางกฎหมาย

ในบางรัฐมีการห้ามไม่ให้นักโทษทำงานช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยตนเอง เพราะโทษเหล่านั้นก็จำเป็นจะต้องได้รับการฝึกอบรมเช่นกัน การใช้นักโทษทำงานด้านนี้จำเป็นต้องคัดเลือกอย่างระมัดระวังเพราะอาจทำให้นักโทษที่มาทำงานกับคนสูงอายุเกิดความเบื่อหน่ายกับความไม่ปกติของคนสูงอายุ จำเป็นต้องมีการผลัดเปลี่ยนเวร การลดเวลาการต้องโทษ และอื่น ๆ ซึ่งจะลดภาวะและเป็นผลดีในระยะยาวทั้งกับเจ้าหน้าที่และนักโทษที่ทำงาน

ส่วนร่วมของชุมชน

กรมราชทัณฑ์จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่หาได้ในชุมชน เพื่อจัดโปรแกรมการบริการที่เหมาะสมให้กับผู้ต้องขังสูงอายุไม่มีเรือนจำเอกชนหรือหน่วยงานใด ๆ ของรัฐที่สามารถจัดหาให้บริการกับผู้ต้องขังทั้งหมดได้ การติดต่อกับชุมชนยังทวีความจำเป็นเมื่อผู้ต้องขังอยู่ในสภาพที่เตรียมความพร้อมก่อนการปลดปล่อย หน่วยงานต่าง ๆ ของชุมชนจะช่วยในการเตรียมโปรแกรมก่อนการปล่อยตัวและให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษ ความช่วยเหลือของบุคคลภายนอก เช่น การนโยบายและวางแผนการให้ความช่วยเหลือ และการฝึกอบรมทั้งส่วนบุคคลและสาธารณชน ซึ่งอาจเป็นที่ปรึกษาที่มีเงินเดือน หรืออาจเป็นอาสาสมัครที่ทำงานด้านฝึกการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมช่วยให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุเรือนจำเอกชนบางแห่งแต่งตั้งผู้ให้การสนับสนุนซึ่งจะเป็นการประสานงานกับชุมชนและแลกเปลี่ยนข้อมูล โปรแกรมต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุกับชุมชนจะต้องใช้แผนการพัฒนา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะต้องเป็นผู้ที่มีใจเปิดกว้างและยอมเข้าใจว่า ผู้คนในชุมชนจำเป็นต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการราชทัณฑ์ที่มุ่งปรับเปลี่ยนคนผิดให้เป็นคนดีเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ที่จะต้องเข้าใจบทบาทและเป้าหมายขององค์กรนั้น ๆ ในชุมชน ผู้คนที่อยู่นอกกระบวนการราชทัณฑ์มักจะมีคำถามและขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เสมอ จึงจะต้องหารูปแบบใหม่ ๆ ในการเข้าหาชุมชนยิ่งเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ

การตกลงให้ความร่วมมือระหว่างกันของผู้บริหารสูงสุดของเรือนจำต่าง ๆ และองค์กรอื่น ๆ เป็นเรื่องดีมีประโยชน์แต่การร่วมมือระหว่างกันนี้จะได้ผลก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ระดับล่างลงมาให้ความสนใจและยอมรับระหว่างกันรวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องด้วย

องค์กรในชุมชนทั่วประเทศทุกส่วนบุคคลและสาธารณะที่ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุมักจะมีลูกค้ำมากเกินกว่าจะรับไหว ทางเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ทำงานประสานงานกับชุมชนก็

อาจจะพิจารณาส่งความช่วยเหลือเป็นการตอบแทน เช่น ที่ทัศนสถานฮอคกิงในรัฐโอไฮโอ ให้ผู้ต้องขังสูงอายุช่วยพับหนังสือแจ้งข่าวที่ส่งไปให้ผู้สูงอายุในชุมชนขององค์กรช่วยเหลือผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่องค์กรนั้นก็ตอบแทนด้วยการทำงาน ร่วมกับทัศนสถานพัฒนาโครงการใหม่ ๆ สำหรับผู้สูงอายุ

บ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องพบกับความอึดอัดลำบากใจในการจัดเตรียมสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุที่กำลังจะกลับคืนสู่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ไม่มีครอบครัวหรือความผูกพันกับสังคมหลงเหลืออยู่ ผู้บริหารราชทัณฑ์จึงต้องรับรู้และให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ทำงานนี้ด้วย

การจัดโปรแกรมพิเศษสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุของประเทศสหรัฐอเมริกา

จากผลการตอบรับจากหน่วยงานราชทัณฑ์ 40 แห่งในปี 1991 พบว่าหน่วยงานราชทัณฑ์ 18 แห่ง ระบุว่ามีการจัดที่พักพิงพิเศษสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุและจากการติดตามสำรวจครั้งต่อมาอีก 6 เดือนพบว่า มีสองรัฐได้ยกเลิกโปรแกรมพิเศษที่ได้จัดไว้สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ และอีกสองรัฐไม่ได้จัดโปรแกรมพิเศษนี้ไว้สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุตามที่มีการขอไป ส่วนเรือนจำของรัฐและรัฐบาลกลางอีก 13 แห่ง ได้อธิบายลักษณะของโปรแกรมพิเศษนี้ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างโรงงาน การสาธารณสุข การโภชนาการ การสันทนาการ การทำงาน การบริการอื่น ๆ โปรแกรมก่อนการปล่อยตัวและการบริการสถานพยาบาลตามความเหมาะสม รัฐที่ตอบรับมานี้ได้แก่ รัฐฟลอริดา จอร์เจีย อิลลินอยส์ อินเดียนา เคนตักกี มินนิโซตา นอร์ท แคโรไลนา โอไฮโอ เซาท์แคโรไลนาเวจเจเนีย วิสคอนซิน และไวโอมิ่ง คำอธิบายย่อ ๆ ของโปรแกรมพวกเขามีดังต่อไปนี้

รัฐฟลอริดา

กรมราชทัณฑ์รัฐฟลอริดาได้จัดบริการพิเศษสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุชายที่เรือนจำลอเต้ (Lawtey Correctional Institution) และเรือนจำฮิลส์โบโร (Hillsborough Crooectional Institution) รวมทั้งจัดสถานที่ควบคุมพิเศษสำหรับผู้ต้องขังหญิงสูงอายุที่เรือนจำฟลอริดา ผู้ต้องขังอายุน้อยกว่าบางคนก็ถูกควบคุมตัวไว้ที่นั่นเช่นกัน เพื่อการฝึกงานที่จำเป็น มีการจัดบริการด้านสุขภาพ ด้านอาหาร รวมทั้งอาหารควบคุมสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ การราชทัณฑ์ที่นี่ได้รับความร่วมมือจากกรมสวัสดิการผู้สูงอายุแห่งรัฐฟลอริดา

รัฐจอร์เจีย

ทัศนสถานชายระดับความมั่นคงระดับกลางที่เมืองฮาร์ดวิก (Hardwick) รับผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขัง พิการ ทุพพลภาพ ที่เป็นชายและผู้ต้องขังที่ต้องควบคุมใกล้ชิดอีก 93 คน

มีการให้บริการรักษาพยาบาล 24 ชม. มีการทำสวนสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักประกันสังคม กรมการทหารผ่านศึก และการฝึกอาชีพ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

รัฐอิลลินอยส์

เรือนจำดิกสัน (Dixon Correctional Center) มีสถานที่ควบคุมเพื่อดูแลสุขภาพที่รับผู้ต้องขังอายุ 55 ปี ขึ้นไป ที่มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังตั้งแต่หนึ่งโรคขึ้นไป และผู้ต้องขังอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นเป็นพิเศษ ผู้ต้องขังจะได้รับการบริการการแพทย์ชุดละ 7 วัน มีการส่งอาหารและของใช้ให้กับผู้ต้องขังที่ไม่สามารถเดินไปโรงเลี้ยงได้สะดวก มีร้านตัดผม บริการด้านกฎหมาย ห้องสมุด มีการทำพิธีทางศาสนาตามกำหนด เวลา แผนกสันติภาพการได้มอบอุปกรณ์เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โดมิโน หมากรุก การแข่งขันพูล (คล้ายสนุกเกอร์ในประเทศไทย) และสอนศิลปะ แผนกนี้ยังมีข่าวสารแจกจ่ายรายงานกิจกรรมต่าง ๆ

รัฐอินเดียนา

อินเดียนาให้สวัสดิการสำหรับผู้ต้องขังที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษและผู้ต้องขังสูงอายุ มีการให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังประเภทแรก มีการวางแผนด้านการแพทย์ที่ได้ผลทำให้โปรแกรมการรักษาพยาบาล การสันติภาพและการฝึกอาชีพพัฒนาขึ้น

รัฐโอไฮโอ

ทัณฑสถานฮอคกิงจัดไว้สำหรับผู้กระทำผิดทางเพศ 400 คน ที่สูงอายุโชน้อยและโชนปานกลาง เจ้าหน้าที่เรือนจำและผู้ต้องขังได้รับการอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวกับความสูญเสียต่าง ๆ แผนกดูแลผู้สูงอายุ ของรัฐโอไฮโอร่วมกับสถาบันฝึกอบรมราชทัณฑ์ให้การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เรือนจำด้วย มีโปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุก่อนการปล่อยตัวซึ่งแบ่งเป็นสองส่วนคือ 1) สำหรับผู้ต้องขังที่จะกลับไปเป็นกำลังแรงงาน 2) สำหรับผู้ที่จะกลับไปเกษียณอายุ

รัฐนอร์ทแคโรไลนา

ทัณฑสถานพยาบาลแมคเคน (McCain Correctional Hospital) เป็นที่คุมขังสำหรับผู้ต้องขังชายระดับความมั่นคงต่ำ ซึ่งให้บริการด้านสุขภาพเป็นพิเศษรวมทั้งผู้สูงอายุด้วย มีการรับผู้ป่วยใน มีการพยาบาลอาชีพ มีห้องแล็บ เอ็กซเรย์ มีจ่ายยา มีการวิจัยพันธุ์พืช ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญมาสอนจากวิทยาลัยชุมชน มีการทำเซรามิค การฝีมือ การออกกำลังกาย การทำเกือกม้า มีการรักษาเรื่องความทรงจำในอดีต มีการวางแผนก่อนปล่อยตัว และมีการจัดบ้านพักคนชราให้ผู้สูงอายุ

รัฐเวจเจเนีย

โครงการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคชราได้มีการดำเนินงานที่เรือนจำสตอมตัน โครงการนี้มีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญปรึกษาถกเถียงและทำงานในหลายเรื่องราวที่เกี่ยวกับ

ผู้สูงอายุ เช่น เรื่องผลประโยชน์จากการประกันสังคม ผลที่ควรจะได้จากการสูงอายุ การจัดการกับรายได้ที่จำกัด เรื่องราวเสียชีวิตและกำลังจะเสียชีวิต ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องมีอายุตั้งแต่ 55 ขึ้นไป และต้องแยกเป็นประเภท เอ. หรือ บี จากระดับการควบคุมของเรือนจำ

รัฐวิสคอนซิน

ที่เรือนจำวาวพันซึ่งเป็นเรือนจำที่รับโทษสูงสุด มีสถานที่ควบคุมสองหน่วยที่ให้บริการแก่ผู้ต้องขังชายที่ป่วยและมีปัญหาทางการแพทย์ หน่วยที่ควบคุมหน่วยแรกเป็นโรงพยาบาลที่รับผู้ต้องขังเข้ารับการรักษารักษา 24 ชม. อีกหน่วยเป็นสถานที่สำหรับผู้ป่วยที่พอจะช่วยเหลือตัวเองได้

เรือนจำกลางของรัฐบาลกลาง

ขณะที่เรือนจำของรัฐบาลกลางเป็นแหล่งรวมที่จะให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการบริการด้านความมั่นคงในระหว่างคุมขัง โปรแกรมต่าง ๆ ทางกายภาพ มีการบริการพิเศษเพื่อประเมินผลให้กับญาติทราบตามโอกาสอันควร เรือนจำกลางที่เมืองฟอर्थเวิร์ธรัฐเท็กซัส เรือนจำกลางที่เมืองคาร์วิลล์ รัฐหลุยส์เซียน่า และเรือนจำกลางที่เมืองเล็กซิงตัน รัฐเคนตักกี มีสถานที่รับผู้ต้องขังที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง ต้องได้รับการรักษาระยะยาว ทางกายภาพได้จัดอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย จัดสถานที่ควบคุมปลอดภัย จัดหาอุปกรณ์การศึกษาและให้คำแนะนำในการจัดการกับชีวิตให้ดี มีโปรแกรมการรักษาพยาบาล รักษาสุขภาพโดยมีบุคลากรจากชุมชนเข้าร่วมทำงาน เช่น ตัวแทนจากโบสถ์และนักจิตวิทยา มีการจัดโปรแกรมการศึกษา การสันทนาการ การทำงานให้กับผู้ต้องขังสูงอายุด้วย

3. ประเทศแคนาดา, ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา

ผู้ต้องขังสูงอายุโดยทั่วไป ไม่มีการกำหนดที่แน่นอนว่าอายุเท่าใดจึงจะต้องเป็นผู้สูงอายุ อายุของคนตามจำนวนปีของอายุนั้นเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในการกำหนดความเป็นคนแก่ ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ สภาพร่างกาย การแสดงอารมณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม จะถูกนำมาพิจารณาด้วย (Morton, 1992) การวางแผนสำหรับนักโทษสูงอายุเหล่านี้ก่อให้เกิดการทำหลายหลาย ต่อผู้บริหารงานราชทัณฑ์ เพราะว่าพวกเขาขาดความเข้าใจถึงนิยามของคำว่า “ผู้กระทำความผิดสูงอายุ” (Nadel, 1997) บางคนกำหนดให้ผู้สูงอายุคือตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป บางคนว่า 60 ปี บางคน 55 ปี และบางคนใช้เลข 50 ปีขึ้นไป (Aday, 1994) ในสังคมภายนอกทั่วไป ถือเอาการเกษียณอายุอยู่ที่ 60-65 ปี แต่สำหรับผู้ต้องขังที่มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันเพราะถูกกีดกันความเป็นปกติ จะทำให้แก่เร็วขึ้นมาก (Chartier, 1999) เช่น ผู้ต้องขังที่มีอายุ 50 ปี จะมีปัญหาทางสุขภาพเทียบเท่ากับบุคคลภายนอกที่มีอายุ 60 ปี

(Kratcoske & Pownall 1989) จากการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เป็นจุดเริ่มต้นของคำว่า “ผู้ต้องขังชรา” และเราก็จะใช้ตัวเลขนี้ในรายงานของเราด้วย

ผู้ต้องขังสูงอายุไม่ใช่กลุ่มคนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหมด สุขภาพของแต่ละคนภูมิหลังทางสังคมการประกอบอาชีพการงาน และประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งสายสัมพันธ์กับครอบครัวและความเชื่อทางศาสนา ทำให้ต้องเกิดการจำแนกประเภทเพื่อการ บริหาร ซึ่งแบ่งแยกได้เป็น 3 จำพวกอย่างน้อย โดยอาศัยประวัติทางอาชญากรรม แต่ละกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้ากับสภาพเรือนจำได้เป็นของตัวเอง รวมทั้งสัญญาณต่าง ๆ ก่อนการปลดปล่อย การจำแนกกลุ่มนี้เพื่อการมั่นคงในการควบคุม การดูแลและการจัดโปรแกรมต่าง ๆ ของเรือนจำ

กลุ่มแรกคือ ผู้ต้องขังซึ่งเข้าคุกเมื่ออายุน้อยกว่า 50 ปี และผ่านวัย 50 ปี ขณะอยู่ในเรือนจำผู้ต้องขังกลุ่มนี้มักจะเป็นผู้ต้องขังครั้งแรกและเป็นนักโทษตัวอย่างที่ดี ผู้ต้องขังที่มาแก่ในเรือนจำเป็นผู้ที่มีปัญหาในชีวิตประจำวันในเรือนจำน้อยที่สุดทางด้านอารมณ์ และสามารถช่วยเหลือผู้ต้องขังสูงอายุอีกสองกลุ่มได้อย่างดีเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับเรือนจำ แต่พวกเขาจะมีปัญหาในการจัดเตรียมเพื่อการปลดปล่อย เพราะขาดสายสัมพันธ์ในครอบครัวและประวัติการทำงานที่น้อยและไม่ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้จึงมีการแนะนำให้จัดเข้าในระบบงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับเรือนจำ และงานผู้ช่วยเหลือเพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตในเรือนจำได้ดี (Morton, 1992)

กลุ่มที่สอง คือ ผู้ต้องขังที่เข้าคุกเมื่ออายุ 50 ปี หรือมากกว่า และเคยต้องโทษมาก่อน หากดูผิวเผินพวกเขาจะปรับตัวเข้ากับสภาพเรือนจำได้ดี แต่พวกเขาดูเหมือนจะคิดว่าการเอาพวกเขามาขังไว้ ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย (Chartier, 1999) จากการศึกษาของมอร์ดัน (1992) ระบุว่า กลุ่มคนกลุ่มนี้จะเป็นคนก้าวร้าวและมีปัญหาเรื้อรัง ซึ่งทำให้การอยู่กับสังคมภายนอกได้อย่างลำบาก สายสัมพันธ์ของคนกลุ่มนี้กับสังคมภายนอกมีน้อยมาก จากการที่ต้องเข้า ๆ ออก ๆ คุก และประวัติการทำงานก็ขาด ๆ ตอน ๆ ทำให้ยากที่จะจัดการรองรับเมื่อพ้นโทษ

กลุ่มที่สาม ที่เป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่ต้องโทษเข้าเรือนจำเมื่ออายุเกิน 50 ปี ขึ้น และไม่เคยต้องโทษมาก่อน เป็นกลุ่มคนที่ยากในการปรับตัวเข้ากับความเป็นอยู่ในเรือนจำ และสภาพแวดล้อม และมีโอกาสสูงที่จะตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขังอื่น ๆ (Chartier, 1999; Neeley et al., 1997) ผู้ต้องขังกลุ่มนี้เป็นผู้ต้องขังที่มีสายสัมพันธ์กับสังคมภายนอกแน่นและง่ายที่จะรองรับเมื่อพ้นโทษมากกว่ากลุ่มที่ผ่านมา

การป้องกันดีกว่าการรักษา : ผลลัพธ์ทางด้านยา

ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุเป็นเรื่องที่จะต้องจัดการต่อ ๆ ไป สำหรับผู้บริหารราชทัณฑ์ แต่ปรากฏว่ามันเป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นและจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เพราะว่า จำนวนผู้ต้องขังสูงอายุเพิ่มมากขึ้น การสำรวจสุขภาพของผู้ต้องขังสูงอายุพบว่า มีสภาพแย่กว่าที่พบในผู้สูงอายุภายนอก สรุปได้คือ...

โดยเฉลี่ย, ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับความทรมานจากความเจ็บป่วยจากโรคเรื้อรังจาก 3 โรคขึ้นไป เช่น ความดันโลหิตสูง, เบาหวาน, พิษสุราเรื้อรัง, มะเร็ง, เส้นโลหิตเลี้ยงสมองแตก และชัก อัมมะพฤต (Aday & Rosefield, 1992)

การสูญเสียน้ำหนักของร่างกาย, ความสามารถในการทำงานของปอดลดลง ประกอบกับการสูญเสียกำลังกายและความอดทนของร่างกาย ทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุไม่สามารถเทียบได้กับผู้ต้องขังอายุน้อยได้ (Nadel, 1997)

ผู้ต้องขังสูงอายุต้องการดูแลทางการแพทย์อย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับการให้วิตามินเสริมและอาจจะมีปัญหาโรคอื่น ๆ พัฒนารขึ้นมาใหม่ (Nadel, 1997)

สภาพความกดดัน การเสื่อมสภาพของประสาท การสูญเสียความทรงจำ และการขาดคำแนะนำ เป็นปัญหาทางสุขภาพจิตที่ได้รับรายงาน การถูกละเมิดอื่น ๆ เป็นอันธพาลในการบั่นทอนสุขภาพจิต แต่จะมีผลเพิ่มขึ้นตามอายุของผู้นั้น (Morton, 1992)

ผู้ต้องขังสูงอายุหลายคนต้องการอุปกรณ์เพิ่มเติม เช่น แว่นตา ฟันปลอม เครื่องช่วยฟัง อุปกรณ์ฉุกเฉิน รองเท้าพิเศษ เป็นต้น (Aday, 1994)

การที่ผู้ต้องขังสูงอายุต้องอยู่รวมกันจำเป็นต้องมีมาตรการตรวจสุขภาพเช่น ตรวจวัดโรคประจำปี ตรวจสุขภาพตามอายุขัย ตรวจดูโรคติดต่อต่าง ๆ เช่น เอดส์ ไวรัสตับอักเสบบีและซี และให้การรักษาตามที่ได้ผลได้มา (Wall, 1998)

ห้องน้ำห้องส้วมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการติดโรคง่ายขึ้น เนื่องจากพวกเขามีความต้านทานโรคต่ำ (Nadel, 1997; Kratcoski & Pownall, 1989)

ปัญหาอื่น ๆ ที่ผู้ต้องขังสูงอายุต้องพบคือปัญหาสุขภาพฟันที่ปล่อยปละละเลยในอดีต ซึ่งต้องการรักษาอย่างถาวร

อย่างไรก็ตาม การจัดการระบบบริหารอย่างง่าย ๆ ธรรมดาที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ผู้ต้องขังสูงอายุในระยะยาว เพื่อให้บังเกิดผลในระยะยาวด้านสุขภาพของผู้ต้องขังสูงอายุ การจัดอาหารเพื่อสุขภาพก็ได้แสดงให้เห็นว่าช่วยลดอาการของปัญหาด้านสุขภาพ

ของผู้ต้องขังสูงอายุได้มาก การนำเอาวิธีการตรวจเช็คสุขภาพของผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่อโรคสูง และให้การรักษาดังแต่แรกเริ่ม ช่วยลดอาการเจ็บป่วยหนักและลดค่ารักษาพยาบาลในระยะยาว ด้วยการให้การศึกษแก่ผู้ต้องขังด้านสุขภาพและวิธีการป้องกันโรคจะช่วยปรับเปลี่ยนให้ผู้ต้องขัง เลิกพฤติกรรมอันเป็นการทำลายสุขภาพที่เคยทำมาก่อนการต้องโทษ (Morton, 1992) การจัดให้มี สภาพแวดล้อมที่ดีในที่ทำงานและจัดงานที่เหมาะสมให้ผู้ต้องขังทำจะช่วยทำให้ผู้ต้องขังตระหนัก ถึงคุณค่าของตัวเองรวมทั้งมีความเชื่อมั่นและนับถือตัวเองด้วย สุดท้าย การสื่อสารระหว่าง เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อื่นที่เกี่ยวข้องในเรื่องการดูแลรักษาพยาบาล ทางการแพทย์ก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อมีการย้ายที่คุมขังนักโทษไปยังเรือนจำอื่น

การดูแลจัดการผู้ต้องขังสูงอายุ – มาตรการทั่วไป

เรือนจำทั่วประเทศอเมริกาได้มีโปรแกรมการปล่อยตัวผู้ต้องขังที่ป่วยหนักหรือไม่ สามารถใช้ชีวิตปกติในเรือนจำได้ เป็นการปลดปล่อยด้วยความเมตตา โดยทั่ว ๆ ไปผู้ป่วยที่แพทย์ ลงความเห็นว่าจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน 6 เดือน หรือน้อยกว่า แต่ก็ยังให้บริการด้านการแพทย์อยู่ การ จัดบ้านพักคนชราให้ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง แต่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเพื่อให้การ บริการผู้สูงอายุเหล่านี้ได้รับความสะดวก แต่สถานพยาบาลในเรือนจำก็ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้ ผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่อยู่ในข่ายปล่อยตัวและจะต้องตายในคุกได้อย่างมีความสุข (Federal Medical Center Fortworth, 1994) การให้คำแนะนำปรึกษาที่เหมาะสม การให้มีการเยี่ยมของญาติอย่าง ไกล่ล้น การเยี่ยมของอาสาสมัคร จะช่วยให้ผู้ต้องขังเหล่านี้ตายอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การจัดที่พักอาศัย

ปัญหาเบื้องต้นของการแบ่งแยกกลุ่มผู้ต้องขังก็คือ การวินิจฉัยว่าผู้ต้องขัง สูงอายุเหล่านี้ควรจะขังรวมกับผู้ต้องขังทั่วไปหรือควรจะแยกขังในสถานที่พิเศษที่ออกแบบให้พวกเขา ได้รับความสะดวก เมื่อไม่นานมานี้ได้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางถึงเงื่อนไขสองเรื่องนี้ หน่วยงานราชทัณฑ์บางแห่ง ซึ่งมีผู้ต้องขังสูงอายุจำนวนมาก มีความต้องการให้แยกการคุมขังเป็น สองกลุ่มคนคือ ผู้ต้องขังสูงอายุและ ผู้ต้องขังทั่วไป (คณะกรรมการการว่าด้วยอาชญากรรมและการ ราชทัณฑ์ สภาผู้แทนราษฎร รัฐฟลอริดา, 1999)

ผู้ต้องขังสูงอายุที่อยู่รวมกับผู้ต้องขังทั่วไปจะต้องได้รับการยืนยันว่าพวกเขาจะ ได้รับโปรแกรมและการบริหารรวมทั้งสิทธิในการเยี่ยมญาติเหมือนกับนักโทษทั่วไปการคุมขัง ผู้ต้องขังสูงอายุรวมกัน นักโทษทั่วไปในเรือนจำท้องถิ่นจะช่วยให้พวกเขามีสายสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่องกับสังคมภายนอก และมีการเยี่ยมจากครอบครัวและเพื่อน เมื่อผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการ เยี่ยมญาติอย่างสม่ำเสมอ ช่วยให้เขามีความนึกคิดในด้านบวกมากขึ้น ทำให้สุขภาพกายและจิตดี ขึ้นด้วย (Kratcoski & Pownall, 1989) หากผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้ต้องแยกไปอยู่ในสถานที่คุมขัง

สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ไกลจะทำให้ญาติไปเยี่ยมไม่สะดวก และจะทำให้สายสัมพันธ์ในครอบครัวเสียไป และหากผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำท้องถิ่นที่ใกล้ญาติทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดี และจะเป็นประโยชน์ในการปลดปล่อย

หลายฝ่ายคิดว่า การเอาผู้ต้องขังสูงอายุมาขังรวมกันไว้จะเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำในด้านการบริหาร เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นที่ยอมรับว่ามีความสงบเยือกเย็นกว่าผู้ต้องขังที่มีอายุน้อยกว่า (Grant, 1999) เพราะสภาพร่างกายทำให้ไม่ต้องการควบคุมเข้มแข็งมาก โดยการประเมินสภาพเป็นรายบุคคลไป (คณะกรรมการวิชาการอาชญากรรมและการราชทัณฑ์ สถาบันแพนราษฏรรัฐฟลอริดา & Morton, 1992)

การถกเถียงกันถึงการจัดสถานที่ควบคุมพิเศษหรือการปรับเปลี่ยนสถานที่เพื่อผู้ต้องขังสูงอายุ ซึ่งไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังทั่วไปได้ ตกลงให้เป็นข้อบังคับให้จัดตั้งขึ้น เรื่องการจัดแยกผู้ต้องขังสูงอายุนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังเหล่านี้ได้อยู่โดยปราศจากความตึงเครียดและเสียงจากผู้ต้องขังอายุน้อยรวมทั้ง ป้องกันการถูกรังแกจากนักโทษอื่น ๆ ด้วย (Grant, 1999) สถานที่ควบคุมพิเศษสำหรับผู้สูงอายุนี้มุ่งเน้นให้มีผู้เชี่ยวชาญที่จำเป็นเพื่อการ ระบุประเภท การสอดส่อง และตรวจรักษาปัญหาสุขภาพที่ทรุดโทรมลง ที่ควบคุมพิเศษนี้จะมีโปรแกรมและบริการ ที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุรวมทั้งให้มีผู้เชี่ยวชาญและอุปกรณ์ จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มนี้

เรื่องที่ยากที่สุดจะต้องปฏิบัติคือจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธารณสุข จัดคลินิกสำหรับผู้ป่วยเรื้อรัง การป้องกันการเกิดโรค และการพยาบาลทั่วไป (แอลไอเอส อิงค์, 1997) วิธีการอื่น ๆ ได้แก่ จัดสร้างเรือนจำแยกต่างหากสำหรับผู้ต้องขังที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป, จัดสถานที่เฉพาะสำหรับคนชรา มีสถานที่สำหรับผู้มีสุขภาพดีแยกแยะความต้องการทางด้านการแพทย์ จัดสถานที่ที่อยู่ให้เหมาะสมกับอายุ สำหรับผู้ที่ป่วยหนักเรื้อรังจะจัดสถานที่เฉพาะให้ (Hill, 2001) ยังแนะนำให้รวมผู้ต้องขังที่คล้าย ๆ กัน เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุและผู้พิการได้

สิ่งอำนวยความสะดวก

การออกแบบและโครงสร้างของเรือนจำมักจะก่อปัญหาให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ ระบบเรือนจำแต่เดิมออกแบบไว้สำหรับผู้ต้องขังอายุน้อย (Aday, 1994) ทางเดิน ขึ้นบันได ความแออัดและสิ่งกีดขวางต่าง ๆ เป็นปัญหาต่อผู้พิการและผู้สูงอายุที่ต้องเข้ามาเผชิญชีวิตในเรือนจำ (Newmand et al in Aday, 1994) เรื่องที่จะต้องพิจารณาจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมมีดังต่อไปนี้

เพราะผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถกลั้นได้ จึงควรจัดห้องน้ำใกล้กับที่พักผ่อน ตอนกลางวันและสถานที่จัดโปรแกรมต่าง ๆ เพื่อให้ไม่ต้องเดินไกลและรอนาน (Nadel, 1997)

ประตูควรจะมีกว้าง 3 ฟุต ธรณีประตูไม่ควรสูงเกินครึ่งนิ้ว ควรใช้คันกดแทนปุ่มกด ควรมีราวจับที่อาบน้ำฝักบัว และอ่างอาบน้ำ รวมทั้งส้วมแบบที่นั่ง (Neeley, et al., 1997)

เครื่องช่วยฟังจะช่วยให้ในผู้สูงอายุที่สูญเสียการได้ยิน แต่เครื่องนี้จะมีประสิทธิภาพลดลงหากมีเสียงรบกวนข้างรอบมากดังเช่นในสถานที่หลาย ๆ แห่งของเรือนจำ (Nadel, 1997)

ประสาทสายตาและการมองเห็นภาพความลึกและการแยกแยะสีที่มีสมรรถนะลดลงจำเป็นต้องได้รับการดูแล ผู้สูงอายุจะมีปัญหาการคำนวณระยะใกล้ไกล ความสูงของชั้นบันได จึงควรจะทำพื้นให้เรียบเท่ากันหมด ควรทำสื่อบนประตูให้เห็นเด่นชัด

จัดให้มีแสงสว่างที่เพียงพอพร้อมกับมีไฟส่อง ผู้สูงอายุมักมีสมองเสื่อม จึงอาจสูญเสียบาลานซ์ ควรใช้ไฟที่ไม่ส่องตรงจะดีกว่า (Neeley, et al., 1997)

ควรลดเสียงลงด้วยการใช้ผ้าอคูสติคบอร์ด ควรจัดที่สงบไว้สำหรับดูโทรทัศน์ ห้องพักผ่อนและห้องอ่านหนังสือควรจะมีเบาะเพื่อช่วยการได้ยินของผู้สูงอายุ (Nadel, 1997)

เรือนจำควรอำนวยความสะดวกให้คนสูงอายุที่เคลื่อนไหวลำบาก รวมทั้งผู้ที่ต้องนั่งรถเข็นด้วย (Kratcoski & Pownall, 1989)

พื้นควรจะมีหยาบเพื่อจะได้ไม่ลื่นเมื่อเปียก (Neeley, et al., 1997)

การปฐมนิเทศ

การประเมินผู้ต้องขังสูงอายุจะต้องเริ่มทำตั้งแต่การปฐมนิเทศเมื่อเข้ามาใหม่ และจะต้องทำต่อไปจนกว่าจะพ้นโทษ การประเมินเมื่อเริ่มต้นควรจะมีผลทางด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ รวมทั้งประเมินความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในเรือนจำ เช่น วิถีชีวิต การทำงาน ครอบครัว ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกและประวัติทางอาชญากรรม ควรจะมีแผนสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุเป็นรายบุคคลไป ให้ความปลอดภัย และการจัดโปรแกรมต่าง ๆ เช่น การทำงานและโปรแกรมด้านสุขภาพและต้องให้แน่ใจว่าได้ผลสูงสุด การประเมินเมื่อเริ่มต้นนี้จะเป็นจุดชี้ว่า ผู้ต้องขังสูงอายุนี้นี้ต้องการหรือจำเป็นในเรื่องใด โดยทั่วไป การจะจัดสถานที่ควบคุมและงานให้ทำต้องขึ้นอยู่กับสุขภาพของผู้ต้องขังด้วย ต้องให้ความปลอดภัยอยู่ในระดับดี และให้ควบคุมในเรือนจำที่ใกล้กับครอบครัว ผู้ต้องขังสูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังหลายโรคควรจะได้รับอนุญาตให้เข้ารับการรักษเป็นพิเศษตามสภาพของความเจ็บป่วย (Aday, 1994)

การประเมินอย่างต่อเนื่องในผู้ต้องขังสูงอายุเป็นเรื่องจำเป็น เพราะสภาวะทางด้านร่างกายของพวกเขาซึ่งต้องอยู่ในเรือนจำจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกว่าคนภายนอกซึ่งมีวิถีชีวิตเป็นปกติ

การประเมินอย่างต่อเนื่องนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นความแตกต่างระหว่างความชราภาพตามปกติของอายุ กับความเจ็บป่วยจากโรคที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะต้องให้การรักษา (Federal Medical Center Fort worth, 1994) การประเมินอย่างต่อเนื่องนี้ทำได้ง่ายด้วยการสอบถามคำถามจากรายการคำถามว่าด้วยเรื่องของความชรา และให้ผู้เชี่ยวชาญที่ควบคุมเฉพาะรายบริหารจัดการเป็นเรื่อง ๆ ไป ถ้าพบปัญหาและระบุได้ชัดผู้ควบคุมรายนั้น ๆ ก็จะได้ส่งเรื่องต่อไปให้เจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมต่อไป การป้องกันและ การรักษาแต่เนิ่น ๆ จะช่วยลดปัญหาและค่าใช้จ่ายได้

ความวิตกของผู้ต้องขังสูงอายุเมื่อเข้าเรือนจำ

ผู้ต้องขังสูงอายุที่เข้าเรือนจำมักจะแสดงความกลัวว่าจะตกเป็นเหยื่อถูกกลั่นแกล้งจากผู้ต้องขังอายุน้อยกว่าหลายคนคิดว่าเขาจะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการถูกจองจำได้ทั้งร่างกายและจิตใจ (Grant, 1999) ผู้ต้องขังสูงอายุที่ต้องโทษเป็นครั้งแรกควรจะรวมกันอยู่เฉพาะกลุ่ม แยกออกจากผู้ต้องขังที่เคยต้องโทษมาแล้ว และได้รับความกดดันมากกว่าพวกที่เคยต้องโทษมาก่อน นอกจากนั้น รายงานของ Williams (1995) ยังพบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุครั้งแรกนี้มักจะแยกตัวและใช้เวลาให้หมดไปด้วยการนอนหลับ ดูโทรทัศน์หรือทำกิจกรรมคนเดียว ตรงกันข้ามกับนักโทษที่ไม่เช็ดหลายจะปรับตัวได้ดีกับการเข้าเรือนจำอีกครั้ง เพราะรู้ดีเกี่ยวกับชีวิตประจำวันในนั้น พวกนี้จะกลัวในเรื่องที่ว่าเขาอาจจะต้องตายในคุก จึงควรจะมีการตรวจสุขภาพและให้ความช่วยเหลือเพื่อให้พวกเขาเห็นค่าในตัวอยู่ อย่างไรก็ตามบุคคลกลุ่มนี้ยังมีประโยชน์ในการช่วยเหลือพวกที่เข้าเรือนจำครั้งแรกด้วยการแนะนำต่าง ๆ เพื่อให้คนใหม่ปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในเรือนจำได้

โปรแกรมและการให้บริการ

จากการศึกษาไม่นานมานี้พบว่ามีจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุเพิ่มขึ้นมาก การศึกษานี้ยังเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการโปรแกรมและการให้บริการมากขึ้นหรือการปรับปรุงเพื่อให้เพียงพอกับความจำเป็นของผู้ต้องขังสูงอายุ ยิ่งผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในโปรแกรม การสังคม การสันติภาพและการศึกษามากเท่าไร พวกเขาก็จะยิ่งพัฒนาความรู้สึกนึกคิดในด้านบวกเพิ่มขึ้นจากประสบการณ์ในเรือนจำ และผลที่ตามมาคือจะช่วยลดปัญหาทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต (Kratcoski & Pownall, 1985) ช่องทางใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดขั้นตอนและนโยบายที่จะสนับสนุนให้ผู้ต้องขังสูงอายุพัฒนาวิถีชีวิตตัวเองและสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในเรือนจำได้อย่างดีจะช่วยเรือนจำในการควบคุมและการบริหารรวมทั้งลดค่าใช้จ่ายในการดูแลด้วย (คณะกรรมการว่าด้วยอาชญากรรมและการราชทัณฑ์สภาผู้แทนราษฎรสหรัฐอเมริกา) การจัดให้

ผู้ต้องขังสูงอายุมีความสุขภาพดี การจัดการปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเรือนจำ การจัดที่พักอาศัยให้เหมาะสม จัดอาหารที่มีประโยชน์ให้เพียงพอ มีการรณรงค์ดูแลสุขภาพหรือจะช่วยให้มีความสุขภาพดี

การให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีกิจกรรมอยู่ตลอดเวลาเป็นสิ่งสำคัญ พวกเขาควรจะได้มีโอกาสร่วมในกิจกรรมที่เหมาะสมกับอายุและสภาพร่างกาย ควรจะมอบหมายงานให้ทำซึ่งเป็นงานของเรือนจำเพื่อคงคุณค่าของตัวเองและมีภาพลักษณ์ในเชิงบวก (Needley et al, 1997) เช่น การเดินออกกำลังกาย การทำสวน งานไม้ เซรามิค การออกกำลังกายเบา ๆ ร่วมในกลุ่มช่วยเหลือเรือนจำ และงานสันตนาการจะช่วยให้ผู้ต้องขังสูงอายุประสบความสำเร็จ (Aday, 1994) จากการสำรวจโปรแกรมพิเศษต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำทั่วประเทศอเมริกา พบว่าบางรัฐได้จัดโปรแกรมการปลูกต้นไม้, การป้องกันอาชญากรรมและการพัฒนาครอบครัว, การศึกษาและการออกกำลังกายตามสภาพอายุที่เพิ่มขึ้น งานในเรือนจำซึ่งปกติเป็นงานเต็มวัน ก็อาจให้ผู้ต้องขังสูงอายุสองคนหรือมากกว่าแบ่งกันทำหรืองานที่จำเป็นต้องยืนทำก็ให้จัดที่นั่งเพื่อให้ผู้สูงอายุทำได้ (Aday & Rosefield, 1992)

ผู้ต้องขังสูงอายุในภาพรวมย่อมมีความสนใจและความสามารถที่แตกต่างกัน คณะกรรมการว่าด้วยอาชญากรรมและการราชทัณฑ์สภาพผู้แทนราษฎรรัฐฟลอริดาแนะนำว่า จำเป็นต้องจัดเป็นรายบุคคลให้เหมาะสมตามสภาพร่างกาย จิตใจและระดับสังคม แทนที่จะให้ผู้ต้องขังฝึกอาชีพตามที่กำหนดไว้ ควรที่จะให้เขาทำงานตามที่ชอบและต่อมาพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมของตัวเองจะดีกว่า การติดต่อจากครอบครัว การให้การศึกษาและสุขภาพมีส่วนสำคัญที่สุดในการคุมขัง ผู้ต้องขังสูงอายุที่มีการติดต่อจากครอบครัวจะมีการปรับตัวเรือนจำได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีญาติ อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังสูงอายุมักจะเสียการติดต่อกับโลกภายนอกญาติ และเพื่อน การขาดการติดต่อจากโลกภายนอกนี้เป็นส่วนที่ทำให้ผู้ต้องขังไม่มีสิ่งลดความตึงเครียดที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในเรือนจำ

การเตรียมการก่อนปล่อยตัว

โปรแกรมการเตรียมการก่อนปล่อยตัวเฉพาะบุคคลมีความจำเป็นเพื่อช่วยผู้ต้องขังสูงอายุในการกลับคืนสู่สังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาจากผู้ต้องขังที่ปล่อยตัวไม่มีครอบครัวรองรับหรือไม่มีที่ไป รวมทั้งผู้สูงอายุที่ต้องการบ้านพักคนชรารองรับ สำหรับผู้ที่ต้องโทษมาเป็นระยะเวลายาวนานและมีพฤติกรรมที่อยู่ในเรือนจำฝังอยู่ทำให้ยากลำบากในการกลับคืนสู่สังคม (La Mere et al, 1996) ดังนั้นโปรแกรมเตรียมการก่อนปล่อยตัวจึงมีการให้การช่วยเหลือทั้งด้านการเงินและที่อยู่อาศัยเพื่อการคืนกลับเป็นหนึ่งเดียวในสังคมอีกครั้งสำหรับผู้สูงอายุ การศึกษาระบุว่าผู้ต้องขังสูงอายุมักจะต้องการความช่วยเหลือในเรื่องที่อยู่และการเงิน

เมื่อกลับคืนสู่สังคม เหตุผลง่าย ๆ คือ คนพวกนี้ต้องโทษมาเป็นระยะเวลายาวนานและขาดการติดต่อกับครอบครัวชุมชน คนกลุ่มนี้อยู่ในเรือนจำมานาน และมีชีวิตประจำวันที่เรือนจำจัดทำให้ การต้องออกไปจากเรือนจำเป็นเรื่องที่น่าตกใจกลัวว่าจะทำอะไรต่อไป เพราะฉะนั้นการตัดสินใจให้พักการลงโทษจึงควรกระทำเป็นราย ๆ และจำเป็นต้องให้มีเจ้าหน้าที่ที่เข้าใจดีเกี่ยวกับชุมชนที่จะรองรับ และควรจะให้ผู้สูงอายุได้รับการพักโทษมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายผู้ป่วยที่ได้รับการรับรองจากแพทย์

การบริหารระหว่างการปล่อยและการเปลี่ยนสภาพจากผู้ต้องขังออกไปเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถอยู่ตัวคนเดียวได้ การเตรียมการก่อนปล่อย และการดูแลหลังการปล่อยตัวต้องมั่นใจได้ว่าจะมีที่อยู่อาศัย จะมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง และอื่น ๆ (Morton, 1992) การปล่อยตัวก่อนกำหนด การปล่อยตัวด้วยความเมตตาเพราะเจ็บป่วยเรื้อรัง การย้ายไปอยู่บ้านคนชรา การปล่อยโดยไม่มีเงื่อนไข การให้การพักพิงสำหรับผู้ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสังคม ศูนย์ช่วยเหลือผู้พ้นโทษของชุมชนและการหางานให้ทำในอเมริกาช่วยผู้ต้องขังสูงอายุได้มาก (Hill, 2001) สิ่งที่สำคัญไม่ใช่การมีเงื่อนไขที่จำกัด แต่เป็นความจริงที่ว่าได้ให้เลือกมากมายเพื่อให้กลุ่มคนที่พ้นโทษเหล่านี้ช่วยตัวเองได้

การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่

ปัจจุบันเรือนจำได้จัดระบบไว้สำหรับผู้ต้องขังที่อายุน้อยและสุขภาพแข็งแรงต่อไปจะต้องมีการคัดเลือกและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อทำงานกับผู้ต้องขังสูงอายุซึ่งมีความจำเป็นสูงขึ้น (อะเคย์และโรสฟิลด์, 1992) เรือนจำเอกชนได้เลือกเจ้าหน้าที่ที่จะทำงานกับคนหนุ่มจึงทำให้มีมาตรการที่รุนแรงตามมา ส่วนเจ้าหน้าที่ที่จะต้องเข้ามาทำงานกับคนสูงอายุจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสภาพร่างกาย อารมณ์ สังคมของผู้สูงอายุวัฏจักรของสภาพการตายและก่อนตาย เข้าใจความกดดัน และระบบที่จะติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อขอคำปรึกษาอ้างอิง (Chartier, 1999)

การอบรมเจ้าหน้าที่นี้ควรจะเริ่มด้วยการให้เจ้าหน้าที่ที่เข้ารับการฝึกได้เกิดความรู้และเข้าใจในตัวเองเสียก่อนถึงการที่จะต้องแก้แค้นและการที่จะต้องทำตัวให้เข้าได้กับพ่อแม่ที่แก้แค้น ต้องให้ข้อมูลขั้นตอนการแก้แค้นของมนุษย์และฝึกฝนการสื่อสารระหว่างบุคคลกับผู้สูงอายุ (คณะกรรมการการพลวัติ) การฝึกอบรมควรมีเรื่องการพยาบาลและโภชนาการ การเตรียมการก่อนปล่อยและการดูแลหลังปล่อย การดูแลขณะต้องโทษอยู่ในเรือนจำ และด้านกฎหมาย (กลุ่มทำงานเพื่อนักโทษสูงอายุ, 1997) ผู้เชี่ยวชาญบางคนให้คำแนะนำว่าผู้เชี่ยวชาญ

ด้านโรคอันเนื่องมาจากความชราควรจะถูกว่าจ้างให้มาตรวจสอบผู้ต้องขังสูงอายุและให้ความรู้การอบรมแก่เจ้าหน้าที่เรือนจำที่ต้องควบคุมและติดต่อกับผู้ต้องขังสูงอายุ

ความเกี่ยวข้องกับสังคม

เรือนจำเอกชนควรจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อจัดโปรแกรมและบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ไม่มีเรือนจำเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐหน่วยใดที่สามารถให้บริการทุกอย่างได้หมด ความร่วมมือของชุมชนจะยิ่งสำคัญมากขึ้นเมื่อจะมีการปล่อยตัวผู้ต้องขัง องค์กรในชุมชนจะช่วยให้ได้มากในทั้งโปรแกรมก่อนการปล่อยตัวและการดูแลหลังปล่อย

การให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ในการวางแผนโปรแกรม การให้บริการและการฝึกอบรมสามารถหาได้จากทั้งภาคเอกชนและภาคสาธารณะ อาจจะได้จากการว่าจ้างที่ปรึกษาและอาสาสมัครอาจจะได้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอาชีพปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จนถึงนักโภชนาการที่จะพัฒนาอาหารพิเศษเฉพาะผู้สูงอายุแต่ละรายไป

เรือนจำเอกชนบางแห่งพบว่า การแต่งตั้งตัวแทนที่สำนักงานกลางของรัฐเพื่อช่วยติดต่อกับองค์กรในสังคมและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้ประโยชน์มาก แต่ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่เรื่องวันต่อวัน การที่จะทำโปรแกรมสำหรับผู้สูงอายุจะต้องใช้เวลาและทำลายความสามารถมากเพื่อให้สำเร็จ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะต้องเข้าใจบทบาทและเป้าหมายขององค์กรในชุมชนที่พวกเขาจะประสานงานด้วย บุคคลภายนอกในระบบเรือนจำจะมีคำถามมากมายถึงความต้องการในการประสานงานนี้ เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะต้องพบและต้องมีการใส่ใจในการทำงานเพราะจะต้องมีเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุที่จะต้องติดต่อกับองค์กรเหล่านี้เพิ่มขึ้น (Morton, 1992)

สรุป

รายงานนี้แสดงให้เห็นเรื่องซับซ้อนซึ่งจำเป็นต้องรับรู้และระมัดระวังเพื่อให้การช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่กับผู้ต้องขังสูงอายุ หลาย ๆ เรื่องในรายงานนี้จะนำมาซึ่งความสำเร็จอันเป็นที่น่าพอใจโดยการปรับแต่งโครงสร้างซึ่งมีอยู่ในสภาพแวดล้อมในเรือนจำในปัจจุบันงบประมาณในการจัดการกับผู้ต้องขังสูงอายุอาจจะหามาได้ด้วยความรู้ความเข้าใจถึงความจำเป็นของผู้สูงอายุ และการใช้งบประมาณเพื่อให้ได้ผลสูงสุดอันเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังสูงอายุกลายเป็นภาวะที่ไม่จำเป็นในระบบเรือนจำ การโภชนาการที่เหมาะสม การแก้ไขแบบก่อสร้างของเรือนจำ การติดต่อกับสังคมภายนอก การให้การศึกษาและการดูแลสุขภาพจะช่วยให้ผลในการดูแลผู้สูงอายุออกมาดี รายงานชิ้นนี้ไม่เพียงแต่ให้คำตอบในปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุในเรือนจำอันเป็นปัญหาสากล แต่มันได้ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ที่จะทำให้การเข้ามาต้องโทษในเรือนจำนั้นเป็นรางวัลชีวิตแก่ผู้ต้องขังแต่ละคน

การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม

สถานที่ตั้ง

เรือนจำกลางคลองเปรม ตั้งอยู่เลขที่ 33/2 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900 มีเนื้อที่ 124 ไร่ 3 งาน 85 ตารางวา

ประวัติโดยย่อ

เรือนจำกลางคลองเปรมในอดีต ตั้งอยู่ที่ถนนมหาไชย ตำบลลำราญราษฎร์ อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร (จังหวัดกรุงเทพมหานคร) มีเนื้อที่ประมาณ 29 ไร่ 3 งาน 72 ตารางวา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2433 เดิมใช้ชื่อว่า “กองลหุโทษ” ชาวบ้านมักเรียกติดปากว่า “ลหุโทษ” ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2478 กรมราชทัณฑ์ ได้ยกฐานะกองเรือนจำลหุโทษ เป็นเรือนจำกลางคลองเปรม

ต่อมากรมราชทัณฑ์ ได้ก่อสร้างเรือนจำแห่งใหม่ขึ้นที่ ตำบลลาดยาว อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร ปัจจุบันคือเขตลาดยาว เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร จนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2513 และตั้งชื่อเรือนจำแห่งใหม่นี้ว่า “เรือนจำกลางคลองเปรม” ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 453/2515 ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2515 ส่วนเรือนจำกลางคลองเปรมเดิมที่ถนนมหาไชยก็ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “เรือนจำนครหลวงกรุงเทพธนบุรี” ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 454/2515 ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2515 เช่นกัน

ต่อมาได้มีประกาศของคณะปฏิวัติที่ 335/2515 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ให้เปลี่ยนชื่อจากเรือนจำนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็น “เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” ต่อมาได้ย้ายเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครจากถนนมหาไชยมาตั้งอยู่ในสถานที่เดิมของทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน ที่ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร จังหวัดกรุงเทพมหานคร บริเวณใกล้เคียงกับเรือนจำคลองเปรมจนถึงปัจจุบัน ส่วนสถานที่ตั้งของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเดิมที่ถนนมหาไชยได้จัดสร้างเป็นสวนสาธารณะเรียกว่า “สวนรมณีนารถ”

ปัจจุบัน เรือนจำกลางคลองเปรมตั้งอยู่เลขที่ 33/2 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 124 ไร่ 3 งาน 85 ตารางวา

ภารกิจหลัก

1. ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้ เมื่อพ้นโทษ
3. การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โครงสร้างการบริหารงานเรือนจำกลางคลองเปรม

หน้าที่ความรับผิดชอบ

เรือนจำกลางคลองเปรมมีหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและคำสั่งของผู้มีอำนาจ ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติและหลักสิทธิมนุษยชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

โครงสร้างการบริหารงาน แบ่งเป็น

1. ฝ่ายบริหารทั่วไป

มีภาระหน้าที่ด้านเอกสารและงบประมาณประกอบด้วย งานเลขานุการ งานแผนและโครงการ งานรับเรื่องราวร้องทุกข์ งานการเงิน งานพัสดุและอาคารสถานที่ งานบริหารบุคลากรและสวัสดิการ งานประชาสัมพันธ์

2. ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง

มีภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายควบคุมกลาง ฝ่ายรักษาการณ ฝ่ายระบบเสริมความมั่นคง และสื่อสาร ฝ่ายควบคุมแดนต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย

แดน 1 เป็นที่ตั้งโรงพิมพ์ราชทัณฑ์ รับงานพิมพ์จากหน่วยงานต่าง ๆ และมีโรงงานฝักวิชาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า

แดน 2 มีโรงงานรับจ้างเย็บรองเท้า

แดน 3 มีโรงงานฝักวิชาชีพช่างศิลป์และรับจ้างผลิตถ้วยกระดาศใส่เครื่องดื่มบรรจุผลิตภัณฑ์หลอดนม พับถุงกระดาศ เย็บรองเท้า

แดน 4 มีโรงงานฝักวิชาชีพช่างไม้ ไม้ประกอบเหล็ก เครื่องใช้ เครื่องเรือนต่าง ๆ และรับจ้างทำดอกไม้ประดิษฐ์ เย็บแห

แดน 5 มีโรงงานฝักวิชาชีพไม้ ผลิตโต๊ะหมู่บูชา ชุดรับแขก ชุดอาหาร เป็นต้น และรับจ้างเย็บแห พับถุงกระดาศ

แดน 6 เป็นแดนแรกสำหรับผู้ต้องขังเข้าใหม่ มีการฝึกระเบียบต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกำหนดของกรมราชทัณฑ์ ก่อนจะจำแนกแยกขังตามความถนัดและสภาพแห่งร่างกายไปยังแดนต่าง ๆ และรับจ้างเย็บรองเท้า เป้สนาม

แดน 7 เป็นแดนเกษตรกรรม ฝักวิชาชีพด้านเกษตรกรรม ปลูกผักปลอดสารพิษ เพาะข้ากล้าไม้ เลี้ยงเป็ด ไก่ สุกร

แดน 8 เป็นที่ตั้งของฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ มีโรงเรียนเปรมประชาวิทยา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้การศึกษาด้านสายสามัญและสายอาชีพ รวมทั้งควบคุมและให้การดูแลผู้ต้องขังสูงอายุ

แดน 9 เป็นแดนสุทกรรมประกอบอาหารเลี้ยงผู้ต้องขังทั้งเรือนจำวันละ 3 มื้อ และควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุ

แดน 10 เป็นแดนศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในความดูแลของกรมคุมประพฤติ

แดนพยาบาล ปัจจุบันแยกออกเป็นทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ รักษาผู้ต้องขังป่วยจากเรือนจำทั่วประเทศ

3. ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขัง

มีภารกิจในด้านการจัดสวัสดิการ ให้การสงเคราะห์และนันทนาการแก่ผู้ต้องขังประกอบด้วย

3.1 ฝ่ายสวัสดิการ ดูแลรับผิดชอบด้านสุทกรรม เลี้ยงดูผู้ต้องขัง เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังพบปะเยี่ยมญาติสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และจัดโครงการวันพบญาติตลอดปี

3.2 ฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง จัดเครื่องอุปโภคบริโภค จัดหาอวัยวะเทียมให้แก่ผู้ต้องขังพิการ บริการรับส่งจดหมาย พัสดุภัณฑ์ โทรศัพท์ติดต่อญาติ จัดนันทนาการ เช่น ดนตรี กีฬา

3.3 ฝ่ายเงินฝากผู้ต้องขัง ดูแลเงินฝากผู้ต้องขัง รับ-จ่ายธนาณัติ และเก็บรักษาของฝากที่มีค่าของผู้ต้องขัง

4. ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง ประกอบด้วย

4.1 ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรับ ย้าย ตายป่วย เลื่อนลดชั้น พักการลงโทษ ทูลเกล้าถวายฎีกา ดูแลผู้ต้องขังต่างชาติ ตลอดจนการปล่อยตัวผู้ต้องขังเมื่อพ้นกำหนดโทษ

4.2 ฝ่ายฝึกวิชาชีพ มีภาระหน้าที่ในการให้การฝึกอบรมด้านวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง เช่น ด้านการพิมพ์ ช่างไม้ ช่างเชื่อม ตัดเย็บเสื้อผ้า เจียรนัยพลอย จักสาน ดนตรี งานศิลปะ และนำผู้ต้องขังออกทำงานบำเพ็ญสาธารณะนอกเรือนจำ

4.3 ฝ่ายจำแนกลักษณะและคุมประพฤติ มีหน้าที่แยก คัด ตรวจสอบ วิเคราะห์เกี่ยวกับความมั่นคงขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง สืบเสาะ ดูแล เยี่ยมเยียนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวระหว่างถูกคุมประพฤติ

5. ส่วนการศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง

มีภารกิจในการดูแลให้การศึกษาบรมแก่ผู้ต้องขัง ทั้งด้านศาสนา จริยธรรม การศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ ตั้งแต่ผู้ต้องขังที่อ่านหนังสือไม่ออก และเขียนหนังสือไม่ได้ จนถึงระดับปริญญาตรี

อำนาจการควบคุมผู้ต้องขังของเรือนจำกลางคลองเปรม

เรือนจำกลางคลองเปรมจัดอยู่ในกลุ่มเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงสูงมีอำนาจการควบคุมผู้ต้องขังดังนี้

1. ผู้ต้องขังคดีทั่วไปที่คดีเด็ดขาดแล้ว ซึ่งมีกำหนดโทษถึงตลอดชีวิต รวมถึงผู้ต้องขังชาวต่างประเทศด้วย และผู้ต้องขังที่มีความประพฤติไม่น่าไว้วางใจที่ย้ายมาจากเรือนจำและทัณฑสถานอื่น ๆ ทั้วราชอาณาจักร
2. ผู้ต้องขังป่วย ที่ย้ายมาจากเรือนจำและทัณฑสถานอื่น ๆ ทั้วราชอาณาจักร เพื่อรับการบำบัด รักษาที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณของเรือนจำกลางคลองเปรม
3. รับผู้ต้องขังที่ย้ายระบายนความแออัดยัดเยียดมาจากเรือนจำหรือทัณฑสถานอื่น ๆ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

1. ด้านการควบคุมผู้ต้องขัง

ได้มีการปรับปรุง และออกแบบแดนให้เหมาะสมกับกำหนดโทษพฤติกรรม และประเภทของผู้ต้องขัง อาทิเช่น แดนความมั่นคงสำหรับผู้ต้องขังกำหนดโทษสูง ความประพฤติก้าวร้าว แดนความมั่นคงต่ำสำหรับผู้ประพฤติดี ศูนย์บำบัดพิเศษสำหรับผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้ได้นำนวัตกรรมเทคโนโลยีสมัยใหม่ ระบบอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์เข้ามาเพื่อใช้ส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ด้านการฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขัง

เพื่อให้กลับประพฤติตนเป็นคนดีภายหลังพ้นโทษ โดยมุ่งเน้นให้การศึกษา ทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ การฝึกอบรมต่าง ๆ ตามความต้องการของตลาดแรงงาน การอบรมทางด้านจิตใจ เป็นผู้รับผิดชอบด้านการอบรมศีลธรรม จริยธรรมและการบำเพ็ญจิตตภาวนา ตลอดจนการให้การดูแลผู้ต้องขังสูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

3. ด้านการปฏิบัติผู้ต้องขังในชุมชน

กรมราชทัณฑ์ได้ส่งเสริมนโยบายการอนุญาตให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีให้ออกมาใช้ชีวิตภายนอกก่อนพ้นกำหนด โดยคณะกรรมการพิจารณาได้พิจารณาภายใต้

เงื่อนไขคุณสมบัติ เพื่อเป็นการจูงใจผู้ต้องขังอยู่ในระเบียบวินัยและกลับตัวเป็นคนดี อีกทั้งยังเป็นการระบายความแอัดในเรือนจำอีกด้วย

4. ด้านการป้องกันปราบปราม

เรือนจำได้จัดหน่วยงานพิเศษไว้จู่โจม และตรวจยานพาหนะ อาคารสถานที่ เรือนนอน รวมทั้งตัวผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ตลอดเวลา เพื่อป้องกันการลักลอบนำสิ่งของต้องห้าม อุปกรณ์สื่อสารและยาเสพติดเข้าเรือนจำ พร้อมทั้งลงโทษผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง และยังให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรักษาผู้ต้องขังที่ติดยาเสพติด จนสามารถเลิกยาเสพติดและไม่หวนกลับไปเสพอีก

5. ด้านการนำผู้ต้องขังออกไปรับใช้สังคม

เรือนจำได้จัดให้มีการนำผู้ต้องขังออกไปบำเพ็ญประโยชน์ ทำงานสาธารณประโยชน์ อาทิเช่น พัฒนาวัดวาอาราม ขุดลอกคูคลอง ทำความสะอาดท่อระบายน้ำ เป็นต้น และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีระหว่างผู้ต้องขังกับประชาชน

6. ด้านการรักษาพยาบาล

เรือนจำกลางคลองเปรมมีสถานพยาบาล 1 แห่ง และหากมีผู้ต้องขังซึ่งป่วยหนักจะส่งไปรับการรักษายังทันตสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งมีพื้นที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณเรือนจำกลางคลองเปรม มีหน้าที่ในการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วยจากเรือนจำและทันตสถานทั่วประเทศ ตลอดจนควบคุมดูแลอนามัยผู้ต้องขังและการสุขาภิบาลของเรือนจำ

การจัดการศึกษาอบรม

เรือนจำให้ความสำคัญกับการให้การศึกษอบรมผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นหนทางแห่งการฟื้นฟูจิตใจ และถือเป็นนโยบายที่จะต้องดำเนินให้สอดคล้องกับแผนภารกิจหลักที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ประเภท คือ

1. ส่วนให้การศึกษาอบรมด้านศีลธรรม

ส่วนพัฒนาผู้ต้องขังโดยฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจของเรือนจำเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาอบรมให้แก่ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- อบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่
- อบรมผู้ต้องขังเป็นหมู่ตามประเภทโทษหรืออบรมรายตัว
- อบรมผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่ม
- อบรมผู้ต้องขังทั่วไปประจำสัปดาห์
- อบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ
- อบรมผู้ต้องขังในวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

- อบรมผู้ต้องขังด้านวิชาธรรมศึกษา ตี๋ โท เอก
- อบรมผู้ต้องขังโดยจัดให้มีการฝึกสมาธิ วิปัสสนา และจิตตภาวนา
- นิมนต์พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายธรรมให้แก่เจ้าหน้าที่ และผู้ต้องขัง

ทุกสัปดาห์

- ติดต่อประสานงานกับพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เพื่อเชิญวิทยากรจากหน่วยงานราชการอื่น ๆ มาบรรยายและให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต
- ติดต่อประสานงานกับผู้นำทางศาสนาคริสต์ เพื่อจัดให้มีการอบรมผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาคริสต์เดือนละ 2 ครั้ง
- ติดต่อประสานงานกับสำนักจุฬาราชมนตรี เพื่อเชิญวิทยากรหรือผู้นำทางศาสนาอิสลามเข้าอบรมผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอิสลามทุกวันศุกร์

2. การให้การศึกษอบรมด้านวิชาสามัญ

เรือนจำกลางคลองเปรมได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีโรงเรียนเปรมประชาวิทยาเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน จัดแบ่งการเรียนการสอนออกเป็นดังนี้

- ระดับ 1 สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือ โดยสอนให้สามารถอ่านออกเขียนได้
- ระดับ 2 ชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)
- ระดับ 3 ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)
- ระดับ 4 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- ระดับปริญญา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช)

3. การให้การศึกษอบรมด้านวิชาชีพ

มีการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพ ดังนี้ ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างปูน ช่างยนต์ ช่างเชื่อม โลหะ ช่างประปา ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุและโทรทัศน์ ช่างจักสาน ช่างศิลป์ ช่างปั้น ช่างตัดผม เกษตรกรรม เจียรไนเพชรพลอย ดนตรีสากล คอมพิวเตอร์ สนทนาภาษาอังกฤษ

การจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

1. การจัดหาอาหารเลี้ยงผู้ต้องขัง

มีการจัดหาอาหารตามหลักโภชนาการวันละ 3 มื้อ โดยแยกการประกอบอาหารผู้ต้องขังต่างชาติและผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอิสลาม

2. ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

มีการจัดให้มีร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ เพื่อให้บริการจำหน่ายสินค้าราคาถูกยี่ห้อให้ผู้ต้องขังและญาติผู้ต้องขัง

3. สวัสดิการด้านการเยี่ยมญาติ

มีการจัดสถานที่เยี่ยมญาติให้กับผู้ต้องขังชาวไทยและชาวต่างชาติ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- ประเภทถึงตัว มีการจัดโครงการวันพบญาติตลอดปี
- ประเภทปกติ อนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

(ยกเว้นวันหยุดราชการ)

4. สวัสดิการด้านการรับฝากเงินผู้ต้องขัง

มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการบริการรับฝากเงินของผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีโอกาสซื้อสินค้าหรืออาหารบางประเภทที่นอกเหนือจากที่เรือนจำจัดเลี้ยงให้ โดยการใช้คูปองซื้อสินค้าในแดนนั้น ๆ ได้

5. การรับส่งจดหมายระหว่างญาติกับผู้ต้องขัง

มีการให้บริการรับ – ส่งจดหมายและพัสดุภัณฑ์ รวมทั้งการโทรศัพท์ติดต่อญาติ

6. จัดงานด้านนันทนาการให้กับผู้ต้องขัง

6.1 จัดหาอุปกรณ์กีฬาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ออกกำลังกาย

6.2 จัดการแสดงดนตรีเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ตลอดจนให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสแสดงออกทางดนตรี

6.3 จัดหาวิดีโอเทป และคาราโอเกะให้ผู้ต้องขังได้ชมในวันหยุดราชการ

7. งานสังคมสงเคราะห์

7.1 จัดหาเครื่องอุปโภคที่จำเป็นแก่ผู้ต้องขัง เช่น เสื้อ กางเกง ผ้าห่ม เป็นต้น

7.2 ประสานงานกับกรมราชทัณฑ์และมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อขอทุนการศึกษาให้แก่บุตรผู้ต้องขัง และขอวิทยะเพียบพร้อมอุปกรณ์ให้ผู้ต้องขังพิการ

7.3 ให้คำปรึกษาแนะนำด้านการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ

7.4 จัดหารถหรือประสานงานไปยังมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อนำผู้ต้องขังที่พ้นโทษแต่ไม่สามารถกลับภูมิลำเนาได้ ให้กลับไปยังภูมิลำเนา

การเตรียมผู้ต้องขังก่อนปล่อย

ภายหลังที่ผู้ต้องขังได้รับโทษจำคุกมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง เรือนจำกลางคลองเปรมจะตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเลื่อนชั้นผู้ต้องขังจากชั้นกลาง เป็นชั้นดี ชั้นดีมาก และชั้นเยี่ยมตามลำดับ

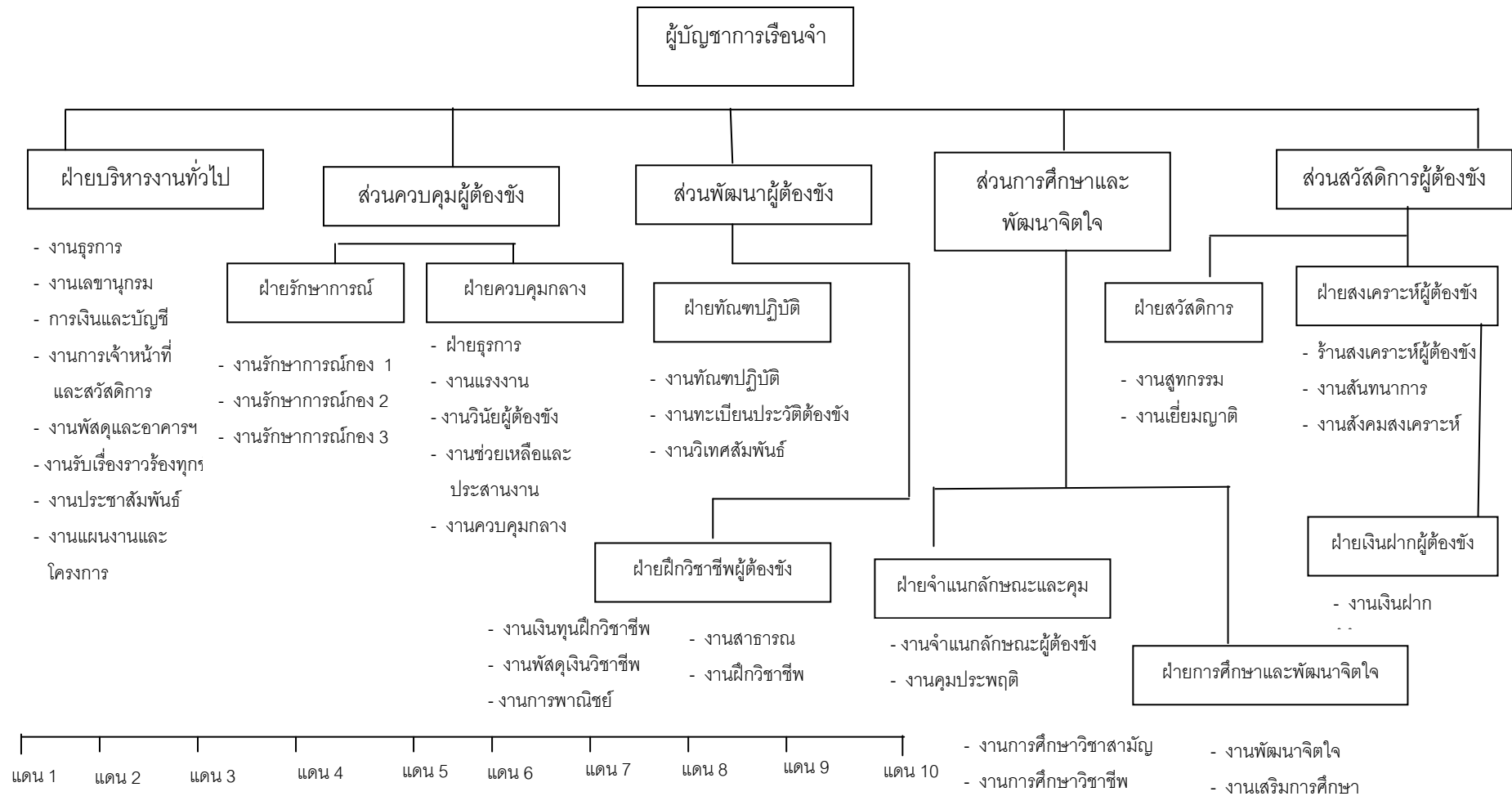
โครงการหนึ่งที่ผู้ต้องขังบางคนได้รับ คือ การพิจารณาคัดเลือกเพื่อส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานสาธารณประโยชน์ เช่น การทำความสะอาดท่อระบายน้ำ ถ้าเป็นงานที่มีประโยชน์ตอบแทน ผู้ต้องขังจะได้รับเงินรางวัล นอกจากนี้ผู้ต้องขังจะได้รับการลดวันต้องโทษตามจำนวนวันที่ออกไปทำงานและสำหรับผู้ต้องขังตั้งแต่ขั้นดีขึ้นไปที่มีความประพฤติเป็นที่ไว้วางใจว่า จะไม่หลบหนี และโทษน้อยจะได้รับการคัดเลือกให้เข้าโครงการเกษตรโยธิน เพื่อฝึกวิชาชีพด้านการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ปรับตัวให้พร้อมก่อนที่จะออกไปอยู่ร่วมกับชุมชนได้ภายหลังการพ้นโทษ ตามนโยบายของรัฐบาล

โครงการอบรมก่อนปล่อย

ก่อนครบกำหนดโทษ เรือนจำจะจัดให้มีการอบรมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว ดังนี้

1. การอบรมศีลธรรม จริยธรรม และให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อปฏิบัติตน ตลอดจนการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน
2. ให้การฝึกวิชาชีพระยะสั้น เช่น ช่างตัดผม ช่างประปา ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ ช่างเครื่องยนต์
3. ให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ โดยเชิญวิทยากรจากกรมจัดหางานมาให้คำแนะนำ
4. ติดต่อญาติหรือมูลนิธิเพื่อเตรียมรับผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับภูมิลำเนา
5. ในวันปล่อยตัว หากผู้พ้นโทษไม่มีเครื่องแต่งกาย ทางเรือนจำจะจ่ายเสื้อผ้าตามความเหมาะสมให้ 1 ชุด และให้ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะเดินทางจนกลับภูมิลำเนา
6. ผู้ต้องขังที่ประสงค์จะหางานทำหรือไม่มีที่พักพิง เรือนจำจะติดต่อประสานงานบ้านสวัสดิ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การสงเคราะห์ตามสมควร

โครงสร้างการบริหารงานเรือนจำกลางคลองเปรม

มาตรการพิเศษสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและพัฒนาผู้ต้องขังสูงอายุ

หลักการและเหตุผล

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงจากการลงโทษผู้ต้องขังอย่างรุนแรง เป็นการปฏิบัติที่มุ่งจะแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรมและตามหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อให้กลับตนเป็นพลเมืองดีรวมทั้งการส่งเสริมและจูงใจให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกว่า ยังเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าต่อสังคมโดยเฉพาะผู้ต้องขังสูงอายุ เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุเป็นวัยที่ต้องการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน ครอบครัว และสังคม

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ มีผู้ต้องขังสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ในเรือนจำ/ ทัณฑสถานทั่วประเทศ จำนวน 2,978 คน ชาย 2,297 คน หญิง 681 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม 2550) ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังสูงอายุจะขาดการดูแลเอาใจใส่จากญาติ และครอบครัว หรือครอบครัวมีฐานะยากจน จึงมีความต้องการขอรับความช่วยเหลือในด้านสุขภาพอนามัย สุขภาพ และด้านเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไม่เท่า แวนตา ฯลฯ ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุเป็นไปตามกฎหมาย แผน และนโยบาย การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงมีการจัดโครงการและกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การส่งเสริมด้านจิตใจ การพัฒนาการสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภค ตามความจำเป็นในชีวิตประจำวัน และการบริการสงเคราะห์ตามสภาพปัญหาความต้องการ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุคลายความกดดันทางจิตและบรรเทาความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ มีกำลังใจ กำลังใจสุขภาพที่ดี ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์แก่การควบคุมและการรักษาระเบียบวินัยของผู้ต้องขังอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุ คลายความกดดันทางจิตใจและบรรเทาความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ
2. เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ต้องขังสูงอายุในด้านเครื่องอุปโภคบริโภค และอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกจำเป็นต่อสุขภาพและร่างกายผู้ต้องขังสูงอายุ
3. เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการเสริมสร้าง ความรัก ความผูกพันและความเอื้ออาทร
4. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจผู้ต้องขังสูงอายุ ให้มีขวัญ กำลังใจ สุขภาพที่ดีและจิตใจที่เข้มแข็งในการดูแลสุขภาพตนเอง เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

5. เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุ รู้สึกว่ายังเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าต่อสังคม จะได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีภายหลังพ้นโทษ

เป้าหมาย

ผู้ต้องขังสูงอายุ ที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 2,978 คน

พื้นที่ดำเนินการ

เรือนจำ / ทัณฑสถาน ที่มีผู้ต้องขังสูงอายุ 126 แห่ง

วิธีดำเนินการ

1. สำรวจจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุ ตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป ภายในเรือนจำ / ทัณฑสถาน ทั่วประเทศ
2. ขออนุมัติโครงการและอนุมัติใช้เงินงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2551 ดำเนินการโครงการ
3. จัดสรรเงินให้แก่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั่วประเทศที่ควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อจัดทำโครงการฯ
4. ดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการพัฒนาผู้ต้องขังสูงอายุ ประจำปี พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ เช่น
 - 4.1 การส่งเสริมด้านคุณภาพชีวิต
 - การตรวจสุขภาพอนามัย
 - การตรวจวัดสายตา
 - การตรวจรักษาฟัน / จัดทำฟันปลอม
 - การอบรมหลักและวิธีการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ
 - 4.2 การส่งเสริมด้านจิตใจ
 - การอบรมจิตภาวนา / ฟังเทศน์ / ฟังธรรม
 - จัดกีฬาและนันทนาการ
 - จัดการแสดง / การแข่งขัน เพื่อความบันเทิง โดยกลุ่มผู้สูงอายุ
 - กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์
 - 4.3 การสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภค และอุปกรณ์ตามความจำเป็นและเหมาะสม
 - จัดอาหารเสริม / อาหารพิเศษ
 - จัดหาไม้เท้า แว่นตา ยาหอม ยาต้ม ฯลฯ

4.4 การบริการ

- บริการให้คำปรึกษาแนะนำ บริการติดต่อประสานงานกับบุคคล / องค์กรการกุศล / หน่วยงาน / ชุมชน ฯลฯ ที่มีจิตกุศล เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและ เยี่ยมเยียนผู้ต้องขังสูงอายุ โดยการจัดเลี้ยงอาหารหรือจัดกิจกรรมนันทนาการ การมอบของขวัญ เป็นต้น เพื่อแสดงความเอื้ออาทรและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

5. ติดตามและประเมินผลเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการพร้อม รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการให้กรมราชทัณฑ์ทราบ

ระยะเวลาที่ได้ดำเนินการ

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2551

ประมาณการค่าใช้จ่ายของโครงการ

ใช้เงินงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2551 จำนวน 1,291,500 บาท (หนึ่งล้านสองแสนเก้าหมื่นหนึ่งพันห้าร้อยบาทถ้วน) เพื่อดำเนินการดังนี้

1. จัดสรรให้เรือนจำและทัณฑสถาน ที่มีผู้ต้องขังสูงอายุ จำนวน 126 แห่ง รวมเป็นเงินจำนวน 1,261,500 บาท
2. ค่าใช้จ่ายสำหรับเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ร่วมดำเนินงานและติดตามโครงการ เป็นเงินจำนวน 30,000 บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการเสริมสร้าง ความรัก ความผูกพันและความเอื้ออาทร เกื้อกูลซึ่งกันและกัน
2. ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการเสริมสร้างสายใย ความรัก ความผูกพันและความเอื้ออาทร ห่วงใยต่อกัน ระหว่างผู้ต้องขังสูงอายุกับผู้ต้องขังทั่วไป ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมดูแล
3. ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตอย่างถูกวิธี
4. สังคมภายนอกมีความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อผู้ต้องขังสูงอายุ
5. ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกภายหลังพ้นโทษ

การส่งเสริมด้านคุณภาพชีวิต

การตรวจสุขภาพอนามัย ผู้ต้องขังสูงอายุมีปัญหาในด้านสุขภาพที่แตกต่างกัน เนื่องจากเป็นวัยที่ร่างกายมีการถดถอยและเสื่อมลง มีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียน ดังนั้นการตรวจสุขภาพเป็นประจำ สม่าเสมอ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ เรือนจำ / ทัณฑสถาน ดำเนินการตรวจสุขภาพผู้ต้องขังสูงอายุได้โดยเจ้าหน้าที่พยาบาลของเรือนจำ / ทัณฑสถาน เอง

และมีการเชิญแพทย์จากโรงพยาบาลภายนอกมาตรวจสุขภาพปีละ 1 ครั้ง การตรวจสุขภาพโดยทั่วไป เช่น การวัดความดันโลหิต การตรวจเบาหวาน เป็นต้น และในกรณีที่พบว่าผู้ต้องขังสูงอายุมีอาการเจ็บป่วยที่เกินกว่าสถานพยาบาลเรือนจำจะรองรับได้ เรือนจำจะดำเนินการส่งตัวผู้ต้องขังสูงอายุป่วยเข้ารับการตรวจรักษายังโรงพยาบาลภายนอก

การตรวจวัดสายตา ปัญหาด้านสายตาเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุมากเนื่องจากสายตาจะเปลี่ยนเป็นสายตาวน เลนส์หรือกระจกตาขุ่นเกิดต้อกระจก กล้ามเนื้อลูกตาเสื่อม การปรับสายตาช้า ความไวในการมองภาพลดลง ทำให้ปวด เวียนศีรษะได้ง่าย มีน้ำตาไหลลง ทำให้ตาแห้งระคายเคืองต่อเยื่อบุตาได้ง่าย ดังนั้น การตรวจวัดสายตา และการประกอบแว่น มอบแว่นสายตาให้กับผู้ต้องขังสูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะผู้ต้องขังสูงอายุสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

การตรวจรักษาฟัน ผู้ต้องขังสูงอายุมักจะมีปัญหาเรื่องสุขภาพฟันเนื่องจากการทำความสะอาดที่ไม่ถูกวิธี และการไม่สามารถพบทันตแพทย์ตามระยะเวลาที่เหมาะสม เนื่องจากเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่ ไม่มีทันตแพทย์ประจำ แต่เรือนจำ / ทัณฑสถาน มักเชิญทันตแพทย์จากโรงพยาบาลภายนอกเข้ามาตรวจรักษา ปีละ 1 ครั้ง

การอบรมหลักและวิถีการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มักด้อยการศึกษาขาดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกายของตนเอง เรือนจำ / ทัณฑสถาน จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุในเรื่องต่าง ๆ โดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาบรรยายให้ความรู้ เช่น เรื่องโภชนาการผู้สูงอายุ, การดูแลสุขภาพช่องปาก การแปรงฟัน , การผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นต้น

การส่งเสริมด้านจิตใจ

การอบรมจิตภาวนา / ฟังเทศน์ / ฟังธรรม กิจกรรมทางศาสนาเป็นงานอดิเรกและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการดำรงชีวิตที่ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่ยึดถือ ซึ่งเรือนจำ / ทัณฑสถานได้จัดเตรียมสถานที่ไว้ให้ผู้ต้องขังที่มีความแตกต่างทางศาสนาได้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาของตน

จัดกีฬา นันทนาการ และการออกกำลังกาย การออกกำลังกาย เป็นสิ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ เพราะจะทำให้ร่างกายมีการเคลื่อนไหว ถ้าวร่างกายเคลื่อนไหวน้อยจะทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง กล้ามเนื้อไม่มีแรง ข้อต่อติดขัด ข้อฝืด และที่สำคัญคือ หัวใจไม่แข็งแรง ทำให้เลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ได้ไม่ดีทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย

การออกกำลังกาย คำนึงถึงประโยชน์ ดังนี้

1. ช่วยให้ระบบไหลเวียนเลือด ปอด หัวใจ ทำงานดีขึ้น เพื่อป้องกันโรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง และช่วยไม่ให้ป็นลมหน้ามืดได้ง่าย
2. ช่วยป้องกันโรคกระดูกผุ ทำให้กระดูกแข็งแรงไม่หักง่าย
3. ทำให้การทรงตัวดีขึ้น และเดินได้คล่องแคล่ว ไม่หกล้ม
4. ช่วยผ่อนคลายความเครียดและกระตุ้นให้อยากรับประทานอาหาร และนอนหลับสบาย
5. ช่วยให้ระบบขับถ่ายดีขึ้น
6. ช่วยเหลือตนเองได้

จัดการแสดง/การแข่งขัน เพื่อความบันเทิง โดยกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ต้องขังสูงอายุ ภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ส่วนใหญ่จะมีความเครียดสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัวภายนอกสาเหตุเนื่องจาก ความวิตกกังวลเกี่ยวกับคดีและกำหนดโทษ ประกอบกับ ผู้ต้องขังสูงอายุบางรายไม่มีญาติมาเยี่ยมหรือเป็นห่วงลูกหลานที่อยู่ภายนอก รวมถึงความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของตนเองที่เสื่อมถอยไปตามวัย บางรายอาจมีโรคประจำตัวซึ่ง จำต้องเฝ้าระวังรักษา ทำให้มีความวิตกกังวลและความเครียดเพิ่มมากขึ้นอีก บางรายอาจมีอาการซึมเศร้ารู้สึกหมดหวัง ท้อแท้ในชีวิต เรือนจำ / ทัณฑสถาน จึงจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อ เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ เช่น กิจกรรมการละเล่น การแสดง ต่าง ๆ รำวง เกมส การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

การสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภค และอุปกรณ์ตามความจำเป็นและเหมาะสม

เรือนจำ / ทัณฑสถาน ได้มอบเครื่องอุปโภค บริโภค , อาหารเสริม ให้กับผู้ต้องขังสูงอายุทุกราย สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุบางรายที่มีความพิการ หรือมีความเจ็บป่วย จะได้รับมอบไม้เท้า ไม้ค้ำยัน เป็นต้น

การบริการ ติดต่อบริการงานกับบุคคล / องค์การการกุศล / หน่วยงาน / ชุมชน ฯลฯ ที่มีจิตกุศล เข้ามาเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังสูงอายุ และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ภายในเรือนจำ / ทัณฑสถาน การจัดเลี้ยงอาหารหรือจัดกิจกรรมนันทนาการ การมอบของขวัญ นอกจากนี้ให้บริการให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นต้น เพื่อแสดงความเอื้ออาทรและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

โปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

โดยมีกระบวนการในการดำเนินการดังนี้ (กรมราชทัณฑ์, 2545 ข, น. 1)

1. ด้านสถานที่แก้ไข (Correctional Setting)

1.1 **โครงสร้างของอาคารสถานที่** ที่เรือนจำโดยทั่วไปสร้างและออกแบบไว้สำหรับเพื่อผู้ต้องขังทั่วไปที่อายุไม่มากและร่างกายปกติ ดังนั้น จึงไม่เหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุหลายประการ เช่น ต้องใช้ระยะเวลาเดินทางที่ไกลกว่าจะถึงสถานที่ให้บริการที่จำเป็น เช่น สถานพยาบาล โรงอาหาร ดังนั้น การเตรียมการด้านสถานที่เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุจึงมีความจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังสูงอายุที่ป่วย และจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น รถเข็น

1.2 **ด้านการควบคุม** ผู้ต้องขังสูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้สร้างปัญหาในแง่ของความมั่นคงปลอดภัย การควบคุมผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำ และกฎระเบียบอันเข้มงวดกวดขันก็ไม่ได้มีความจำเป็นสำหรับบุคคลเหล่านี้ รวมทั้งยังจะไม่เป็นการสอดคล้องกับสภาวะทางร่างกาย จิตใจ และบุคลิกนิสัยของผู้ต้องขังสูงอายุอีกด้วย ดังนั้น การควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุไว้ในเรือนจำประเภทที่มีความมั่นคงแข็งแรงสูงสุดจึงไม่มีความเหมาะสม และยิ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ก่อให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังสูงอายุ เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และเกิดปัญหาด้านการปกครองของผู้ต้องขังโดยรวม เป็นต้น เรือนจำที่เหมาะสมสำหรับใช้ควบคุมและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ จึงควรเป็นเรือนจำที่มีความมั่นคง แข็งแรงต่ำหรือปานกลาง ซึ่งมีแนวทางด้านการควบคุมดังนี้

1.2.1 **เรือนจำระดับความมั่นคงสูง** ในกรณีที่ผู้ต้องขังสูงอายุ ยังคงจำเป็นต้องควบคุมในเรือนจำที่มีความมั่นคง อันเนื่องมาจากคดียังไม่เด็ดขาด กำหนดโทษสูงเกินกว่าอำนาจการควบคุมของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ระดับความมั่นคงระดับกลาง ควรดำเนินการดังนี้

- จัดแดนใดแดนหนึ่งหรือเรือนนอนใดเรือนนอนหนึ่ง ให้เป็นสถานที่เฉพาะในการควบคุม
- เมื่อต้องโทษมาระยะเวลาหนึ่ง ควรย้ายไปเรือนจำระดับความมั่นคงระดับกลาง

1.2.2 **เรือนจำระดับความมั่นคงปลอดภัยปานกลาง** เช่น เรือนจำจังหวัดหรือเรือนจำอำเภอ ถ้าเป็นไปได้ควรมีเรือนจำเฉพาะผู้ต้องขังสูงอายุ แต่ถ้าไม่สามารถดำเนินการได้ในแต่ละเขต ควรมีเรือนจำที่มีศักยภาพเพียงพอในการดูแลและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ จัดแดนใดแดนหนึ่งเป็นแดนผู้สูงอายุและดูแลผู้สูงอายุในเขตนั้น ๆ

1.2.3 **เรือนจำระดับความมั่นคงปลอดภัยต่ำ** เมื่อผู้ต้องขังสูงอายุอยู่ในระดับความมั่นคงปลอดภัยปานกลางมาระยะเวลาหนึ่ง เข้าเกณฑ์การส่งไปเรือนจำชั่วคราว

ทัศนสถานเปิด หรือศูนย์เตรียมการปลดปล่อย ก็ดำเนินการย้ายเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุก่อนการปลดปล่อย

1.3 ด้านอาคารสถานที่ เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุมีปัญหาเรื่องการเคลื่อนไหวของร่างกาย ตลอดจนการมองเห็นและการรับรู้ แยกแยะรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทำให้มีปัญหาในการคาดคะเนระยะ ฉะนั้นอาคารเรือนนอนของผู้ต้องขังจึงควรจัดให้อยู่ชั้นล่างสุด หรือหากต้องขึ้นบันได ก็ไม่ควรมีบันไดมากชั้น ทำราวบันไดทั้งด้านซ้ายขวาและตรงกลางเพื่อให้เป็นที่ยึดในระหว่างการเดิน การทาสีขอบประตูต้องเน้นสีที่ตรงข้าม หรือตัดกันกับผนังห้อง โดยเฉพาะสีที่ผู้สูงอายุสามารถแยกแยะได้ชัดเจนคือ สีเหลืองและแดง จากเลนส์ตากลายเป็นสีเหลือง ยอมให้แสงสีเหลืองและแดงผ่านได้ดี หรือห้องต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัย และเป็นการลดอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น ก่อนการคัดย้ายผู้ต้องขังไปแดนใดแดนหนึ่ง จึงควรเตรียมสถานที่ก่อนการคัดเลือกควรเป็นสถานที่ที่ใกล้กับสถานพยาบาลทางเรือนจำ

1.4 ห้องสุขา เมื่ออย่างผู้วัยชรา ปัญหาอย่างหนึ่งคือการควบคุมการขับถ่าย รวมทั้งการเชื่อมต่อของกล้ามเนื้อ เกิดพังผืดทำให้การเคลื่อนไหวเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นควรสร้างส้วมแบบโถนั่ง และมีราวจับพยุงให้ผู้ต้องขังสูงอายุเป็นการเฉพาะ โดยให้มีทั้งในเรือนนอนและห้องกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.5 ห้องเยี่ยมญาติ ควรจัดสถานที่เฉพาะสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ รวมทั้งเป็นการอนุญาตให้เยี่ยมแบบใกล้ชิด (Contract Visit) เพราะในการเยี่ยมตามปกติ ญาติจะต้องอยู่ห่างและต้องตะโกนคุยกัน สำหรับเรือนจำความมั่นคงต่ำ เช่น เรือนจำชั่วคราว หรือทัศนสถานเปิดควรให้มีการเยี่ยมญาติโดยสามารถพักค้างคืนได้ นอกจากนั้นผู้ต้องขังสูงอายุที่เจ็บป่วย หรือป่วยแบบเรื้อรัง รวมทั้งป่วยที่ใกล้เสียชีวิต ควรจะได้รับการเยี่ยมเป็นกรณีพิเศษแบบใกล้ชิด หรือพักค้างคืนด้วย รวมทั้งการเยี่ยมทางโทรศัพท์

1.6 สถานที่เพื่อจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุมารวมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายในเวลากลางวัน และกลับไปนอนตามแดน หากเรือนจำไม่มีแดนเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีสถานที่เพื่อจัดกิจกรรมดังกล่าว ควรเป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศปลอดโปร่งเงียบสงบ จะเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางศาสนา นันทนาการ การจัดกลุ่มแนะแนว เป็นต้น

2. ด้านบุคลากร (Change Agent)

การคัดเลือกเจ้าหน้าที่และการฝึกอบรม โดยปกติการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่คัดเลือกเจ้าหน้าที่เข้าทำงานที่มีความสามารถและความคาดหวังที่จะดูแลผู้ต้องขังทั่วไปที่มีอายุ

น้อยและเป็นพวกก้าวร้าวและการฝึกเจ้าหน้าที่ก็จะเป็นไปลักษณะนั้น และสำหรับเจ้าหน้าที่ที่จะดูแลผู้ต้องขังสูงอายุ จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ ทางอารมณ์ สังคม และปัญหาความต้องการของผู้ต้องขังสูงอายุ ในประเทศสหรัฐอเมริกา เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานกับผู้ต้องขังสูงอายุ ทั้งด้านการควบคุมเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการอบรมที่สำคัญ ๆ อาทิ การแนะนำเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุในด้านต่าง ๆ ประเภทการประกอบอาชญากรรมของผู้ต้องขังสูงอายุ การจำแนกประเภทของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ ความเป็นมาของโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ ขั้นตอนการสังเกตเพื่อบอกอาการซึมเศร้าของผู้สูงอายุ หน่วยงาน/องค์กร ในชุมชนที่ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุ กฎหมายที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องรู้ เช่น พินัยกรรม การเตรียมการปลดปล่อยและการให้การสงเคราะห์หลังพ้นโทษ โปรแกรมพิเศษอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมและจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้น การเตรียมบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานกับผู้ต้องขังสูงอายุ มีดังนี้

2.1 กำหนดนโยบายและแนวทาง ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุอย่างชัดเจนและเหมาะสม เพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติงาน และเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ติดตามและตรวจสอบได้

2.2 เจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายควบคุม พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ เข้ารับการอบรมเพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหา ความต้องการที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อจะให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างเหมาะสม

2.3 ให้ความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ทุกระดับ เพื่อตระหนักถึงความแตกต่างในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุกับผู้ต้องขังโดยทั่วไป

3. ด้านผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสูงอายุ

การศึกษาวิจัยของ Lipman (Lower and Sussman, 1985, อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2545 ข, น. 4) ได้แบ่งประเภทของผู้ต้องขังสูงอายุออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะของการประกอบอาชญากรรม ซึ่งแต่ละประเภทมีผลกระทบต่อการควบคุมโปรแกรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตลอดจนการติดตามสอดส่อง ดังนี้

ประเภทที่ 1 คือ ผู้ที่ประกอบอาชญากรรมครั้งแรกเมื่ออายุ 50 ปีไปแล้ว และมักจะเป็นอาชญากรรมที่รุนแรง ซึ่งผู้ต้องขังกลุ่มนี้จะมีปัญหาการปรับตัวในเรือนจำอย่างมาก และมักจะตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขังอื่น ๆ ผู้ต้องขังประเภทนี้จะง่ายต่อการปรับตัวเข้าสู่สังคมเมื่อพ้นโทษมากกว่าผู้ต้องขังประเภท 2 และ 3

ประเภทที่ 2 คือ เป็นผู้ที่กระทำผิดเป็นนิสัยและต้องโทษหลายครั้ง เข้าออกเรือนจำเกือบตลอดชีวิตจนกระทั่งสูงอายุ ผู้ต้องขังกลุ่มนี้จึงสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของเรือนจำได้ง่ายแต่ไม่สามารถจะปรับตัวกับสังคมได้ดีเมื่อพ้นโทษอยู่นอกเรือนจำ ส่วนใหญ่มักมีปัญหาติดสุรา ผู้ต้องขังกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับความเข้าใจของครอบครัว กลุ่มเพื่อน และประวัติการทำงาน ทำให้หางานทำที่ดีได้ยาก

ประเภทที่ 3 คือ เป็นกลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำเป็นเวลานาน และกระทำผิดเมื่ออายุน้อย และเป็นคดีอุกฉกรรจ์ กำหนดโทษสูง ผู้ต้องขังประเภทนี้จึงปรับตัวเข้ากับสภาพของเรือนจำได้ดี แต่จะมีปัญหาเมื่อได้รับการปล่อยตัวเพราะจะไม่มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ไม่มีประวัติการทำงานภายนอก ผู้ต้องขังกลุ่มนี้จึงควรจะได้รับการศึกษาฝึกอาชีพประเภทอุตสาหกรรมในเรือนจำ

จากการศึกษาของ Mc Con and Other (1980, อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2545 ข, น. 5) พบว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุผ่านกระบวนการพัฒนา พฤติกรรมทั้งทางร่างกายและหน้าที่ ความสามารถมีวุฒิภาวะ การถ่ายทอดพฤติกรรมจึงไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ต้องขังเด็ดขาด อายุ 60 ปีขึ้นไป จึงไม่มีความจำเป็นต้องแยกประเภทคดี แต่วิธีปฏิบัติภายในเรือนจำสามารถแยกปฏิบัติออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ต้องขังที่มีสุขภาพแข็งแรง สามารถช่วยเหลือตัวเองและคนอื่นได้

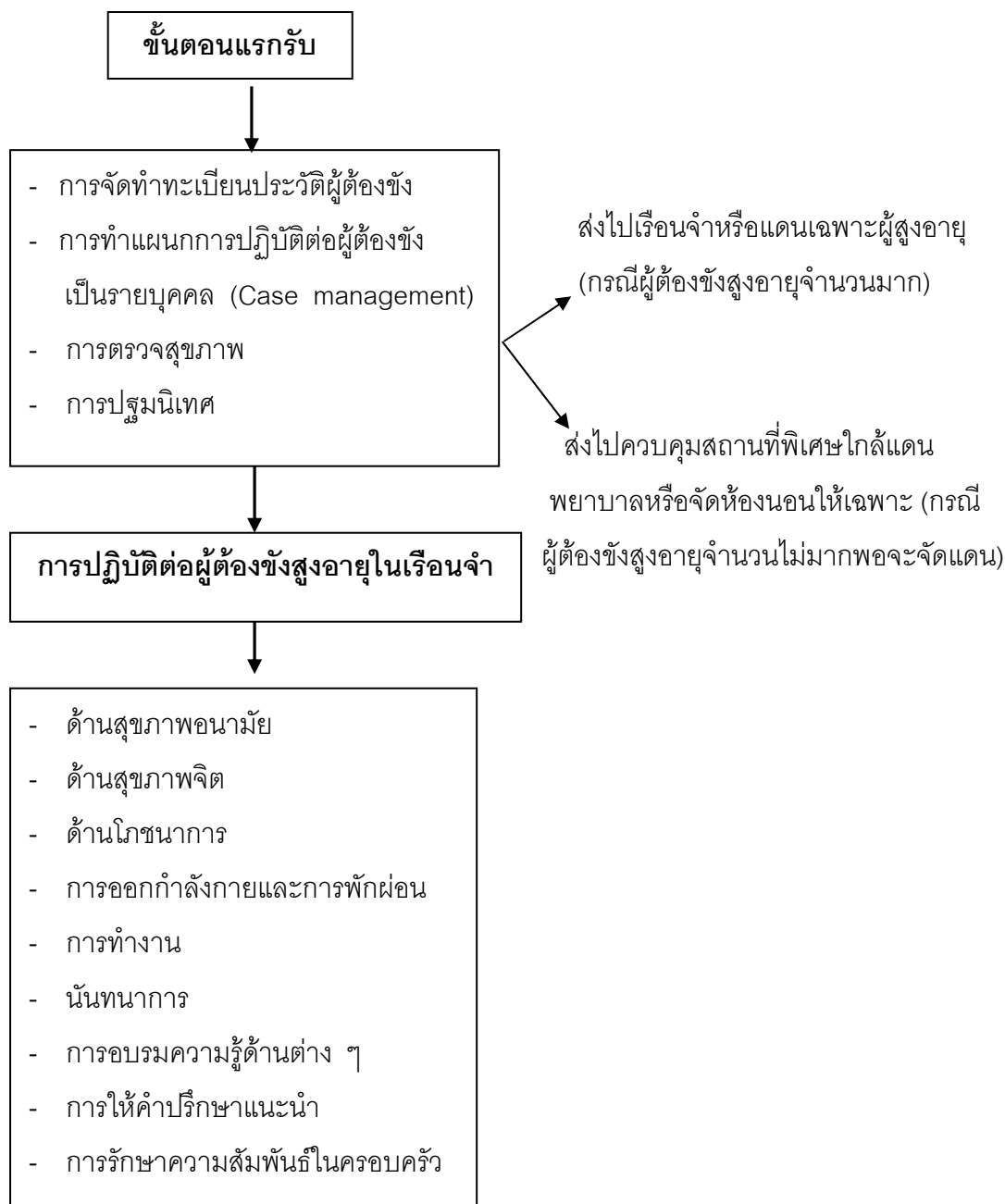
กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว มีความเสื่อมของร่างกาย แต่ยังพอช่วยเหลือตัวเองได้บ้างในบางเรื่อง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องการความช่วยเหลือ โดยกลุ่มที่ 3 ควรแยกกระหว่างผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ กับผู้ต้องขังที่ต้องโทษนานแล้ว และกลุ่มที่ 1 สามารถช่วยดูแลกลุ่มที่ 3 ด้วย

4. ด้านวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ ควรจะดำเนินการเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง นับตั้งแต่แรกรับเข้ามาในเรือนจำ การกำหนดโปรแกรมปฏิบัติระหว่างต้องโทษในเรือนจำ การเตรียมการปลดปล่อย และการช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ ดังนี้

4.1 ขั้นตอนแรกเริ่ม

จัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง โดยจัดทำเป็นแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (Case Management) เป็นสิ่งสำคัญที่จะทราบความต้องการส่วนตัวระบบแผนการที่จะนำไปใช้การประเมินเบื้องต้น ควรประเมินเรื่อง สุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิตประจำวัน การงาน ครอบครัว ความสัมพันธ์ที่มีต่อสังคม และประวัติอาชญากร นำมา

วางแผนการปฏิบัติเป็นรายบุคคล โดยการจัดโปรแกรมและการควบคุมที่เหมาะสมกับการจัดงาน ให้ทำตามความต้องการของแต่ละคน และสิ่งสำคัญ สถานการณ์ สภาพต่าง ๆ ของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงต้องมีการประเมินที่เป็นระบบต่อเนื่อง

การปฐมนิเทศ ซึ่งควรจะทำในช่วง 7 วันแรกที่เข้ามาในเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังทราบถึงกฎระเบียบ วินัย และข้อพึงปฏิบัติในเรือนจำ การปรับตัวรวมทั้งการสัมภาษณ์ เพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังสูงอายุที่ต้องโทษครั้งแรกเมื่ออายุมากแล้ว ต้องการความช่วยเหลือ แนะนำเป็นพิเศษ เพราะไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของเรือนจำได้ดี และอาจจะตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขังอื่น ๆ ได้ง่าย

4.2 ขั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ

4.2.1 ด้านสุขภาพอนามัย เนื่องจากเป็นวัยที่มีความเสื่อมโทรมทางด้านร่างกายมากทำให้ผู้สูงอายุต้องประสบปัญหาความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตประจำวัน หลายอย่าง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุต้องดูแลแบบองค์รวม (Whole) ไม่ใช่การนำเอาส่วนต่างมาประกอบกัน เพราะว่าสุขภาพเป็นภาวะพลวัตที่แต่ละคนจะเคลื่อนไปข้างหน้าหรือถอยไปข้างหลังตามระยะทางอันต่อเนื่องของแกนสุขภาพ โดยปลายสุดของสุขภาพถึงศักยภาพสุขภาพสูงสุด (Highest Health Potential) และความตายระหว่างปลายแต่ละข้าง ประกอบด้วยสุขภาพดี สุขภาพปกติ ป่วยเล็กน้อย ป่วยหรือสุขภาพไม่ดี และป่วยหนัก ดังนี้

ศักยภาพสูงสุด ↔ สุขภาพดี ↔ สุขภาพปกติ ↔ ป่วยเล็กน้อย ↔ ป่วย ↔ ป่วยหนัก ↔ ตาย
(ที่มา: กรมราชทัณฑ์, 2545 ข, น. 6)

สุขภาพของตา หู ผิวหนัง และฟัน จากผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า เป็นสิ่งที่ผู้ต้องขังสูงอายุให้ความสำคัญ ดังนั้นจึงควรมีการตรวจสุขภาพตาและหูเป็นประจำ รวมทั้งโรคที่เกี่ยวกับผิวหนัง นอกจากนั้นผู้สูงอายุควรได้รับการตรวจสุขภาพปากและฟัน และเนื่องจากทันตแพทย์ไม่เพียงพอก็ควรขอความร่วมมือจากโรงพยาบาลภายนอกให้หน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้ามาให้บริการเป็นครั้งคราว

อนามัยและการรักษาความสะอาด (Hygiene) เรือนนอนของผู้ต้องขังสูงอายุ มีความจำเป็นจะต้องได้รับการดูแลเรื่องอนามัยและสุขาภิบาลเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุที่ป่วยเรื้อรัง ซึ่งอาจทำให้เกิดการแพร่กระจายโรค และธรรมชาติของผู้สูงอายุ ร่างกายอ่อนแอ และติดเชื้อง่าย

4.2.2 ด้านสุขภาพจิต ปัญหาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ มักจะเป็นเรื่องของอาการซึมเศร้า สิ้นหวัง ท้อแท้ การรู้สึกสูญเสียอัตมโนทัศน์เนื่องจากสถานที่

สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ต้องทำตามผู้อื่นต้องการ ทำให้เกิดการยอมรับนับถือในตัวเอง ลดลง ความมีคุณค่าในตัวเองลดลง การหลงลืม นอกจากนั้นการที่ผู้ต้องขังสูงอายุต้องมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมและอาหารที่ซ้ำซากของเรือนจำ ตลอดจนการที่ไม่มีงานหรือกิจกรรมใด ๆ พิเศษเฉพาะ ก็มีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในเรือนจำ การให้ความรู้ต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุเกี่ยวกับสุขภาพจิตจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อเกิดความเข้าใจปัญหาสุขภาพจิตใจของผู้ต้องขังสูงอายุและแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง การส่งเสริมสุขภาพจิตเป็นสิ่งที่สำคัญ

4.2.3 ด้านโภชนาการ ปัญหาของผู้สูงอายุส่วนมากรับประทานอาหารได้ในปริมาณน้อย จึงเป็นสาเหตุให้ได้รับพลังงานและสารอาหารไม่เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย การดำเนินการเลือกอาหารรับประทานจึงมีความสำคัญที่ช่วยลดปัญหานี้ได้ อาหารแต่ละชนิดมีคุณค่าทางอาหารแตกต่างกัน จึงควรเลือกอาหารที่มีคุณค่าของสารอาหารสูง แม้จะรับประทานในปริมาณน้อย

4.2.4 ด้านการออกกำลังกายและพักผ่อน เนื่องจากเนื้อกระดูกและข้อเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม การออกกำลังกายช่วยให้หัวใจและหลอดเลือดมีสภาพดี น้ำหล่อเลี้ยงข้อมีมากขึ้น ทำให้การเคลื่อนไหวสะดวกขึ้น หลักในการออกกำลังกายควรทำอย่างช้า ๆ ไม่ต้องใช้แรงมาก ค่อย ๆ เพิ่มการออกกำลังกายทีละน้อย การออกกำลังกายที่เหมาะสมคือการออกกำลังกายอย่างน้อยที่สุดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที ส่วนการพักผ่อนและนอนหลับนั้น การนอนหลับในผู้สูงอายุมักจะนอนหลับในช่วงสั้น ตื่นง่าย และหลับยาก สาเหตุมักเกิดจากเจ็บป่วยทางกาย หรือภาวะเครียดทางอารมณ์ การพักผ่อนนั้น สิ่งที่เป็นแม้จะได้ประโยชน์ไม่เท่ากับการนอนหลับ การพักผ่อนโดยการทำงานอดิเรกที่สนใจ เช่น ทำการฝีมือ การทำสวน ตัดหญ้า อ่านหนังสือ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผ่อนคลายความตึงเครียดอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ ซึ่งนับเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตอย่างหนึ่ง

4.2.5 ด้านการทำงาน ผู้ต้องขังสูงอายุควรยังทำงานเล็กน้อย เพื่อให้เกิดคุณค่าของตัวเอง แต่ต้องไม่ใช้งานที่ใช้แรงงาน ทรากตรำ เหน็ดเหนื่อย แต่ควรเป็นงานที่ผ่อนคลาย เช่น การทำสวน การปลูกผลไม้ไว้รับประทาน การทำงานฝีมือตามความถนัด หรือการสอนถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังรุ่นหลัง

4.2.6 ด้านนันทนาการ กิจกรรมนันทนาการมีความจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุไม่ว่ากิจกรรมด้านดนตรี การแสดงพื้นบ้าน โทรทัศน์ วีดีโอให้ความรู้ด้านต่าง ๆ

การนัดและการทำกายภาพบำบัดจากผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกฝนมา รวมทั้งการมาเยี่ยมและทำกิจกรรมร่วมกันของหน่วยงานหรือองค์กรด้านผู้สูงอายุภายนอก

4.2.7 ด้านการอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ การเตรียมการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุให้มีความรู้ที่ถูกต้องในทุกเรื่องที่จำเป็น เช่น ด้านอนามัย ให้มีความรู้ในเรื่องโรคต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายเพื่อเป็นการป้องกันและสามารถดูแลรักษาตัวเองได้ กิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุเพื่อจะให้มีสุขภาพอนามัยที่ดี และพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งอาหารและการรับประทานอาหารที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งวิทยากรที่มาบรรยาย ควรจะเชิญจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก หรือจากองค์กรที่ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ เช่น สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย นอกจากนั้นควรมีการให้คำปรึกษาแนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนสูงอายุที่เสี่ยงต่อการติดโรคเอดส์ โรคหัวใจล้มเหลว ตลอดจนโรคผู้สูงอายุอื่น ๆ

4.2.8 ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีแนวโน้มเกิดอาการซึมเศร้า ดังนั้นจึงควรจัดกิจกรรมให้ทั้งกิจกรรมกลุ่ม และการให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล ซึ่งควรจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาสำหรับเรือนจำที่มีการควบคุมผู้ต้องขังสูงอายุ ตลอดจนควรจะทำให้การอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในด้านนี้โดยเฉพาะ

4.2.9 ด้านการรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว ควรจะย้ายผู้ต้องขังสูงอายุไปควบคุมในเรือนจำที่ใกล้ภูมิลำเนา เพื่อให้ครอบครัวหรือญาติมาเยี่ยมได้สะดวกและบ่อยครั้งขึ้น นอกจากนั้นควรจะย้ายผู้ต้องขังสูงอายุไปควบคุมในเรือนจำความมั่นคงปานกลาง หรือความมั่นคงต่ำ เช่น เรือนจำซึ่งคราว ทณฑสถานเปิด หรือศูนย์เตรียมการปลดปล่อย เพราะสามารถจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ได้ง่าย เช่น การให้ญาติเยี่ยมแบบถึงตัว (Contract visit) การให้ญาติเยี่ยมแบบพักค้างคืน หรือการลากลับไปเยี่ยมบ้าน

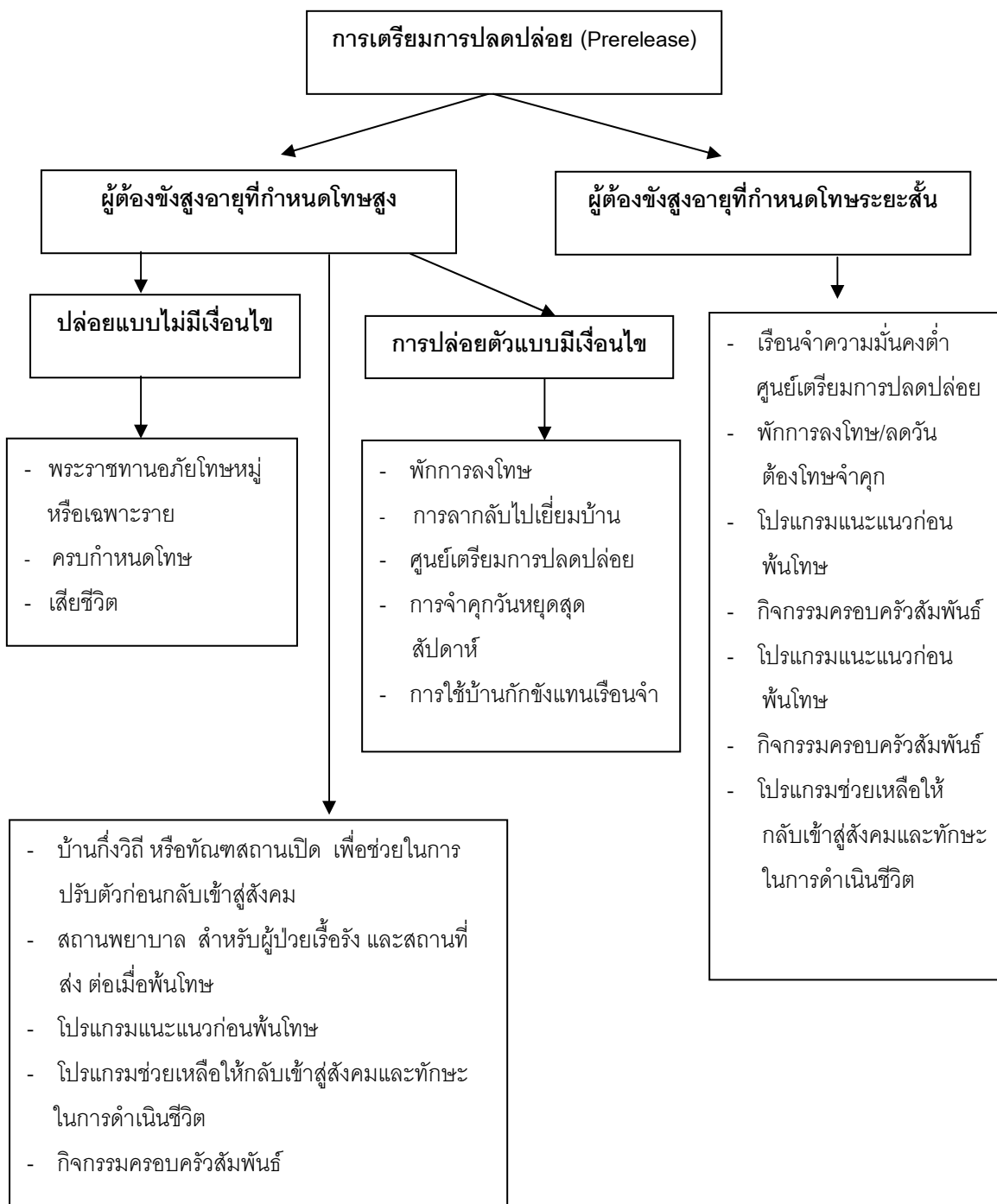
4.2.10 ด้านกิจกรรมทางศาสนา ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่จะให้ความสนใจกิจกรรมทางศาสนามากกว่าอื่น ๆ ดังนั้นควรจัดกิจกรรมทางศาสนาเป็นกรณีพิเศษ ทั้งการนิมนต์พระมาเทศน์วิทยากรมาบรรยาย หรือการนั่งสมาธิภาวนา ก็ควรจัดสถานที่และเก้าอี้ให้เพราะผู้สูงอายุไม่สามารถนั่งอยู่กับพื้นได้เป็นเวลานาน รวมทั้งวัดทัศนหรือเทปบรรยายธรรมต่าง ๆ

5. ขั้นตอนการเตรียมการปลดปล่อย (Prerelease)

5.1 ผู้ต้องขังสูงอายุที่กำหนดโทษสูงและต้องโทษอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลานาน จะประสบปัญหาในการปรับตัวเข้าสู่สังคม เมื่อได้รับการปลดปล่อยเพราะได้ตัดขาดจาก

สังคมภายนอกเป็นเวลานานมากแผนการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุประเภทนี้ก่อนที่จะพ้นโทษ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้ปรับตัว ปรับใจ เช่น มาตรการการพักการลงโทษให้เมื่อผู้ต้องขังเข้าเกณฑ์พักการลงโทษ ซึ่งปัจจุบันมีนโยบายให้พักการลงโทษไม่เกิน 5 ปี แต่สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุควรจะได้รับพักการลงโทษ เต็มที่ตามเกณฑ์ที่ระเบียบ กฎหมาย กำหนด โดยให้ผู้ต้องขังสูงอายุที่ได้รับพักการลงโทษไปเตรียมความพร้อมก่อนที่ศูนย์เตรียมการปลดปล่อย หรือบ้านกึ่งวิถี เช่นเดียวกับนโยบายพักการลงโทษให้ผู้ต้องขังยาเสพติดและให้ไปฟื้นฟูที่ค่ายทหารก่อนเป็นเวลา 6 เดือน การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุที่ศูนย์เตรียมการปลดปล่อย หรือบ้านกึ่งวิถี สามารถทำได้เต็มที่และมีประสิทธิภาพ ที่จะช่วยเหลือผู้ต้องขังสูงอายุกลับเข้าสู่สังคม โดยมีโปรแกรมและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โปรแกรมแนะแนวก่อนพ้นโทษ โปรแกรมช่วยเหลือให้กลับเข้าสู่สังคมและทักษะในการดำเนินชีวิต กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ เป็นต้น สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุที่ป่วยเรื้อรัง หรือทุพพลภาพ ควรจะเตรียมหาสถานที่เพื่อส่งต่อภายหลังพ้นโทษต้องขังสูงอายุที่กำหนดโทษระยะสั้น

ผู้ต้องขังสูงอายุประเภทนี้ หากเป็นผู้ต้องขังที่กระทำผิดหลายครั้งและเข้าออกเรือนจำอยู่เป็นประจำจนกระทั่งสูงอายุ จะมีปัญหาการปรับตัวกับสังคมภายนอก แต่สำหรับผู้ต้องขังอายุสูงที่กระทำผิดครั้งแรกและต้องโทษ เมื่ออายุมากแล้วจะไม่มีปัญหาด้านการปรับตัวในการกลับสู่สังคม เพราะยังมีความสัมพันธ์กับครอบครัวหรือญาติพี่น้อง ผู้ต้องขังสูงอายุประเภทนี้ ควรได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ ด้วยการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก และอยู่ภายใต้การการคุมประพฤติที่บ้าน รวมทั้งการส่งไปเตรียมการปลดปล่อยในเรือนจำความมั่นคงต่ำ หรือศูนย์เตรียมการปลดปล่อย ก็เช่นเดียวกับผู้ต้องขังสูงอายุประเภทแรก

**เปรียบเทียบสวัสดิการของผู้สูงอายุทั่วไปกับ
สวัสดิการของผู้สูงอายุในเรือนจำ**

สวัสดิการของผู้สูงอายุทั่วไป	สวัสดิการของผู้สูงอายุในเรือนจำ
1. การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข 2. การศึกษาความเหมาะสม 3. การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม 4. การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม 5. การอำนวยความสะดวกและปลอดภัยในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณสุขอื่น ๆ 6. การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะ 7. การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ได้รับอันตรายจากการทารุณกรรม 8. การให้คำแนะนำ ปรีกษา หรือ ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี 9. การจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง 10. การส่งเสริมให้เบี้ยยังชีพตามความจำเป็น 11. การส่งเสริมให้ในการจัดการศพตามประเพณี 12. การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศ กำหนด	สวัสดิการที่เรือนจำจัดให้ 1. ด้านปัจจัยขั้นพื้นฐาน(ปัจจัย 4) ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค 2. ด้านการรักษาพยาบาล 3. ด้านการศึกษา 4. ด้านอนามัยผู้ต้องขัง 5. ด้านกีฬาและนันทนาการ สวัสดิการที่ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับ 1. ด้านปัจจัยขั้นพื้นฐาน (ปัจจัย 4) ได้แก่ อาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค 2. การส่งเสริมคุณภาพชีวิต ได้แก่ การตรวจสุขภาพอนามัย การตรวจวัดสายตา การตรวจรักษาฟัน/ การจัดทำฟันปลอม การอบรมหลักและวิถีการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ 3. การส่งเสริมด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมจิตภาวนา/ ฟังเทศน์/ฟังธรรม การจัดกีฬาและนันทนาการ การจัดแสดง/การแข่งขันเพื่อความบันเทิง โดยกลุ่มผู้สูงอายุ กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ 4. การสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภค และอุปกรณ์ตามความจำเป็นและเหมาะสม ได้แก่ จัดอาหารเสริม / อาหารพิเศษ ไม้เท้า แว่นตา ยาหอม ฯลฯ 5. การบริการ ได้แก่ ให้คำปรึกษาแนะนำ ติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์การภายในและภายนอกในการเข้าร่วมกิจกรรมและเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังสูงอายุ

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534, น. ก-ข) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ” พบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชนในปัจจุบัน จะมีการจัดให้บริการในลักษณะที่เป็นการช่วยเหลือด้านวัตถุหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการพัฒนา สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการในอนาคตนั้น ควรจะเน้นการให้บริการสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ที่มุ่งแก้ไขปัญหา และส่งเสริมความต้องการของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น โดยใช้ชุมชนเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงาน และเน้นความสำคัญของครอบครัวอันเป็นสถาบันเบื้องต้นที่สำคัญในการให้ความดูแลผู้สูงอายุ นอกจากนั้น ควรมีลักษณะการปฏิบัติงานในเชิงสหวิทยาการ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กร และนักวิชาชีพ เพื่อประสานประโยชน์ให้มากที่สุด ซึ่งจะเป็นการให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่สมบูรณ์และต่อเนื่อง สามารถสนองตอบต่อปัญหา ความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

พรทิพย์ รัตนชัยฤทธิ์ (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางบางขวาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุ เจ้าหน้าที่ และผู้บริหารงานราชทัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าสุขภาพร่างกายของตนแย่ลงกว่าเดิม เนื่องจากสภาพภายในเรือนจำไม่ถูกสุขอนามัย อายุที่เพิ่มมากขึ้น มีความพึงพอใจกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ ด้านความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางบางขวาง ส่วนใหญ่เห็นว่าผู้ต้องขังสูงอายุควรได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ต้องขังอื่น โดยเห็นว่าควรปรับปรุงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุในเรื่องที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และอาหาร เป็นต้น ส่วนด้านความคิดเห็นของผู้บริหารงานราชทัณฑ์ทั้งในสังกัดส่วนกลางกรมราชทัณฑ์ และ เรือนจำกลางบางขวาง ส่วนใหญ่เห็นว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานได้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุแตกต่างจากผู้ต้องขังอื่น แต่ยังไม่มีความเหมาะสมโดยเห็นว่า เรือนจำควรมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้มีการปฏิบัติที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูสภาพจิตใจ

กฤษฎา เดชนะ (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระบบการจัดสวัสดิการ ความพึงพอใจ และความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับสวัสดิการ เพื่อแสวงหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาาระบบสวัสดิการผู้ต้องขัง จากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจในเรื่องการศึกษามากที่สุด รองลงมาได้แก่สวัสดิการด้านปัจจัย 4 ด้านความปลอดภัย ด้านอนามัยและ

สุขภาพ และด้านการอำนวยความสะดวก ส่วนสวัสดิการที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มมีความพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุด ได้แก่ สวัสดิการด้านกีฬา และการบริหาร สวัสดิการด้านเศรษฐกิจและด้านนันทนาการ และมีข้อเสนอแนะว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นได้ โดยการสำรวจความต้องการเป็นครั้งคราว และควรขอตั้งงบประมาณด้านสวัสดิการให้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ควรดำเนินการจัดหาเงินประเภทอื่น ๆ เช่น การจัดตั้งกองทุน การติดต่อขอรับบริจาคควบคู่กันไปด้วย

พริษฐ์ หุตะนันท์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำและทัณฑสถานภายในแขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะงานสวัสดิการผู้ต้องขัง ศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขังที่มีต่อการจัดสวัสดิการ ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวทางในการพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขัง และจากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขังในเรือนจำตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขัง เช่น ผู้ต้องขังต้องทำงานที่ไม่มีลักษณะเป็นการทรมานให้หลายจำควรได้รับคู่มือการปฏิบัติตนเพื่อเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การประสานงานที่ดีทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานจะก่อให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และช่วยลดความซ้ำซ้อน ตลอดจนขอรับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการสงเคราะห์ผู้ต้องขังและครอบครัว สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขัง พบว่า มีปัญหาด้านการจัดองค์กร ไม่เป็นเอกเทศ ไม่สนองต่อนโยบายหลักขององค์กร การประสานงานไม่มีคุณภาพทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน สถานที่คับแคบไม่สามารถจัดกิจกรรมนันทนาการได้ เจ้าหน้าที่ไม่มีส่วนร่วมในการทำงานขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน และที่สำคัญขาดงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือ อุปกรณ์ที่เหมาะสม

ปิติกาญจน์ สิทธิเดช และคณะ (2545, น. 85-95) ได้ศึกษาเรื่องแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ โดยได้ทดลองดำเนินการ ณ เรือนจำกลางคลองเปรม และจัดทำเป็นแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามแผน 4 ด้าน ได้แก่

1. การเตรียมด้านสถานที่ เรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีสถานที่ให้จัดแดนเฉพาะผู้สูงอายุ (กรณีผู้สูงอายุจำนวนมาก) หรือให้ส่งผู้ต้องขังสูงอายุไปควบคุมพิเศษใกล้แดนพยาบาลหรือจัดห้องนอนให้เฉพาะ (กรณีผู้ต้องขังสูงอายุจำนวน ไม่มากพอจะจัดแดน)

2. การเตรียมด้านบุคลากร ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานคัดเลือกเจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรมเพื่อปฏิบัติงานตามแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ โดยเจ้าหน้าที่ควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของอาชญากรรมและสังคม

3. การเตรียมด้านตัวผู้ต้องขัง โดยดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ประกอบอาชญากรรมครั้งแรก กลุ่มผู้กระทำผิดเป็นนิสัย และต้องโทษหลายครั้ง กลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำเป็นเวลานานและกระทำผิดเมื่ออายุน้อย และเป็นคดีอุกฉกรรจ์กำหนดโทษสูง

4. วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ สุขภาพ อนามัย สุขภาพจิต โภชนาการ การออกกำลังกาย การพักผ่อน การทำงาน นันทนาการ การอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ การให้คำปรึกษาแนะนำ และรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น

สุนันท์ สุวรรณวัฒน์ (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังหญิงสูงอายุต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในทัณฑสถานหญิงกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัย พื้นฐานการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ความพึงพอใจของผู้ต้องขังหญิงสูงอายุต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของผู้ต้องขังหญิงสูงอายุต่อการปฏิบัติงาน และจากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหญิงสูงอายุมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในทัณฑสถานหญิงกลางอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ โดยมีความพึงพอใจด้านโภชนาการ ด้านการอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ ด้านการติดต่อกับสมาชิกในครอบครัว และด้านกิจกรรมทางศาสนา และอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสุขภาพจิต ด้านการออกกำลังกายและการพักผ่อน ด้านการทำงาน ด้านนันทนาการ และด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ

งามพรรณ แก้วสุทธิพล (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องรูปแบบการจัดกิจกรรมสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางคลองเปรม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางคลองเปรม จากการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลอง ผู้ต้องขังสูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพโดยรวมดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับความรู้จากรูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เกี่ยวกับการออกกำลังกาย สุขภาพอนามัยส่วนบุคคล การดูแลสุขภาพจิต และการดูแลสุขภาพทั่วไป โดยเชิญวิทยากรผู้มี

ประสบการณ์ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุมาสาธิตและนำจัดกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีทักษะในการปฏิบัติและเกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถทำได้ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพที่ดีขึ้นได้

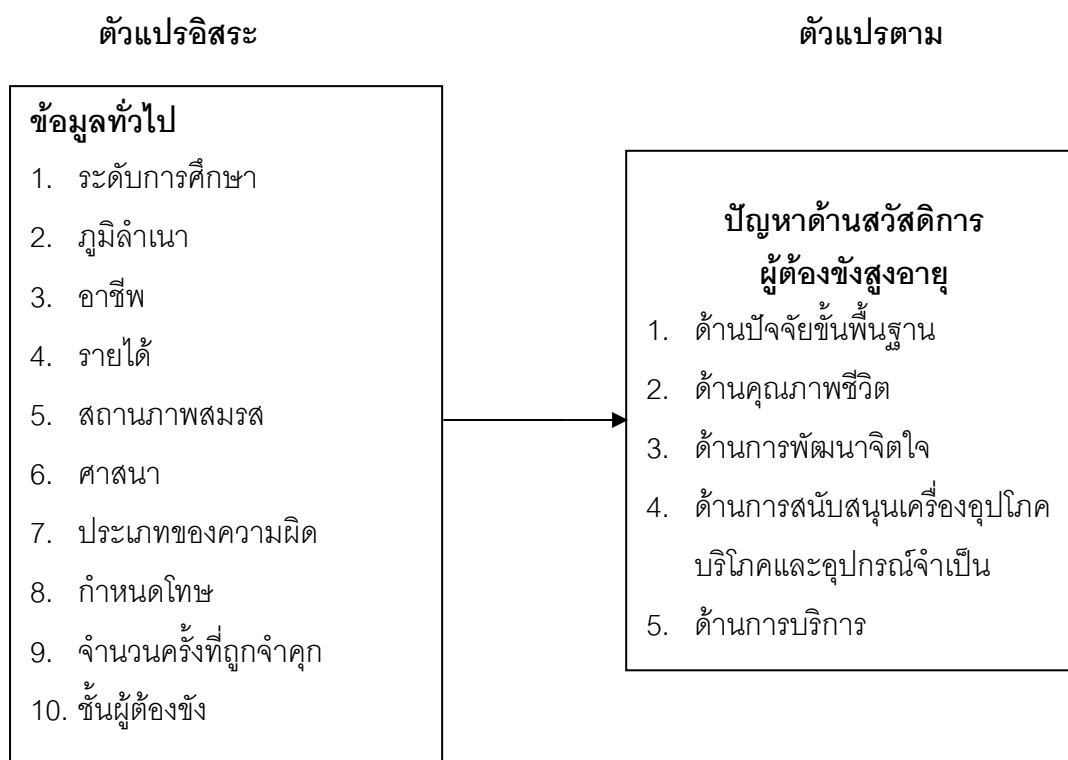
สรุปบททวนวรรณกรรม ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา ปัญหาด้านสวัสดิการผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางคลองเปรมพบว่า กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้ผู้ต้องขังอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับสวัสดิภาพต่าง ๆ ขณะต้องโทษอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องขังสูงอายุและจัดทำโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจิตใจผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีขวัญ กำลังใจ สุขภาพกายใจดีขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์แก่การควบคุมและการรักษาระเบียบวินัยของผู้ต้องขัง จึงให้เรือนจำ/ทัณฑสถานสำรวจข้อมูลผู้ต้องขังสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) แล้วรายงานกรมราชทัณฑ์ทุก 3 เดือน โดยประสานงานกับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โรงพยาบาล หรือองค์กรการกุศลเพื่อขอรับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค ที่พักอาศัยหลังพ้นโทษ อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไม้เท้า แว่นตา ฯลฯ นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ ได้ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดทำโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจิตใจผู้ต้องขังสูงอายุ โดยจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การตรวจสุขภาพ การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไม้เท้า แว่นตา หรืออื่น ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุมีขวัญกำลังใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุโดยทั่วไปนั้น ควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการอันเป็นลักษณะเฉพาะของผู้ต้องขังสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรมเสื่อมถอย โรคประจำตัวที่มีมาแต่เดิม และความบกพร่องเกี่ยวกับสรีระ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุต้องการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในด้านบริการรักษาพยาบาล และนอกจากนั้น เรื่องที่ผู้ต้องขังสูงอายุควรจะได้รับ การดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษยังได้แก่ ความต้องการด้านอาหาร ซึ่งควรจะมีอาหารสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุที่แตกต่างจากผู้ต้องขังอื่น การเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจังในเรื่องที่อยู่อาศัยหลับนอน ความปลอดภัยในสถานพยาบาลของเรือนจำ ความปลอดภัยจากผู้ต้องขังอื่นรวมทั้งการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมในด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุเป็นเรื่องที่นักบริหารงานราชทัณฑ์ควรจะทำให้ความเข้าใจในปัญหาและเตรียมวางแผนที่เหมาะสมไว้ล่วงหน้า เพราะจำนวนของผู้ต้องขังสูงอายุมีแนวโน้มที่จะสูงเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังจะมีกลุ่มผู้ต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลา ยาวนาน โดยไม่ได้รับพักการลงโทษ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะกลายเป็นผู้ต้องขังสูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีในอนาคตต่อไปอีกด้วย ซึ่งการปฏิบัติที่เหมาะสมนั้นจะต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ เฉพาะตัวของผู้ต้องขังสูงอายุ โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องสุขภาพร่างกาย และความอ่อนแอทางร่างกายที่จะทำให้ตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขัง ความไม่รู้หนังสือ การขาดความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎระเบียบด้านการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ผู้ต้องขังสูงอายุมักจะไม่สามารถได้รับความสนใจในแง่ของโอกาสที่จะกลับเข้ามาสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนักบริหารงานราชทัณฑ์ควรจะต้องคำนึงถึงเรื่องดังกล่าว และจัดเตรียมให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุขต่อไปด้วย จึงจำเป็นต้องศึกษาพัฒนาปรับปรุงระบบการดำเนินงานด้านปัญหาสวัสดิการผู้ต้องขังสูงอายุให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยทำการศึกษาผู้ต้องขังสูงอายุที่คดีเด็ดขาดแล้วและต้องโทษอยู่ในเรือนจำตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ต้องขังสูงอายุเชิงลึก ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาเลือกตัวแปรที่จะทำการศึกษา และกำหนดเป็นกรอบแนวความคิดที่จะทำการศึกษาได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ชื่อแฟ้ม: 09บทที่ 2
ไดเรกทอรี: G:\3สุกฤตา
แม่แบบ: C:\Documents and Settings\admin\Application
Data\Microsoft\Templates\Normal.dot
ชื่อเรื่อง: บทที่ 1
เรื่อง:
ผู้เขียน: my
คำสำคัญ:
ข้อคิดเห็น:
วันที่สร้าง: 07/05/52 ๐๗/๐๕/๕๒ ๒๑:๐๓ น.
เปลี่ยนหมายเลข: 19
บันทึกล่าสุดเมื่อ: 10/06/52 ๑๐/๐๖/๕๒ ๑๖:๓๔ น.
บันทึกล่าสุดโดย: vip
เวลาในการแก้ไขทั้งหมด: 303 นาที
พิมพ์ครั้งสุดท้ายเมื่อ: 23/06/52 ๒๓/๐๖/๕๒ ๑๐:๔๒ น.
เป็นงานพิมพ์ที่เสร็จสิ้นขึ้นสุดท้าย
จำนวนหน้า: 103
จำนวนคำ: 29,122 (ประมาณ)
จำนวนอักขระ: 166,000 (ประมาณ)